

**KTO KARATAY ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
DİSİPLİNLERARASI AİLE DANIŞMANLIĞI ANABİLİM DALI
AİLE DANIŞMANLIĞI TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**ÖZEL YETENEKLİ ERGENLERİN ALGILADIKLARI HELİKOPTER
EBEVEYN TUTUMUNUN PSİKOLOJİK SAĞLAMLIK DÜZEYLERİNE
ETKİLERİ**

Hatice YILMAZ

Yüksek Lisans Tezi

**KONYA
Aralık, 2021**

ÖZEL YETENEKLİ ERGENLERİN ALGILADIKLARI HELİKOPTER EBEVEYN
TUTUMUNUN PSİKOLOJİK SAĞLAMLIK DÜZEYLERİNE ETKİLERİ

Hatice YILMAZ

KTO Karatay Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Disiplinlerarası Aile Danışmanlığı Anabilim Dalı
Aile Danışmanlığı Tezli Yüksek Lisans Programı

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Hatice YALÇIN

Konya
Aralık, 2021

BİLDİRİM

Enstitü tarafından onaylanan Yüksek Lisans tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını basılı veya dijital biçimde arşivleme ve aşağıda belirtilen koşullar dahilinde erişime açma iznini KTO Karatay Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle, Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak ve gelecekteki çalışmalar (makale, kitap, lisans, patent vb.) için tezimin tamamının veya bir bölümünün kullanım hakları yalnızca bana ait olacaktır.

Tezimin bütünüyle kendi çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izinle kullanılması zorunlu olan kaynakları, yazılı izin alarak kullandığımı ve istenildiğinde izinlerin suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayımlanan “Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge” kapsamında, tezim, aşağıda belirtilen koşullar haricince, YÖK Ulusal Tez Merkezi ve KTO Karatay Üniversitesi Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

Enstitü / Fakülte Yönetim Kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir.¹

Enstitü / Fakülte Yönetim Kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 6 ay ertelenmiştir.²

Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir.³⁴

27 Aralık 2021

Hatice YILMAZ

¹ MADDE 6(1) Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

² MADDE 6(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

³ MADDE 7(1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

⁴ MADDE 7(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

ETİK BEYAN

KTO Karatay Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Hazırlama ve Yazım Kurallarına uygun olarak Doç. Dr. Hatice YALÇIN danışmanlığında tarafımdan üretilen bu tez çalışmasında; sunduğum tüm veri, enformasyon, bilgi ve belgeleri bilimsel etik kuralları çerçevesinde elde ettiğimi, tüm değerlendirme, analiz, bulgu ve sonuçları bilimsel usullere uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım kaynakların tümüne bilimsel normlara uygun biçimde atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarımı kabullendiğimi beyan ederim.

27 Aralık 2021

Hatice YILMAZ

Her daim ve her konuda beni destekleyen canım Annem, canım Babam...

TEŞEKKÜR

Lisansüstü eğitimim boyunca beni sürekli destekleyen ve motive eden, koşulsuz yardımlarını bir an olsun esirgemeyen, değerli bilgi, birikim ve tecrübeleri ile yolumu aydınlatan kıymetli danışmanım canım hocam Doç. Dr. Hatice YALÇIN'a,

Lisansüstü eğitimim boyunca bana bilgi ve tecrübe kazandıran KTO Karatay Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Aile Danışmanlığı Anabilimdalı öğretim üyelerine,

Hayatım boyunca, daima her konuda bana destek veren sevgili annem, babam ve canım kardeşim Mehmet'ciğime; yoğun iş tempom sırasında bana yardımcı olan değerli arkadaşlarıma; araştırmaya katkıda bulunan BİLSEM yönetici, öğretmen ve öğrencilerine teşekkürü borç bilirim.

27 Aralık 2021

Hatice YILMAZ

ÖZET

Hatice YILMAZ

Özel Yetenekli Ergenlerin Algıladıkları Helikopter Ebeveyn Tutumunun Psikolojik Sağlık Düzeylerine Etkileri

Yüksek Lisans Tezi

Konya, 2021

Bu çalışma, 12-18 yaş grubunda olup Bilim ve Sanat Eğitim Merkezlerinde öğrenime devam eden ergenlerin algıladıkları helikopter ebeveyn tutumunun psikolojik sağlık düzeylerine etkilerini incelemeye yönelik, ilişkisel tarama modelindedir. Araştırmanın genel evreni Türkiye'nin tüm bölgelerini kapsayan (Marmara, Ege, Akdeniz, Güneydoğu Anadolu, Doğu Anadolu, İç Anadolu ve Karadeniz bölgelerinde), Bilim Sanat Merkezlerinde-BİLSEM öğrenime devam eden özel yetenekli ve/veya üstün zekâ tanısı almış 12-18 yaş arasındaki ergenlerdir (N=533). Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Başkanlığının resmi onayı ve Etik Kurul onayı alındıktan sonra Türkiye geneli BİLSEM kurumlarındaki ergenlere veri toplama araçları uygulanmıştır. Araştırmada veri toplama araçları olarak "Kişisel Bilgi Formu"; "Helikopter Ebeveynlik Ölçeği" ve "Çocuk ve Genç Psikolojik Sağlık Ölçeği (ÇGPSÖ-12) kullanılmıştır. Ölçeklerden elde edilen puan ortalamaları arasında anlamlı ilişki kısmi korelasyon testi ile test edilmiştir. İkili değişkenler bağımsız gruplar t testi ile; ikiden fazla grupların karşılaştırmasında ise tek faktörlü varyans analizi kullanılmıştır. Çalışma grubundakilerin yaşı ve psikolojik sağlıkları arasında, babanın yaşı ve helikopter ebeveynlik arasında negatif yönde ve anlamlı düzeyde ilişki vardır. Algılanan helikopter ebeveynlik tutumu ve psikolojik sağlık arasında da negatif yönde ve anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur. Anne babası birlikte yaşayan ergenlerin psikolojik sağlık düzeyleri, anne babası ayrı yaşayan ergenlere göre yüksektir. Güvenlik mensubu babaların çocuklarının algıladıkları helikopter ebeveynlik düzeyi, serbest meslek sahibi olan babaların çocuklarının algıladıklarından daha yüksektir.

Anahtar Kelimeler

Helikopter ebeveyn tutumu, özel yetenekli ergen, psikolojik sağlık.

ABSTRACT

Hatice YILMAZ

The Effects of Helicopter Parental Attitude Perceived by Gifted Adolescents on Psychological Resilience Levels

Master's Thesis

Konya, 2021

This study; it was conducted with adolescents aged 12-18 who continue their education in Science and Art Education Centers. The effects of the helicopter parental attitude perceived by the adolescents on their psychological resilience levels were investigated. This research is in relational screening model. The general universe of the research; they are gifted adolescents aged 12-18 years (N=533) who study at Science and Art Education Centers covering all regions of Turkey (Marmara, Aegean, Mediterranean, Southeastern Anatolia, Eastern Anatolia, Central Anatolia and Black Sea regions). The official approval of the Ministry of National Education Special Education and Guidance Services Presidency and the approval of the Ethics Committee were obtained. Data collection tools were applied to adolescents in Science and Art Education Centers institutions across Turkey. In the research, the data is "Personal Information Form"; It was collected with the "Helicopter Parenting Scale" and the "Child and Youth Psychological Resilience Scale". The significant relationship between the mean scores obtained from the scales was analyzed with the correlation test. Binary variables; independent groups were analyzed by t-test; One factor analysis of variance was used in the comparison of more than two groups. When the age and psychological resilience of the study group are examined; a negative relationship was found between father's age and helicopter parenting. A significant correlation was found between perceived helicopter parenting attitude and psychological resilience. The psychological resilience levels of adolescents whose parents live together are higher than those whose parents live separately. The helicopter parental attitude perceived by the children of security fathers is higher than the children of self-employed fathers.

Keywords

Helicopter parenting attitude, gifted adolescent, psychological resilience

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM	i
ETİK BEYAN.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar DİZİNİ	x
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	xi
DENKLEMLER DİZİNİ	xii
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xiii
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	2
1.2. Araştırmanın Amacı	3
1.3. Araştırmanın Önemi	4
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	5
1.5. Araştırmanın Sayıltıları	5
1.6. Tanımlar	6
2. İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR	7
2.1. Zekâ ve Yetenek Kavramları.....	7
2.2. Özel Yetenek	9
2.2.1. Özel Yetenek Kuramları	12
2.2.2. Özel Yetenekli Bireylerin Özellikleri.....	14
2.2.3. Özel Yetenekli Ergen ve Psikolojik Sağlık	17
2.3. Ergenlik Dönemi ve Gelişimsel Özellikleri	21
2.3.1. Fiziksel ve Psikomotor Gelişim.....	22
2.3.2. Ahlak ve Kişilik Gelişimi	22
2.3.3. Sosyal ve Duygusal Gelişim.....	24
2.3.4. Bilişsel Gelişim.....	25
2.3.5. Cinsel Gelişim	26
2.4. Aile Kavramı ve Ebeveyn Tutumları	27
2.4.1. Demokratik Ebeveyn Tutumu	27

2.4.2. İhmalkâr Ebeveyn Tutumu	28
2.4.3. Aşırı Hoşgörülü Ebeveyn Tutumu.....	28
2.4.4. Otoriter Ebeveyn Tutumu	29
2.4.5. Tutarsız (Kararsız ve Dengesiz) Ebeveyn Tutumu.....	29
2.4.6. Mükemmelliyetçi Ebeveyn Tutumu	30
2.4.7. Aşırı Koruyucu Ebeveyn Tutumu.....	30
2.5. Yeni Nesil Ebeveyn Tutumu: Helikopter Ebeveynlik.....	31
2.5.1. Helikopter Ebeveynliğin Tanımı	31
2.5.2. Helikopter Ebeveynliğin Özellikleri.....	31
2.5.3. Helikopter Tutumun Diğer Ebeveyn Tutumları İle Karşılaştırılması.....	33
2.5.4. Helikopter Tutumun Ebeveynlere Etkileri.....	34
2.5.5. Helikopter Tutumun Ergenlere Etkileri	34
2.5.6. Helikopter Ebeveynlik ve Psikolojik Sağlamlık.....	37
2.6. Psikolojik Sağlamlık.....	39
2.6.1. Psikolojik Sağlamlığa İlişkin Risk Faktörleri.....	44
2.6.2. Psikolojik Sağlamlığa İlişkin Koruyucu Faktörler	45
2.7. Özel Yetenekli Ergen, Helikopter Ebeveyn Tutumu ve Psikolojik Sağlamlık ...	47
2.8. Psikolojik Sağlamlık Becerileri ve Aile Danışmanlığı.....	50
2.9. Özel Yetenek, Psikolojik Sağlamlık ve Helikopter Ebeveyn Tutumu ile İlgili Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar	51
2.10. Özel Yetenek, Psikolojik Sağlamlık ve Helikopter Ebeveyn Tutumu İle İlgili Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar	57
3. YÖNTEM.....	59
3.1. Araştırmanın Modeli	59
3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	59
3.3. Araştırmanın Verilerinin Toplanması	63
3.4. Veri Toplama Araçları.....	64
3.5. Verilerin Analizi	65
4. BULGULAR	67
5. TARTIŞMA	77
5.1. Özel Yetenekli Ergenlerin Helikopter Ebeveyn Tutum Algısının Psikolojik Sağlamlıklarına Etkisine Yönelik Bulguların İncelenmesi	77
5.2. Özel Yetenekli Ergenlerin Psikolojik Sağlamlık Düzeyleri ile Demografik Değişkenlerinin İncelenmesi	82

5.3. Özel Yetenekli Ergenlerin Helikopter Ebeveyn Tutum Algısı ve Psikolojik Sağlık Düzeyi ile Ebeveynlerinin Demografik Değişkenlerinin İncelenmesi.....	84
5.4. Özel Yetenekli Ergenlerin Helikopter Ebeveyn Tutum Algısı ve Psikolojik Sağlık Düzeyi ile Diğer Bazı Değişkenlere Yönelik Bulguların İncelenmesi	88
6. SONUÇ VE ÖNERİLER	92
6.1. Sonuç	92
6.2. Öneriler.....	94
6.2.1. Ailelere ve Eğitimcilere Yönelik Öneriler.....	94
6.2.2. Aile Danışmanlığı Alanında Yapılacak Başka Araştırmalar İçin Öneriler .	95
KAYNAKLAR	97
EKLER.....	126
EK-1. ETİK KURUL ONAYI.....	126
EK-2. MEB ONAYI.....	127
EK-3. DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU	128
EK-4. ÇOCUK VE GENÇ PSİKOLOJİK SAĞLAMLIK ÖLÇEĞİ (ÇGPSÖ-12) .	129
EK-5. HELİKOPTER EBEVEYNLİK ÖLÇEĞİ (HPS).....	130
ÖZGEÇMİŞ	131

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Yaş gruplarına göre psikolojik sağlamlığı zorlaştıran problemler	18
Tablo 2. $\alpha=0.05$ için örneklem büyüklükleri	61
Tablo 3. Çalışma grubunun demografik değişkenleri	62
Tablo 4. Çalışma grubunun ebeveynlerinin demografik özellikleri.....	63
Tablo 5. Algılanan helikopter ebeveyn tutumu ve psikolojik sağlamlık düzeylerine ilişkin en yüksek-en düşük değerler, ortalama ve standart sapma değerleri ve çarpıklık-basıklık değerleri.....	67
Tablo 6. Ergenin ve anne babanın yaşları ile algılanan helikopter ebeveynlik tutumu ve ergenin psikolojik sağlamlığı arasındaki ilişkiler	68
Tablo 7. Algılanan helikopter ebeveynlik tutumu ve psikolojik sağlamlık düzeylerinin cinsiyete göre karşılaştırılması.....	68
Tablo 8. Algılanan helikopter ebeveynlik tutumu ve psikolojik sağlamlık düzeylerinin kardeş sayısına göre karşılaştırılması.....	69
Tablo 9. Algılanan helikopter ebeveynlik tutumu ve psikolojik sağlamlık düzeylerinin anne-baba ilişki durumuna göre karşılaştırılması	70
Tablo 10. Algılanan helikopter ebeveynlik tutumu ve psikolojik sağlamlık düzeylerinin anne eğitim düzeyine göre karşılaştırılması.....	71
Tablo 11. Algılanan helikopter ebeveynlik tutumu ve psikolojik sağlamlık düzeylerinin baba eğitim düzeyine göre karşılaştırılması.....	72
Tablo 12. Algılanan helikopter ebeveynlik tutumu ve psikolojik sağlamlık düzeylerinin ailenin ekonomik düzeyine göre karşılaştırılması.....	73
Tablo 13. Algılanan Helikopter Ebeveynlik Tutumu ve Psikolojik Sağlamlık Düzeylerinin Annenin Mesleğine göre Karşılaştırılması.....	74
Tablo 14. Algılanan helikopter ebeveynlik tutumu ve psikolojik sağlamlık düzeylerinin babanın mesleğine göre karşılaştırılması	75
Tablo 15. Çalışma grubundakilerin algıladığı helikopter ebeveyn tutumunun, psikolojik sağlamlık düzeyini yordamasına ilişkin regresyon analizi sonuçları.....	76
Tablo 16. Türkiye'deki BİLSEM Kurumlarına İlişkin Veriler.....	132

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Zekâ ve yaratıcılığı etkileyen faktörler	8
Şekil 2. Renzulli'nin üç halka kuramı	12
Şekil 3. Sternberg ve Zhang'in Beşgen Kuramına göre özel yetenekli bireylerin özellikleri.....	13
Şekil 4. Psikolojik sağlamlık modeli.....	41
Şekil 5. Özel yetenekli ergenlerin algıladığı helikopter ebeveyn tutumu ve psikolojik sağlamlık düzeyi arasındaki ilişkiler.....	76

DENKLEMLER DİZİNİ

Denklem 1. Örneklem büyüklüğü hesaplama formülü	60
---	----

KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltma	Açıklama
Akt.	Aktaran
BİLSEM	Bilim ve Sanat Merkezi
BTYK	Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu
DSM	The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders
DSÖ	Dünya Sağlık Örgütü
IQ	Intelligence Quotient (Zekâ Bölümü)
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
HPS	Helikopter Ebeveyn Ölçeği (Helicopter Parent Scale)
ÇGPSÖ-12	Çocuk ve Genç Psikolojik Sağlamlık Ölçeği-12
TSSB	Travma Sonrası Stres Bozukluğu
TZV	Türkiye Zekâ Vakfı
One-Way ANOVA	Tek Faktörlü Varyans Analizi
TÜSP	Türkiye Üreme Sağlığı Programı

1. GİRİŞ

Ergenlik dönemi somut düşünce ve davranışların yerini soyut düşüncenin ve yetişkin tutum ve davranışlarının aldığı dönem olmakla beraber; henüz yetişkinler gibi sorumluluk almadığı, ama bu yolda keşfedebileceği, deneyebileceği, yanılıp öğrenebileceği, yeni bir kimlik ve otonomi kazanacağı, geleceğe yönelik eş, meslek seçimi, idealler gibi alanlarda planlar yapacağı, fizyolojik yönden olgunlaştığı bir dönemdir. Bazen tüm bu gelişim özelliklerinden dolayı ergenlik dönemindekiler karışıklık yaşamaktadırlar (Herman vd, 2013). Aynı zamanda ebeveynleriyle çatışmakta, akademik yönden başarı beklendiği için sınav baskısını fazla hissetmekte, gelecek ve işsizlik kaygısı, belirsizlikler yaşamaktadırlar (Hoge ve Renzulli, 1993). Bu gelişim özelliklerinin yanında fizyolojik değişikliklere alışmaya çalışırken bocalamaktadırlar (Steinberg, 2007) ve yeni beden imgesi kazandıkları bu dönemde bedensel, duygusal, sosyal alanlarda gelişmeye devam etmedirler (Mofield ve Parker-Peters, 2015). Bu değişimler özellikle bazı ergenlerde bilişsel değişkenler açısından üst düzeyde gerçekleşir. Akranlarına göre bilişsel yetenekleri doğuştan ve sonradan hızla gelişen ve değişen ergenlerde özel yeteneklilik ve üstün zekâ özellikleri, ergenin gelişim alanlarını, aile ilişkilerini ve sosyal özelliklerini etkilemektedir. Üstün zekâ ve/veya üstün yetenek özellikleri gösteren ergen bireyler, özellikle bilişsel, dil, sosyal ve duygusal gelişim alanlarında akranlarına göre çok farklı özellikler göstermektedirler ve bu değişkenler ilk olarak aile ortamında şekillenmektedir (Morrow, 2008). Ebeveyn tutumları; çocuğun dil, psikomotor ve kişilik gelişimi, fiziksel, zihinsel, sosyal ve duygusal gelişimi üzerinde olumlu veya olumsuz etkileri olmaktadır (MEB, 2014)

Özel yetenekli ergen bireyin sosyal ortamlara kendini ait hissetmeme, hassas davranışlar gösterme, kendini anlamadığına inandığı akranları ile iletişimi azaltma, yaşadığı alanı beğenmeme gibi sosyal tepkileri de bulunabilmektedir (Jha vd, 2017). Bu kritik gelişimsel dönemde anne babaların ergen bireye yönelik tutumlarının ergenin psikolojik dayanıklılığına önemli etkilerinin olduğuna ilişkin araştırma sonuçları bulunmaktadır (Alexopoulou vd, 2019). Ergen bireyler üzerinde olumlu ve olumsuz etki yapan ebeveyn tutumları, ergen bireyin kaygılı yapısı, IQ düzeyi, engellenmeye karşı toleransının zayıf olması, ailede sert veya tutarsız sınır koyma, boşanma veya ölüm nedeniyle ebeveyn kaybı, ekonomik yetersizlikler gibi unsurlar, bireyin psikolojik

dayanıklılığını olumsuz etkileyebilecek risk faktörleri arasında yer almaktadır (Freeman, 2006). Tüm bu faktörlerin, özel yetenekli ergen bireylerin sosyal, duygusal ve bilişsel gelişim alanları üzerindeki etkilerinin incelenmesi önemlidir (Bethell vd, 2014). Psikolojik sağlamlık düzeyi yüksek olan bireyler, olumlu ilişkiler kurma ve geliştirme becerisine sahip, etkili iletişim becerilerine sahip, öz yeterliliği yüksek, özgüveni yüksek, öz saygısı ve değerini kanıtlama becerisine sahip bireyler olarak tanımlanmaktadır (Chen vd., 2017). Bu bilgiler ışığında özel yetenekli ergenlik dönemindeki bireylerin ebeveynlerinin aşırı koruyucu tutumlarının incelenmesi ve bu ebeveyn tutumlarının ergen bireyin psikolojik sağlamlığına etkisinin incelenmesinin önemi ortaya çıkmıştır. Bu bilgilerin aile danışmanlığı alanında hizmet veren profesyoneller için yol gösterici nitelikte olacağı ve aile danışmanlarının uygulayacağı teknikler açısından önemli veriler ortaya koyacağı öngörülmektedir.

Bu bölümde, araştırmanın problem durumu, amacı ve önemi, sınırlılıkları, sayıtları ve araştırmada kullanılan terimlerin tanımlarına yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Özel yeteneğin ortaya çıkarılması ve kullanılması toplumun ilerlemesinde önemli bir etkiye sahiptir. Aynı zamanda özel yetenekli bireylere yönelik ebeveyn tutumlarının değerlendirilmesi ve bu tutumların ergen bireylerin davranışlarına etkisinin ortaya konması aile danışmanlığı bilim alanında önemli bir yer tutmaktadır. Ülkemizde üstün yetenekli ergenlerin bilişsel, sosyal ve duygusal gelişimlerini destekleyen aile tutumlarına yönelik çalışmalar yetersizdir. Özel yetenekli ergenlerin sosyal beceri düzeyleri ile ilgili araştırmalar olmasına rağmen aile tutumlarının ergenlerdeki psikolojik sağlamlığa etkisi alanında çalışma yapılmadığı belirlenmiştir.

Ergenlerin bir işi yapmak için gerekli becerilere sahipliliği hakkındaki inancı ve stresli durumlarla baş edebilme becerileri; onların düşünme sürecini, motivasyonlarını etkilemektedir (Morales, 2010). Bu psikolojik özelliklere en fazla etki eden ortam, aile bireylerinin tutumlarıdır. Ergen, yapacağı davranışı kendi becerisinin üstünde olduğuna inanırsa davranışı gerçekleştirmek istemez, kendi becerisine uygun olduğuna inanırsa davranışı gerçekleştirmektedir (Basım ve Çetin, 2011).

Literatür incelendiğinde psikolojik sağamlık ile aile tutumları arasında anlamlı ilişki olduğu görülmektedir. Ebeveyn tutumları ergeni olumsuz yönde etkiledike psikolojik dayanıklılık özelliklerinin de farklılaştığı bulgularına ulaşılmaktadır (Luthar, 2003; Saygılı, 2014; Wood, 2010; Zolkoski ve Bullock, 2012). Özel yetenekli ergenlerde de ebeveyninin genel tutumlarını algılamasının olumlu yönde olması ergenlere, zor görevlerin yerine getirilmesinde, bilişsel stratejilerin kullanılmasında olumlu sonuçlar verebilir (Coşkun vd., 2014).

Bu bilgiler ışığında araştırmada özel yetenekli ergenlerin psikolojik sağamlıkları üzerinde ebeveyn tutumlarının ve özellikle de aşırı koruyucu ebeveyn tutumları içerisinde ergen bireyleri en çok olumsuz yönde etkileyen helikopter ebeveyn tutumunun etkilerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu temel amaçtan yola çıkılarak araştırmada helikopter ebeveyn tutumu ve özel yetenekli ergenin psikolojik sağamlığı arasındaki ilişkiyi oluşturan modelin değerlendirilmesi ve ayrıca ergenlerde özel yetenek, psikolojik sağamlık ve helikopter ebeveyn tutumunun çeşitli demografik değerşenler (cinsiyet, yaş, anne - baba eğitim durumu, kardeş sırası,) incelenmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada özel yetenekli ergenlerin algıladığı helikopter ebeveyn tutumunun psikolojik sağamlık düzeylerine etkilerini incelemek amaçlanmıştır.

Bu genel amaç doğrultusunda aşağıdaki alt amaçlara cevap aranmıştır:

Özel yetenekli ergenlerin algıladığı helikopter ebeveyn tutumunun psikolojik sağamlık düzeyi puanları ne orandadır?

Özel yetenekli ergenlerin algıladığı helikopter ebeveyn tutumunun psikolojik sağamlık düzeyleri yaş, anne - baba eğitim durumu ve mesleği, kardeş sayısı, yaşanan yer, aile yapısı, ekonomik durum gibi değerşenler açısından anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

Özel yetenekli ergenlerin algıladığı helikopter ebeveyn tutumu ile psikolojik sağamlık düzeylerini değerlendiren ölçeklerin toplam puanları arasında ilişki var mıdır?

1.3. Araştırmanın Önemi

Yapılan araştırmalara göre pek çok insan yaşamının belirli bir noktasında ruhsal dengesinin zarar göreceği bir veya birden çok potansiyel travmatik olaya maruz kalmaktadır (Çam ve Büyükbayram, 2013). Kişilerin bu yaşam olaylarına verdiği birbirinden farklı tepkiler yaşanan olayın travmaya dönüşüp dönüşmemesi noktasında belirleyicidir. Bireylerin riskli durumlara maruz kalmasına rağmen olumlu çıktılar üretmesine destek olacak, yaşadığı stresli olayın etkilerini azaltacak koruyucu faktörlerin belirlenmesi ve bunların dışarıdan desteklenmesi önemlidir.

Anne-babanın çocuklarına karşı sergilediği yapıcı tutum ve davranışlar çocuğun gelişimini ve ergenlik sürecinin sorunsuz bir şekilde atlatılmasını sağlar. Anne-babanın tavırları, hareketleri ve davranışları ergenler için rol model olarak alınır ve değişik şekillerde algılanır (Robinson, 2013). Psikolojik açıdan ergenlerin kendini iyi hissedebilmesi, yaşamdan doyum alabilmesi ve sağlıklı bir yetişkin olarak yaşamına devam etmesi anne-babaların takındığı tutumlara bağlıdır. Sağlıklı aile ortamı için, ebeveynlerin aile olma ve çocuk yetiştirme konusunda eğitim almaları oldukça önemlidir. Aileler, çocuklarının içinde buldukları dönemde, onları nasıl destekleyeceklerini bilirlerse onlara en uygun ebeveyn tutumu ile yaklaşabilirler (Tortop ve Eker, 2014).

Bu araştırma ile incelenecek değişkenlere göre üstün yetenekli ergenlerin ailelerinin eğilimleri belirlenerek Bilim ve Sanat Merkezlerinde verilecek olan aile ve ergen danışmanlık hizmetlerine ve özellikle özel yetenekli ergenlerin bilişsel, sosyal, duygusal gelişimlerine fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmanın özel yetenekli ergenlerin algıladıkları helikopter ebeveyn tutumu ve psikolojik sağlık düzeyleri konularına ışık tutacak bir çalışma olacağı ve özel yetenekli bireylere verilecek olan eğitim, danışmanlık ve yönlendirmeler için veri sağlayacağı düşünülmektedir.

Aynı zamanda bu çalışmada özel yetenekli ergenlerin algıladığı helikopter ebeveyn tutumunun psikolojik sağlık düzeylerini ne derecede etkilediği incelenecektir. Özel yetenekli ergenlerin algıladıkları helikopter ebeveyn tutumunun psikolojik sağlık düzeylerine etkisi konularının incelenmesi, bu çocuklara yönelik yanlış/olumsuz aile

tutumları ve ortaya çıkarabileceği olumsuz sonuçların erken fark edilerek önleme çalışmalarının planlanmasına büyük katkı sağlayacaktır. Bu araştırmanın aile refahı, özel yetenekli ergenlerin psikolojik sağlamlığı ve çocuk-ergen psikolojisiyle ilgilenen tüm profesyonellerin çalışmalarına ışık tutacağı öngörülmektedir.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

- Araştırma cinsiyet, yaş, ailedeki çocuk sayısı, doğum sırası, aile beraberlik durumu, anne-babanın öğrenim düzeyi, ailenin aylık geliri, en uzun yaşadığı yer, akademik başarı, olumlu mizacı, iç kontrol odağı özellikleri, yaşam hedeflerinin ve gelecek için olumlu beklentilerinin olması gibi değişkenler ile sınırlıdır.
- Araştırmada ulaşılan puanlar veri toplama araçlarından elde edilen bilgilerle sınırlıdır.
- Araştırmada bireylere ilişkin bilgiler, veri toplama araçlarına verdikleri yanıtlarla sınırlıdır.
- Araştırma, 2021-2022 eğitim-öğretim yılı ile sınırlıdır.
- Araştırma, ülke genelindeki Bilim ve Sanat Merkezine kayıtlı 12-18 yaş arasındaki ergenlerden alınan bilgiler ile sınırlıdır.
- Araştırma sonuçları her ne kadar Türkiye'nin çok farklı illerindeki BİLSEM'de öğrenim gören farklı sosyo-demografik değişkenleri bulunan özel yetenekli ergenleri kapsasa da sonuçlar genelleştirilemez.

1.5. Araştırmanın Sayıltıları

- Araştırmada örneklemin evreni temsil ettiği varsayılmıştır.
- Araştırmanın örneklemini oluşturan ergenlerin veri toplama araçlarını içten ve samimi bir şekilde cevapladıkları varsayılmıştır
- Veri toplama araçlarının, ergenlerin algıladığı helikopter ebeveyn tutumunun psikolojik sağlamlık düzeylerini ölçecek yeterlilikte olduğu varsayılmıştır.
- Özel yetenekli ergenlerin algıladıkları helikopter ebeveyn tutumu ile psikolojik sağlamlık kavramları bilimsel olarak ölçülebilen kavramlar olarak varsayılmıştır.

1.6. Tanımlar

Zekâ: Karmaşık zihinsel bileşenlerden oluşan, şekil, tasarım, cümle bilgisi, soyut kelimeleri anlamlandırabilme, kavrama, yargılama ve sorgulama gibi becerileri de ölçebilecek bir yapı olarak değerlendirilmektedir (Neisser, Boodoo & Bouchard, 1996).

Yetenek: Bireyin bir olayı/durumu anlama, öğrenme olmaksızın kişinin zihin ve hareket alanlarındaki iş başarma, işi yapabilme ya da bir etkiyi algılama yeterliliği olarak tanımlanmaktadır (Ashton ve Morton, 2005).

Özel yetenek: Genel zihinsel yetenek, özel akademik yetenek, yaratıcı ya da üretici düşünce yeteneği, liderlik yeteneği, görsel ve gösteri sanatlarında yetenek ve psiko-motor yeteneği alanların birinde ya da birkaçında yüksek performans ve başarı gösterme olarak tanımlanmaktadır (Dries ve Pepermans, 2008).

Psikolojik Sağlamlık: Bireyin olumlu sosyal ilişkiler kurabilme, karar verme, problem çözme, zorlukları aşabilme, kendini tanıma, stresle başetme, mizah becerileriyle olaylara bakabilme gibi özelliklerini kapsamaktadır (Connor ve Davidson, 2003;Gianesini, 2011). Olumlu baş etmenin sonuçları olan uyum (adaptation) ve yeterlik (competence) gibi olumlu gelişme, geleceğe yönelme ve umut ile ilgilidir.

Ebeveyn tutumları: Ebeveyn tutumları, çocuğa iletilen davranışların ifade edildiği duygusal iklim oluşturan bir kavram olarak tanımlanır (Darling ve Steinberg, 1993).

Helikopter Ebeveyn Tutumu: Sürekli çocuklarının etrafında 'gezinen', kendi başlarına başarmalarına izin vermeyen, ebeveynlik tutumuna; popüler kültür 'helikopter ebeveynlik' terimini kullanmıştır. Yoğun rehberlik eden, çocuklarının hayatına müdahaleci katılan, çocukları üzerine aşırı odaklanan, onların hayatını programlamaya ve yönetmeye çalışan, aşırı korumacı ve rekabetçi eğilimleri olan ve çocuklarından ayrılma kaygısı yaşayan ebeveynlerdir (Yılmaz, 2019).

Bilim ve Sanat Eğitim Merkezleri (BİLSEM): İlkokullarda sınavla tespit edilen özel yetenekli öğrencilerin örgün eğitim kurumlarındaki eğitimlerini aksatmayacak şekilde bireysel yeteneklerinin farkında olmalarını sağlamak ve sahip oldukları kapasitelerini geliştirerek üst düzeyde kullanmalarını sağlamak amacıyla devlete bağlı olarak açılmış olan özel eğitim kurumlarıdır. Türkiye genelinde her ilde bir BİLSEM olmakla birlikte nüfus yoğunluğuna göre büyük şehirlerde birden fazla BİLSEM olabilmektedir (MEB).

2. İLGİLİ YAYIN VE ARAŞTIRMALAR

2.1. Zekâ ve Yetenek Kavramları

‘Özel yetenek’ kavramını açıklayabilmek için; ‘zekâ’ ve ‘yetenek’ ifadelerine değinmekte fayda bulunmaktadır. Zekâ konusundaki tanımlar süreç içerisinde farklı boyutlarda ele alınmasına rağmen, zekâyâ ilişkin kuramların tümü zekânın geliştirilebilecek bir kapasite ya da potansiyel olduğu; kalıtım, biyolojik ve çevresel faktörlere göre farklılık gösterdiği yönündedir. Bir kısım araştırmacılar, zekâ düzeyi ile çevreye uyum yeteneğini pozitif ilişkilendirmekte; zekâyı bireyin çevresindeki yeniliklere uyabilme, karşılaştıkları problemlere alternatif çözümler bulabilme becerisi olarak tanımlamaktadır. Bir kısmı ise; çabuk ve çok öğrenebilme yetisi, öğrenmeye açık olma durumu veya sahip olunan çok bilgi kapasitesi olarak değerlendirmektedir.

1921 yılındaki sempozyuma katılım sağlayan bilim insanlarından zekâyı tanımlamaları istenmiştir. Aşağıda bazı tanımlar yer almaktadır:

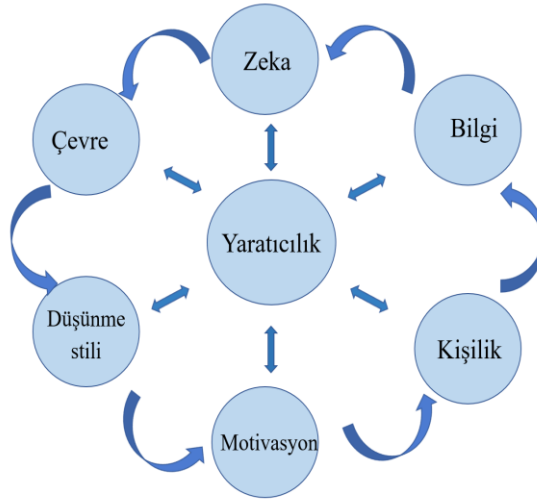
1. Gerçek veya doğruluğun bakış açısından iyi cevap verebilme kabiliyetidir (Thorndike).
2. Soyut düşünmeyi sürdürme yeteneğidir (Terman).
3. Duyusal kapasite, algısal tanıma kapasitesi, çağrışım aralığı veya esnekliği, kolaylık ve hayal gücü, dikkat süresi, yanıt vermede çabukluk ve uyanıklıktır (Freeman).
4. İçgüdüsel bir uyumu engelleme kapasitesi, engellenmiş içgüdüsel uyumu hayali olarak deneme yanılma ile deneyimleyip yeniden tanımlama kapasitesi ve açık davranışta değiştirilmiş içgüdü uyumunu sosyal bir varlık olarak bireyin avantajına dönüştürebilme kapasitesidir (Thompson, McBride, Hosford & Halaas, 2016).

Gardner (1999) ise zekâyı, bireyin bir veya birden fazla toplumda değerli görülen ürün ortaya çıkarma yetisi, yeni problemleri keşfetme yeteneği ve çözme kapasitesi olarak tanımlamış ve bireylerin zekâlarını IQ testleri ile sınırlandırmayıp, zekâyı çok boyutlu olarak değerlendirmiştir.

Türk Zekâ Vakfı zekâyı; Kavramlar ve algılar yardımı ile soyut ya da somut nesnel arasındaki ilişkiyi kavrayabilme, soyut düşünme, muhakeme yapabilme ve bu zihinsel

işlevleri amacına uygun olarak kullanabilme yeteneği olarak tanımlar. Buna göre zekâ, bireyin doğuştan gelen, kalıtımla kuşaktan kuşağa atlayan ve merkezi sinir sistemi işlevlerini kapsayan; deneyim, öğrenme ve çevreden kaynaklanan etkenlerle biçimlenen bileşimdir ve birçok zihinsel yeteneğin farklı durum ve koşullarda kullanılmasını içerir. Bu yeteneklerden bazıları; sözel anlayış, sözel akıcılık, sayısal yetenek, alansal ve uzay ilişkileri, bellek, algısal hız, mantıklı düşünmedir. Tanımlardan da anlaşılacağı üzere, farklı boyut ve yaklaşımla ele alınan zekânın net bir tanımı bulunmamaktadır. Bu durum yetenek kavramı için de geçerlidir denilebilir. İstidat, kabiliyet, kudret gibi farklı kullanımları olan yetenek kavramı; bireyin bir şeyi anlama veya yapabilme kabiliyeti, bir duruma uyum sağlayabilme konusunda organizmada bulunan ve doğuştan gelen güç, kapasitedir (TDK, 2021).

Zekâ ve yetenek, bireyin yaratıcılık özellikleriyle ilişkilidir. Bilgi, kişilik özellikleri, düşünme stili, öğrenme motivasyonu, çevre koşulları gibi faktörler yaratıcılık becerilerini etkiler ve bireyin durumları kavrama, tepki verme, öğrenme, yorum yapma gibi zekâ özelliklerini belirler. Şekil 1’de bu faktörler özetlenmektedir.

Şekil 1. Zekâ ve yaratıcılığı etkileyen faktörler

Kaynak: Sternberg, R. J. (2003). *Wisdom, intelligence, and creativity synthesized*.

Cambridge University Press.

Sternberg, (2007) yeteneği ve zekâyı etkileyen bu modelde (şekil 1); bireyin belirli bir zekâ, bilgi ve motivasyon seviyesine sahip olması gerektiği belirtilmiştir. Bireyin düşünme stili çevresinden farklı olduğu için, bu durum kişiliğini de etkilediğinden

ortaya koyduğu ürün özgün olacaktır. Fikir üretme zorlu bir süreç olup, özellikle özgün fikirler üreten bireylerin çevre tarafından önemli görüldüğü bilinmektedir. Dolayısıyla, bireyin ilgisini çeken ve motivasyonunun yüksek olduğu bir alanda çalışma imkânı bulması, diğer bireylerden farklı düşünme stiline sahip olması ve yeterli yapılandırılmış bilgi ile donanmış olması önemlidir (Karabey ve Yürümezoğlu, 2015).

Günümüzde üstün zekâ ve üstün yetenek ifadeleri birbirinden ayrı ele alınmamakla beraber; zekâ, yetenek kavramının içerisinde değerlendirilmektedir. Örneğin, bir lider zekâ ve yeteneğini birleştirerek toplumları ikna ve idare eder; dansçı, yeteneği sayesinde müziğin ritmine ayak uydurup, uygun figürleri sergilerken zekâsını kullanır. Üstün zekâ ve üstün yetenek ifadelerinin farklı kavramlar olduğunu, birbirinin yerine kullanılmaması gerektiğini belirten kuramcılar da mevcuttur. Örneğin; Kwon, Yoo ve De Gagne (2017), bu farklılığı vurgulamak için Ayrımsal Üstün Zekâ ve Yetenek Modeli'ni geliştirmiştir. Bu modelde amacı, bireyde genetik olarak mevcut olan üstün zekânın, özel yeteneklere (bilim, sanat, matematik, liderlik gibi) dönüştürülmesidir. Ona göre birey üstün zekâsının farkına vararak, yeteneğini çeşitli müdahalelerle geliştirebilir.

2.2. Özel Yetenek

Özel yetenek kavramı, geçmişten günümüze farklı boyutlarda ele alınmış, ilk olarak 19. Yüzyılda Hereditary Genius isimli kitabında Galton tarafından tanımlanmış, başarıyı artırmak için gerekli olanların -kapasite veya yetenek, -gayret veya istek, -zahmetli, zor olan işi yapma gücü olduğu ifade edilmiştir. Galton özel yetenekli katagorisi içerisine bir çok alanı (bilim adamı, şair, müzisyen, güreşçi, devlet adamı gibi) dahil etmiş ve aynı zamanda zekâda kalıtımın etkisini incelemiştir. Ancak Galton insan zekâsını basit duyuşsal, algısal, psikolojik ve fiziksel güç olarak ölçmüştür (Budak, 2008).

Yirminci yüzyıla gelindiğinde, özel yetenek kavramı, genellikle bilişsel zekâ performans üstünlüğü olarak değerlendirilmiş ve bilişsel zekâ puanı 130 ve yukarı olan bireyler üstün zekâlı olarak tanımlanmıştır (Önal, 2019). 1904'te Paris'te eğitim bakanı, zihinsel özürü çocukların (o zamanki adıyla) yeterli bir eğitim almalarını sağlayacak testleri incelemek veya oluşturmakla görevli bir komisyon kurmuştur. Çalışma sonunda Binet & Simon çocukların zihin yaşı ve kronolojik yaşını hesaplama yöntemini

kullanarak zekâ testi geliştirmiş (bunu çocukların dikkat, hafıza, karar verme, muhakeme ve kavrayış yeteneğini birlikte ölçerek oluşturmuştur) ve böylece daha üst düzey bilişsel becerileri değerlendiren ilk testlerden birisi geliştirilmiştir. Binet ve Simon, zekâyı yargının merkezi olarak görmüşler, Akıllı Düşünme Teorisi ile birçok yönden üstbilişin gelişimi üzerine daha sonraki araştırmalara yön vermişlerdir. Akıllı düşünce üç farklı unsurdan oluşmaktadır: yön, adaptasyon ve kontrol. Yön, ne yapılması gerektiğini ve nasıl başarılabileceğini bilmekten ibarettir. Adaptasyon, görev performansı sırasında kişinin stratejisini seçmesi ve izlemesi anlamına gelir. Kontrol ise, kişinin kendi düşüncelerini ve eylemlerini eleştirme yeteneğidir. Bu yetenek genellikle üstbiliş seviyesinde gerçekleşmektedir. Lewis Terman, Alfred Binet'in geliştirdiği zekâ testini uyarlayıp, Stanford-Binet Zekâ Testi olarak, yeni ölçüm aracını ortaya çıkarmıştır (Sternberg, 2003).

Zamanla 'üstün zekâ' ifadesi ve zihinsel performans üstünlüğünün değerlendirilmesi; sadece zekâca üstün olma potansiyeli bakımından sınırlı olması ve toplumda zekâyı etiketleyici etkisi olduğundan, bu tanımlama 'üstün yetenekli' ya da 'özel yetenekli' ifadeleri ile yer değiştirmiştir. Birçok araştırmacı ve eğitimci, özel yetenekliliğin yüksek entelektüel yetenekten daha fazlası olduğuna inanmış; aynı zamanda yaratıcılık, hafıza, motivasyon, fiziksel beceri, sosyal beceri ve estetik duyarlılığı içerdiğini belirtmiştir (McClelland, 1985). Hepsinin kendini gerçekleştirmek için bir araç olacağı varsayılmaktadır. Yani bir yetenek diğerinden daha az değerli değildir (Porter, 2005). Eğitimciler, öğrencilerin yalnızca test puanlarına güvenmek yerine, yeteneklerini sergilemelerine olanak tanıyan ortamlarda gözlemleyerek özel yeteneklileri belirlemelidir (Ross, 1993). Özel yeteneğin sadece yüksek zekâ bölümü (IQ) ile değerlendirilmesi, bu kavrama olan bakış açısını daraltmakta ve kavramın zenginliğini ve karmaşıklığını tanımlamada yetersiz kalmaktadır (Maker, 2003). Maker, özel yetenekliliğin temel unsurlarının, bireyin ilgi ve isteğinin yanında, karmaşık problemleri çözme yeteneği olduğunu ifade etmektedir. Karmaşık problemleri çözmeye karşı olan bu istek, birçok yetenek alanında ortaya çıkabilir.

Sternberg (1981), zekânın tüm bileşenlerini bilgi süreçleri veya bilişsel kontrolün üst bileşenleri olarak görür. İyi düşünme, bilgiyi etkili bir şekilde işleme, iç görü elde etme, problemleri çözme ve verimli üst bilişsel işleme sistemlerini kullanma yeteneği, genel

yetenekler olarak adlandırılan karmaşık yapının bir parçasıdır. Bu yapı her alanda özel yetenekliliğin (üstün zekâlılığın) temelini oluşturmaktadır. Üst bilişsel süreçler şunlardır:

- 1.Çıkarsama, nesnelere arasındaki ilişkileri saptama.
- 2.Haritalama, bir alanın yönlerini diğerine ilişkilendirme.
- 3.Uygulama, algılanan haritalar temelinde tahminde bulunma.
- 4.Karşılaştırma, bir tahminin alternatif tahminlerle ilgili olarak incelenmesi.
5. Gerekçendirme, seçenekleri doğrulama süreci.
- 6.Yanıt, bir çözümün iletilmesi (Feldhusen, 1986).

Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi'nde üstün zekâlılar, zekâ bölümü farklı ölçekler kullanıldığında devamlı 130 ve üzeri olan ve yaşitlarından rastgele seçilmiş bir grubun %98'inden üste olan bireyler; özel yetenekliler, zekâ bölümü devamlı 120 ve üzeri olup, güzel sanatlar, matematik ve teknik gibi alanlarda akranlarından belirgin ölçüde üstün olan bireyler olarak tanımlanır. Üstün veya özel yetenekli çocuklar ise; zekâ, sanat, yaratıcılık, liderlik özelliği veya akademik alanlarda akranlarına göre üst düzeyde performans gösterdiği, alan ve konu uzmanları tarafından tanımlanan çocuklardır. Üstün veya özel yetenekli çocuklar, yeteneklerini geliştirmek için özel eğitim ve faaliyetlere katılmaları gereken çocuklardır (MEGEP, 2009: 14).

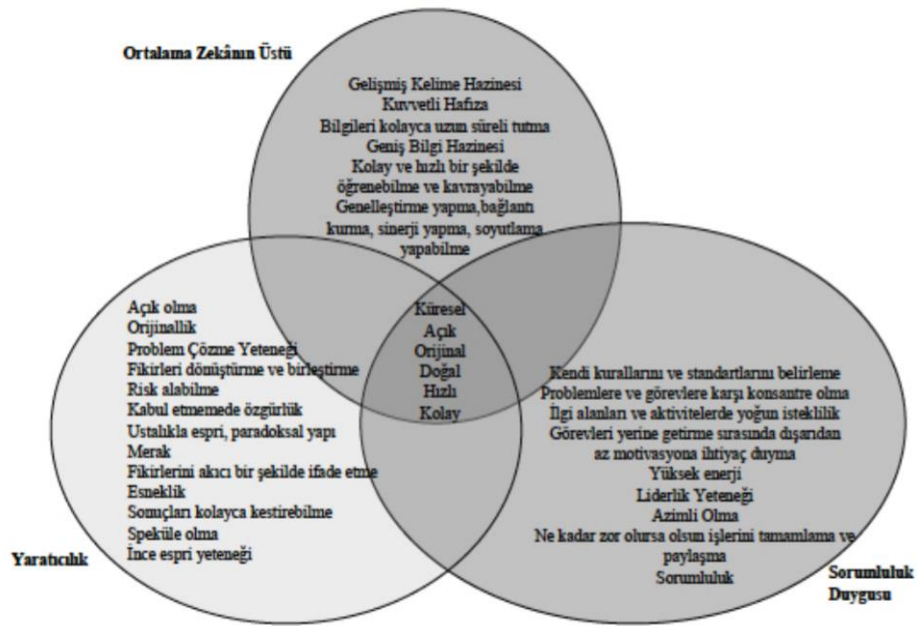
Yurt dışı literatürde, özel/üstün yeteneklilik için en sık kullanılan terimler, doğuştan gelen özel yeteneği ifade eden “giftedness”, eğitim yoluyla kazanılan bir alandaki yetenekliliği ifade eden “talent” (Freeman, 2006) ve terimlerin ikisini de içeren sözlük anlamı ‘fiziksel veya zihinsel yetenek’ olan ‘ability’ olmuştur. Dünya Konseyi ise ‘gifted and talented’ yani üstün zekâlı ve yetenekli ifadelerini birlikte kullanmaktadır (Odenweller, Booth-Butterfield & Weber, 2014).

Türkiye’de 2013 yılına kadar özel yetenekli bireyler için; üstün yetenekli ve üstün zekâlı ifadeleri kullanılmıştır. Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu tarafından (BTYK) yayınlanan Strateji ve Uygulama Planında ilk defa daha az kategorize edici olarak “özel yetenek” kavramı tercih edilmiştir. Plan’da yer alan özel yetenek kavramı; genel zihinsel yetenek, özel akademik yetenek, dil, matematik, fen bilimleri, sosyal bilimler,

liderlik, yaratıcılık, görsel ve işitsel sanatlar ile psiko-motor becerileri kapsamaktadır (Türk Zekâ Vakfı, 2021).

2.2.1. Özel Yetenek Kuramları

Renzulli'nin (1978) dünya genelinde kabul gören ve zekâ, yaratıcılık gibi kavramları en iyi şekilde açıkladığı belirtilen (Ramzi, Pakdaman & Fathabadi, 2011) "Üç Halka Kuramına" göre bireyin yüksek düzeyde görev bağlılığı, ortalama üstü yetenek ve yaratıcı olması üstün yetenekli olarak tanımlanması açısından önemlidir. Ancak Renzulli, üstün yetenekli olabilmek için bu üç alanının üçünde de çok yüksek potansiyele sahip olunmasının bir önemi olmadığını belirtmiştir. Üç halka kuramının yüksek oranda kabul görmesinin temel sebeplerinden birinin bireyin akademik başarısını esas almamasıdır. Bu kurama göre birey akademik olarak başarılı olmasa bile belli bir alanda yetenekli, yaratıcı ve yeterince motive olma özelliğine sahip olduğunda üstün yetenekli olarak sınıflandırılabilir. Örneğin Mozart'ın efsanevi bir bestekar olduğu düşünülürse, kendisinin herhangi bir akademik başarısından söz edilmeden alanında motivasyon, yetenek ve yaratıcılığı üstün olarak tanımlanması için yeterli olmuştur. Renzulli'nin modelinde iyi düzeyde eğitim alınmasının önemi de vurgulanmaktadır (Şekil 2) (Karabey ve Yürümezoğlu, 2015).

Şekil 2. Renzulli'nin üç halka kuramı

Tannenbaum (1986) Deniz Yıldızı Modeli'nde, üstün zekâyı açıklarken; bireyde yüksek düzeyli bir üretkenlik için şu beş faktörün olması gerektiğinden bahsetmektedir:

- 1.Genel yetenek
2. Özel yetenek
- 3.Zihinsel olmayan unsurlar
4. Çevresel destek
5. Şans.

Sternberg ve Zhang (1995)'in Beşgen Kuramına göre ise, bireyin özel yetenekli olarak değerlendirilebilmesi için beş özelliğe sahip olması gerekir. Bunlar: mükemmellik, nadirlik, üretkenlik, kanıtlanabilirlik ve değerdir. Şekil 3'de bu faktörler özetlenmektedir.

Şekil 3. Sternberg ve Zhang'in Beşgen Kuramına göre özel yetenekli bireylerin özellikleri

Gardner (1999), Çoklu Zekâ Kuramı'nda her bireyde en az sekiz zekâ bölümünün bulunduğunu ve bunların geliştirilmesi gerektiğini savunmuştur. 1. Dilsel/sözel zekâ 2.Mantıksal/matematiksels zekâ 3.Mekânsal/uzaysal/görsel zekâ 4.Müziksel- ritmik zekâ 5.Bedensel/kinestetik zekâ 6.Sosyal zekâ 7.İçedönük zekâ 8.Doğa zekâsı; belirtilen zekâ alanlarıdır. Bunlar birbirleriyle etkileşim içindedir ve kültürel faktörlerden etkilenirler. Özel yetenekliler, bu alanların birinde veya birkaçında problem çözme becerisine sahip olan bireylerdir (Grybek, 1997).

2.2.2. Özel Yetenekli Bireylerin Özellikleri

Tarih boyunca birçok insan, başkaları üzerinde derin izler bırakmıştır (Özbey ve Sarıcam, 2016). Toplumlara yön vermiş ve çağ açıp, kapamışlardır (Önal, 2019).

Özel yeteneklilik toplumsal gelişimin bir gereğidir. Yetenekli bireyler, toplumun, kültür ve medeniyetin gelişmesinde; politik ve sosyal liderlik, üstün beyin gücü, ahlaki erdem, inanç ve sezgi, buluşlar, üretkenlik ile bilime ve sanata katkılar sağlamış ve başkalarını etkileme ve ikna yeteneği ile akılda kalan izler bırakmışlardır (Özbey ve Sarıcam, 2016).

Araştırmalar, özel yetenekli bireylerin akranlarına göre yetenekli oldukları alanlarda daha hızlı ilerledikleri, daha başarılı oldukları yönündedir. Ancak, bazı alanlarda yetenekli olan bireylerden, tüm gelişim alanlarında hızlı ilerlemesi beklenmemelidir. Örneğin, müzik alanında akranlarına göre daha iyi performans gösteren bir birey, diğer bazı gelişim alanlarında standart gelişim gösterebilirken bazılarında ise akranlarına göre yavaş ilerleyebilir. Ayrıca özel yetenekli bir çocukta görülen bir özellik başka bir özel yetenekli çocukta olmayabilir. Özel yeteneklilikte bireysel farklılıklar da dikkate alınmalıdır (Matthews ve McBee, 2007).

Özel yetenekli (üstün zekâlı, üstün yetenekli) bireylerin kim oldukları sorusu farklı şekillerde cevaplanmıştır. Amerika Federal Hükümeti'nin üstün zekâlı ve yeteneklilerle ilgili politikasını belirlemek amacıyla hazırlanan Marland Raporu (1972) olarak bilinen belge birçok ülkede kaynak olarak kabul edilen ve özel yetenekli bireylere karşı farklı bir açıdan bakılmasını sağlayan tanımı içerir: Özel yetenekli çocuklar, yetenekleri sayesinde yüksek performans gösterme yeteneğine sahiptirler ve profesyonel olarak nitelikli kişiler tarafından tanımlanırlar. Bu çocuklar, kendilerine ve topluma katkılarını gerçekleştirmek için normal okul programı tarafından sağlananların ötesinde farklı eğitim programlarına ve/veya hizmetlere ihtiyaç duyarlar. Raporda aynı zamanda, üstün zekâ ve yeteneğin yalnızca zekâ testleriyle ölçülemeyeceği de ifade edilmektedir (Leun ve Busiol, 2016). Marland Raporu'nda (1972), yüksek performans sergileyen bireyler, aşağıdaki alanlardan herhangi birinde, tek başına veya birlikte, kanıtlanmış başarı ve/veya potansiyel yeteneği olanlardır:

-Genel entelektüel yetenek

- Özel akademik yetenek
- Yaratıcı veya üretken düşünme
- Liderlik yeteneği
- Görsel ve sahne sanatları
- Psikomotor yetenek

Renzulli (1978) ise, özel yetenekli bireylerin özelliklerini tanımlarken; ortalamanın üzerinde zekâ, başladığı işi devam ettirebilme motivasyonu, farklı ürünler ya da fikirler ortaya çıkarmada yüksek performanstan bahseder ve bu karma özelliklere sahip olan veya bunları geliştirebilen; bunları insan performansının potansiyel olarak değerli herhangi bir alanına uygulayabilen kimselerdir şeklinde ifade etmiştir.

Sternberg'e (1981) göre özel yetenekli bireyler aşağıdaki altı bileşende üstündürler:

- 1) Çözülmesi gereken sorunların neler olduğuna dair karar,
- 2) Problem çözümlerinin daha düşük dereceli bileşenlerinin seçimi,
- 3) Sorunları çözmek için stratejilerin seçimi,
- 4) Bilgi için temsillerin seçimi,
- 5) Problem çözmede bileşen kaynakların tahsisine ilişkin kararlar,
- 6) Problem çözmede çözüm izleme (Feldhusen, 1986).

Özel yetenekli çocuklar ve gençler kendi yaşlarındaki diğer kişilerle karşılaştırıldığında, dikkat çekici derecede yüksek başarı seviyelerinde performans sergiler; entelektüel, yaratıcı ve/veya sanatsal alanlarda yüksek performans gösterirler. Sıra dışı bir liderlik kapasitesine sahiptirler veya belirli akademik alanlarda üstündürler. Bu bireyler, normal okullar tarafından sağlanmayan hizmetlere veya faaliyetlere ihtiyaç duyarlar (Jin vd., 2006). Özel yetenekli bireyler yüksek üst bilişsel bilgiye sahiptirler ve ortalama öğrencilerden daha erken üst bilişsel strateji kullanırlar (Hannah ve Shore, 1995). Bu üst bilişsel beceriler üç yönü içerir: düşünme süreçleri ve yeteneklerinin farkındalığı; öğrenme stratejilerini nasıl, ne zaman ve neden kullanacağı hakkında bilgi ve düşüncüyü düzenlemek için kullanılan planlama, izleme ve değerlendirme ve bu süreçler üzerinde kontrol etme yeteneğidir (Schraw ve Graham 1997).

Bir grup özel yetenekli öğrencide gözlenen dokuz davranışsal özelliğin sıralandığı bir araştırmada; olağandışı merak, zor zihinsel görevlere saldırmakta ısrarcı olma, yaratıcılık ya da farklı düşünme, liderlik özelliği, ortalamanın üzerinde dil gelişimi, olağandışı duygusal derinlik ve yoğunluk, artan hassasiyet ve adalet duygusu belirtilen özelliklerdir (Majid ve Alias, 2010). Özel yetenekli öğrencilerin özellikleri değerlendirildiğinde, daha hızlı ve geniş kapasitede öğrenme ve kavrayabilme, olaylar arasındaki bağlantıları çabuk anlayabilme ve bu yetenekleri farklı fikirler üretme, yeni hizmetler ve ürünler sunma konularında daha iyi kullanabilme ile onları akranlarının önüne geçirmektedir. Türkiye’de 2019’da MEB Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yayınlanan yönergede özel yetenekli birey, akranlarına göre çabuk öğrenen; yaratıcılık, liderlik, sanata ilişkin kapasitede ileride, özel akademik yeteneğe sahip, soyut fikirleri anlayan, ilgilendiği alanlarda bağımsızca hareket edebilen ve yüksek performans gösteren kişidir (MEB BİLSEM Yönergesi, 2019).

Özel yetenekli olmak, insanlar arasında yüksek esneklik demektir. Başka bir deyişle, üstün yetenekli bireyler yaşlılarından daha iyi uyum gösterirler. Uyum, çevresel ihtiyaçlara yanıt olarak bireylerin kalıplarını ifade eder ve uyum gösteren bireyler yaşam gereksinimleriyle etkili ve başarılı bir şekilde başa çıkabilirler (Morelock, 1992; Neihart, 1999). Bu bireyler; matematikte, yazmada, dans, tarihte, atletizmde veya herhangi bir önemli insan çabasında olsun, yaşlılarına göre olağanüstü başarı sergiler. Karmaşık, zor ve yeni olan entelektüel ve sanatsal çabalarda üstündürler. Genellikle hızlı öğrenirler ve tekrar etmekten sıkılırlar. Kendilerini ilgilendiren uğraşlarda genellikle inatçıdırlar. Öğrenme biçimleri onları diğer çocukların çoğundan ayırır, genellikle eğitimcileri ve ebeveynleri zorlarlar (Ross, 1993). Üstün zekâlı ve özel yetenekli bireyler, en karmaşık problemleri en yeterli, etkili, etik, hoşgiden ya da ekonomik yollarla çözen bireylerdir (Maker, 2003).

Subotnik, Olszewski-Kubilius ve Worrell (2011) “Geçmiş yüzyılların öğretiminde yapılan en büyük hata, tüm çocuklara aynı bireyin varyantlarıymış gibi davranmak ve bu nedenle onlara aynı konuları, aynı şekilde öğretmeyi haklı görmek olmuştur” şeklinde vurgu yapmaktadırlar. Özel yetenekli çocukların özellikleri ise ancak erken teşhis edildiği; uygun sosyal olanaklar sağlandığı; ebeveynleri ve öğretmenleri tarafından doğru yönlendirildikleri takdirde tam olarak gelişme gösterebilirler, aksi

takdirde kendi kendilerine gelişmeleri mümkün olmamaktadır (Ozbey ve Sarıcam, 2016). Hangi çocukların özel yetenekli olarak belirlendiğini ve onlara ne tür eğitim hizmetleri sunulduğunu belirlemesi gereken eğitimciler için çok önemlidir. Örneğin, yaratıcılığı kategorize eden bir tanımda, okulların yaratıcı olarak tanımlanan çocukların potansiyellerini geliştirmeyi amaçlayan deneyimler sağladığını; liderlik yeteneğini içeren bir tanım, başka türde tanımlama kriterleri ve eğitim deneyimleri önermektedir (McClelland, 1985).

Türkiye’de özel yeteneklilerin tanınması: Bakanlıkça belirlenen tanımlama yaşı veya sınıf seviyesi esas alınarak ve genel zihinsel yetenek, görsel sanatlar ile müzik alanlarında özel yetenekli olduğu düşünülen öğrencilerin BİLSEM’lere aday gösterilmesi ile ilgili iş ve işlemler, Bakanlıkça yayımlanan tanımlama takvimi doğrultusunda yürütülür (MEB BİLSEM Yönergesi, 2019). Bilim ve Sanat Merkezlerine devam eden özel yetenekli öğrenciler, aynı zamanda okullarına devam etmekte, okul saatleri dışında da BİLSEM’lerde eğitim almaktadır (Ataman, 2014).

2.2.3. Özel Yetenekli Ergen ve Psikolojik Sağlık

Ergenlik, fiziksel ve duygusal süreçlerin yaşandığı; fiziksel, cinsel ve psikososyal olgunlaşma ile başlayan, ne zaman sona erdiği sınırlandırılmayan, ancak bireyin özerkliğini, kimlik gelişimini ve sosyal üretkenliğini kazandığı zaman sona erdiği düşünülen, bir dönemdir (Derman, 2008; Parlaz, vd., 2012). Bununla birlikte, başlangıç noktası olarak hangi pozisyon alınır alınsın, ergenlik biyolojik olgunlaşmayı, sosyalleşmenin güçlenmesini ve psikolojik becerilerin artmasını sinerji haline getiren bir gelişim aşamasıdır (Kim, 2003).

Her çağda toplumları ileri götürmüş özel yetenekli öğrencilerin ruhsal sağlıklarının araştırılması; gelişim ve yetkinliği artırma, risk ve stres oluşturan faktörler ve bunlarla başa çıkmada koruyucu faktörlerin neler olduğunun farkındalık açısından kendilerine, ailelerine ve öğretmenlerine yol gösterici olma; içinde buldukları dönemin (ergenlik) ve özel yetenekliliğin dezavantajları sebebiyle uyum süreçlerini destekleme açısından önem arz etmektedir. Özel yetenekli bireylerin, yetenek ve yeteneklerini aşkın yaratıcı katkılar sağlamayı gerçekleştirmesini hedeflemenin, yüksek düzeyde kişisel tatmin, kendini gerçekleştirme ve aynı zamanda topluma hayal edilemez bilimsel, estetik ve

pratik faydalar sağlayacağı açıktır. Toplumun (ailelerin, eğitim politikasının, eğitimcilerin) bu fırsatları teşvik etmek için çaba göstermesi gerekmektedir, ancak yetenekli bireylerin de kendi büyümeleri ve gelişmeleri için bazı sorumlulukları olduğu unutulmamalıdır (Subotnik vd., 2011). Özel yetenekli bireylerin özelliklerinin bir kısmı yaşamları üzerinde olumlu etki gösterirken, bir kısmı ise aşırı hassasiyet içerdiğinden (eş zamanlı olmayan gelişim, olayları algılama biçimleri gibi), bireyi ve yaşantısını olumsuz yönde etkileyebilir (Somchit ve Sriyaporn, 2004).

Üstün zekâlı ya da diğer üstün yetenekli öğrencilerin kişiliğinin bir özelliği olarak psikolojik sağlık eksikliğinin okul ortamındaki zorluklarla başa çıkmadaki etkisinin farkındalığı, bu alanda son zamanlarda artan sayıda araştırma, çalışma ve incelemeye yol açmıştır. İnsan hayatında gelişimsel dönemler birbiriyle aynı değildir. Erken çocukluk dönemlerinden itibaren çocuk ve ergenlerde farklı kaygılar ve problemler oluşur. Bu problemlere verilen tepkiler ve problemi çözme yöntemlerini kapsayan psikolojik sağlık, erken yaşlardan itibaren olmaktadır. Farklı yaş gruplarında en sık görülen davranış sorunları Tablo 1’de özetlenmiştir.

Tablo 1. Yaş gruplarına göre psikolojik sağlamlığı zorlaştıran problemler

Erken çocukluk	Okul dönemi	Ergenlik dönemi	Üstün yetenekli
Aşırı hareketlilik, sonuçları düşünmeden hareket etme, korku hissetmeme	Dikkatsizlik, ödevlere karşı ilgisizlik, sık eşya kaybetme	Tehlikeli aktiviteler (riskli cinsel davranışlar, kavgaya katılma, madde kullanımı)	Mükemmeliyetçi olmayla ilişkili kendine gerçekçi olmayan hedefler koyma
Kıskançlık ve kazalara yatkınlık	Aşırı hareketlilik	Ders çalışmama, dikkatsizlik, unutkanlık	Aile ve çevrenin yüksek beklentisi nedeniyle stres
Söz dinlememe, çok konuşma, sabırsızlık	Benlik algısı ve beden imajında yetersizlik hissi	Zaman yönetimi yapamama	Aşırı hassas davranışlar ve yetersizlik hissi
Aşırı özgür davranma, dikkatsizlik	Dürtüsel ve tehlikeli davranışlar	Gerginlik, huzursuzluk, antisosyal ve saldırgan davranışlar	Yaşlıları tarafından dışlanma, yalnızlık hissi, toplumdan izole yaşama
Etkileşim ve bağlanma sorunları	Öğrenme güçlükleri	Düşük benlik algısı, depresif yakınmalar	Uyku düzensizliği, sürekli düşünme

Her yaş döneminde farklı problemler görülmekte, bireylerin başatma becerileri ve psikolojik sağlımlıkları da yaş dönemlerinde değışiklikler göstermektedir. Schonert-Reichl ve Lawlor (2010) üstün zekâ ve özel yetenekli bireylerin psikolojik sağlıklarının ve uyumlarının yüksek IQ ile değil, kişilik özellikleri, mizaç, yaşam koşulları ve alınan eğitim ile ilgili olduğunu vurgulamaktadır. Aynı zamanda "benlik" fikriyle de ilgili olduğuna ve kişinin gelişim aşamasına göre değıştiğini vurgulayan çalışmalar vardır (Wood, 2010). Son zamanlarda yapılan araştırmalar, bir kişinin üstün zekâlı ve özel yetenekli olarak nitelendirilebilmesi için zeki olmanın yanı sıra içsel motivasyona, yüksek özgüvene ve yaratıcılığa sahip olması gerektiğini göstermiştir (Alexopoulou, Batsou & Drigas, 2019).

Yapılan araştırmalar, özel yetenekliliğin bireylerin psikolojik iyi oluşlarına etkisi açısından değerlendirildiğinde, birbiriyle çelişen iki farklı görüşü ortaya çıkarmaktadır. Birinci görüş, özel yetenekli bireylerin yüksek bilişsel kapasiteleri ile kendilerini ve başkalarını daha iyi anlamaları sayesinde; stres, çatışmalar ve gelişimsel uyumsuzlukla akranlarına oranla daha iyi başa çıkabileceği, daha dayanıklı oldukları yönündedir. İkinci görüş ise, özel yetenekli bireyler akranlarına göre daha fazla yabancılaşma yaşadıkları, kişilerarası çatışmalara ve deneyimlere karşı daha duyarlı ve savunmasız olduklarından daha fazla risk altında olduğu yönündedir. Özel yetenekli çocuklar kendilerini akranlarından (yetenekli olmayan) farklı hissedebilir. Bu nedenle diğerlerinden daha fazla strese sahip olabilir ve bunun sonucu olarak zihinsel sağlık veya davranış sorunlarının gelişmesine yol açabilmektedir. (Neihart, 1999).

Özel yetenekli çocukların sosyal ve akademik açıdan iyi durumda oldukları varsayıldığından, bazı olumsuzlar (akran zorbalığı, akademik düşük performans, acı verici, çoğu zaman zayıflatıcı psikolojik sorunlar gibi) açısından göz ardı edilebilmektedir (Matthews ve McBee, 2007; Reis ve McCoach, 2000; Subotnik vd., 2011). Aslında özel yetenekli çocuklar ve gençler, onları benzersiz bir şekilde savunmasız bırakan bir dizi kişilik özelliğine sahiptirler (Pfeiffer ve Stocking, 2000). Alsop (2003)'de 535 özel yetenekli çocuklarla çalışmasında, arşiv verilerini analiz ederek eş zamanlı olmayan gelişimin kanıtı olarak yorumlanabilecek davranış kalıpları bulmuştur: Kaygı, öz eleştirisi, aşırı duyarlılık, kolayca öfkelenen ve kolayca hüsrana uğrama davranışları. Ayrıca ergenlik döneminde görülebilen depresyonu saptamıştır.

Üstün yetenekliliğin uyumla ilgili olmadığını belirten Freeman, 1983’de, özel yetenekli çocuklar haksız mitolojilerin ve klişelerin desteklediği ‘üstün yetenekli’ etiketinin dayatılmasından faydalanmayabilirler. Onlar da uyum bozukluğuna yol açabilecek yaşam olayları, diğer çocuklarla aynı özelliktedir. Bununla birlikte, özel yetenekliliğin; aşırı duyarlılık, mükemmeliyetçilik ve esnek olmayan eğitim gibi unsurları, bu gruptaki bireylerin azınlığı için endişe ve istenmeyen davranışlara yol açabileceğini belirtmektedir.

Gagné, 2004’te Farklılaştırılmış Üstün Yetenek ve Yetenek Modeli’nde (DMGT), yeteneklerin, sistematik olarak geliştirilmiş becerilere dönüştürülmesi sürecine üç tür katalizörün yardımcı olacağını veya engelleyeceğini belirtir: Birincisi; bireysel özellikler ve öz-yönetim süreçleri gibi kişilerarası katalizörler, ikincisi; sosyo-demografik faktörler (yaş, cinsiyet, ekonomik faktörler gibi), psikolojik etkiler (örneğin ebeveynlerinin, öğretmenlerinin ve akranlarının etkisi) veya özel yetenek geliştirme tesisleri ve programları gibi çevresel katalizörler, üçüncüsü ise şans faktörüdür ki değerlendirilebilirse bireyin gelişimi açısından fayda sağlayacaktır. Özel yetenekli bireylerin, yetenekliliğe ilişkin kendi algıları; sosyalleşme süreçleri, evde ve okulda günlük deneyimleri, sosyal etiketlemeye doğrudan maruz kalma ve bu bireylerin kişi-çevre etkileşimlerine yükledikleri öznel anlamlarla şekillenir. Özel yetenekli çocuklar ve ergenlerin genellikle akranlarından farklı hissettikleri bildirilmektedir, bu da genellikle kişilerarası çatışmalar ve duygusal komplikasyonlar gibi birey için olumsuz sonuçlara yol açmaktadır (Zeidner ve Schleyer, 1999).

Ergenlerin ve gençlerin (12-22 yaş) profil uyumunun gelişimini, bireysel uyumlarını ve kişilik özelliklerini araştırmak amacıyla 560 kadın katılımcı ile yapılan araştırma sonuçları; özel yetenekli öğrencilerin diğer öğrencilere göre nevrotiklikte anlamlı olarak daha yüksek ve açıklıkta daha düşük olduğunu göstermiştir. Ayrıca özel yetenekli öğrencilerin diğer öğrencilere göre duygusal ve eğitimsel uyumlarının önemli ölçüde daha az olduğu gösterilmiştir (Ramzi, vd., 2011). Psikolojik dayanıklılık geliştiren yetenekli öğrencilerin, zekânın yanı sıra özgüvenli, azimli, problem çözme, olumsuz çevresel koşullarıyla başa çıkmak için stratejiler geliştirme becerisi olan bireyler olduğuna dair araştırmalar mevcuttur (Alexopoulou vd, 2019). Öte yandan, psikolojik sağlamlık için tek koşul yüksek zekâ değildir. Bilişsel yetenek, problem çözme ve karar

vermede destekleyici rol oynar (Kitano ve Lewis, 2005). Özel yetenekliliğin, bireylerin psikolojik iyi oluşlarını etkilediği nettir (Neihart, 1999). Ancak işlevsel olmayan bir ailede yetişen, psikolojik olarak sağlam olmayan özel yetenekli bir birey ya da özel yeteneklilik kavramlarının farkında olmayan ve yetenekleri belirlemeye yönelik herhangi bir prosedürü olmayan bir eğitim kurumunda motive olamayan özel yetenekli birey potansiyelini geliştirmede başarısız olabilir (Majid ve Alias, 2010).

Özel yetenekli çocuklar, ergenler ve yetişkinler için psikolojik sonuçların olumlu ya da olumsuz olup olmadığı, sinerjik olarak etkileşime giren faktörlere bağlı görünmektedir, bunlar: özel yetenek türü (zihinsel, görsel sanatlar, müzik yetenek alanı), eğitimsel uygunluk, kişisel özellikleri (uyum, benlik saygısı, mizaç, olayları algılama biçimi gibi), yaşam koşullarıdır (aile ortamı, ailenin gelir durumu, çevresi gibi) (Mueller, 2009).

2.3. Ergenlik Dönemi ve Gelişimsel Özellikleri

Latince ‘Adolescence’ ‘büyümek’, ‘yetişkinliğe doğru büyüme’, ‘olgunlaşmak’ gibi sözcüklerden köken alan ergenliğin tanımlanması, boyutlar ve sınırlar açısından değişiklik göstermektedir, bunun sebebi gelişimin psikolojik, biyolojik, toplumsal, kültür, iklim - coğrafi koşullar, ırk; bireyin karakter yapısı ve de beslenmesi boyutunun farklı oluşudur (Koç, 2004; Parlaz, vd., 2012). Bu dönemi sınıflandıracak olursak; 12-15 yaş ilk ergenlik dönemi, 15-21 yaş arası asıl ergenlik dönemi, 21-25 yaş arası uzamış ergenlik dönemi olarak bilinir (Genç, 1989).

Bazı kuramcılar, örneğin Hall (modern ergenlik psikolojisinin öncüsü), Erikson, S. Freud ve A. Freud ergenliğin ‘fırtınalı ve stresli dönem’ olarak nitelendirirken; Bandura, Walters ve Spranger gibi bazı araştırmacılar ise, ergenliğin bunalımlı bir dönem olduğuna karşı çıkmışlardır (Güven ve Güçray, 2009). Fakat çoğu araştırmacı, uyum ve davranış problemlerinde, bu dönemde artış olduğu yönünde hem fikirdirler.

Ergen birey, artık çocuk değildir ve ondan yetişkin gibi davranması yani yetişkine özgü bazı sorumlulukları üstlenmesi beklenmekte; aynı zamanda ergenin, bedeni ve ruhundaki değişikliğe uyum sağlaması, dönemin getirdiği stresörlerle (dürtüsellik, beden imajı; ebeveynleri, akranları, çevresi ile iletişim sorunları gibi) baş etmesi gerekmektedir. Çocuklarının farklı gelişim aşamaları, sorun oluşturup ebeveynleri de zorlayabilmektedir. Ergenlik, aynı zamanda pek çok yönden özerklikle ilişkili denge

sorunlarının yaşandığı dönemdir. Ergenlerin geçirdiği bilişsel, sosyo-duygusal, fiziksel ve davranışsal değişiklikler ve daha yapılandırılmış bir okul ortamına geçiş; artan özerklik ve ebeveynlerinden bağımsızlık düzeylerine eşlik eden, artan pozitif benlik duygusu üzerinde belirleyici bir etkiye sahiptir (Scharf ve Goldner 2018).

2.3.1. Fiziksel ve Psikomotor Gelişim

Ergenlik dönemi, bireyin bedensel ve cinsel gelişim açısından önemli değişimlerin yaşandığı, insan gelişiminin en hızlı iki büyüme evresinden biri olan, dönemdir. Biyolojik değişimle başlar; bedensel, zihinsel ve ruhsal gelişmeyle sona erer. Fiziksel gelişimi genel olarak beş evreye ayırmak mümkündür. Bu evreler kızlarda meme gelişimi, pubik kıllanma, menarş ve büyüme hızına göre; erkeklerde genital organların gelişimi, pubik kıllanma ve büyüme hızına göre belirlenmektedir (Set, Dağdeviren & Aktürk, 2006). Ergenin bedensel yapısıyla ilgili olarak en önemli gelişmeler boy ve ağırlık artışıyla, iskelet ve kas gelişimidir (Genç, 1989). Bireyler, bu değişikliklere bağlı olarak günlerinin büyük bir kısmını ayna karşısında geçirirler. Erken ergenlik döneminde bireylerin en fazla ilgilendikleri alan bedenleridir ve bu dönemde ergenlerde hızlı fiziksel gelişime uyum, bu değişikliklerle baş etme ve beden imgesi geliştirme çabaları görülür (Derman, 2008).

Özel yetenekli bireylerin fiziksel gelişimleri ve yetenek alanları arasında doğrudan bir ilişki olmadığı günümüzde daha fazla kabul görmektedir. Bu bireyleri ayırt etme ve tanımlamada fiziksel özelliklere ait bir tanılama biçimi de yer almamaktadır (MEB, 2014). Bazı araştırmacılar ise (Ataman, 1984; Davaslıgil, 2004) özel yetenekli çocukların gelişimsel olarak akranlarına göre daha ilerde olduklarını; genellikle olgunlaşmada daha hızlı, duyu organları keskin, hassas bir sinir sistemi, boy ve baş (anterio-posterior kafa) çevresinin daha gelişmiş, daha kuvvetli ve atik, koordinasyon isteyen işlerde tepkileri daha hızlı olduklarını savunmaktadır.

2.3.2. Ahlak ve Kişilik Gelişimi

Ergenlik, ahlaki kimliğin ve toplum yanlısı davranışların geliştirildiği, çeşitlendiği ve farkındalık kazanıldığı önemli bir dönemdir. Toplum yanlısı davranış, bir başkasına yardım veya fayda sağlamayı amaçlayan gönüllü davranış olarak tanımlanır (Padilla-

Walker ve Fraser, 2014). Ergenin ahlaki bilinç kazanması ve bunu davranışlarına yansıtması toplumla etkileşim halindeyken gelişebilir. Bireyin ahlak gelişimi sürecinde etkili olan bazı psikososyal dinamikler vardır, bunlar: kalıtım; anne babada bulunan bazı fiziksel ve ruhsal özelliklerin gen yoluyla çocuca geçmesi ile, çevre; bitkiler, hayvanlar, doğa gibi fiziksel çevreden etkilendiği gibi; gelenek ve görenekler, adetler gibi sosyal ve kültürel çevreden de birey ahlaki boyutta etkilenmektedir. İçerisine doğup büyüdüğümüz, bireyi topluma hazırlayan aile faktörü; ahlaki gelişimin sağlanmasında ilk ve en önemli otorite kaynağıdır.

Kişilik, bireyin zihinsel, duygusal, sosyal ve fiziksel özelliklerinin davranışa ve ilişkilerine yansıdığı, tepkilerini belirleyen ve tutarlılık gösteren yönleridir (Özdemir vd., 2012). Ergenlik döneminin birçok özelliği olmasına karşın en önemlisi bütün hayatını etkileyen gelişmelerin yaşanmasıdır. Her ne kadar hayatın ilk beş yılının kişilik ve karakter gelişiminde oldukça önemli olduğu vurgulansa da (Kuzgun, 1972); ergenlik dönemde kazanılan sağlıklı ya da sağlıklı özellikler bireyin ömür boyu taşıyacağı özellikler haline gelmektedir (Abalı, 2018). Kişilik gelişiminde, kişinin doğuştan gelen özellikleri, genlerle anne-babadan çocuklara geçen özellikler, çevresel etmenler, yaşam boyu kazandığı tecrübeler etkili olmaktadır. Genetik faktörler daha çok çocuğun potansiyelini belirlerken, çevresel faktörler de bu potansiyelin ortaya çıkarılmasına yöneliktir (Özdemir vd., 2012).

MEB (2014) özel yetenekli çocukların kişisel ve ahlaki özelliklerinin değerlendirilmesi konusunda bağımsız olduklarını ve bu özelliklerin öğrenme etkinliklerinde de görüldüğünü belirtmektedir. Özel yetenekli çocukların amaç ve idealleri yüksektir, herhangi bir faaliyeti kendileri başlatabilirler, öz güvenleri yüksektir. Mükemmeliyetçi davranışları vardır, yaşam olaylarını kontrol altına alacaklarına inanırlar; ahlâkî yönden duyarlıdırlar ve bu erken yaşta yoğun olarak görülür, dünya sorunlarına (savaş, açlık, çevre kirliliği gibi) karşı akranlarına göre daha duyarlıdırlar, dikkatli, sorgulayıcı ve mantıklı düşünme özelliklerinden dolayı; eşitsizlik ve haksızlığı hemen fark ederler, olumsuzlukları önlemede yetersiz kaldıklarında kendilerini çaresiz hissederler, adaletlidirler (Temel ve Aksoy, 2001). Özel yetenekli öğrenciler etiketleme sorunlarıyla da başa çıkmaktadır. Kişiliği tehlikeye atan veya rahatsız eden benmerkezi tutum ve davranışların gelişmesi, aşırı başarı baskıları veya çok fazla sorumluluk duygusu, yüksek duyarlılıkları ile

çevreden etkilenmeleri; gelişim ve olumlu benlik geliştirmesinde ergeni tehlikeye atabilir. Kimlik belirleme sürecinde olan ergene gerekirse danışmanlık önlemleri eşlik etmelidir (Heller ve Hany, 2004; Ataman, 2014).

2.3.3. Sosyal ve Duygusal Gelişim

Birey sosyal bir varlıktır sosyal ortamların içinde bulunur; sevmek, sevilmek, bir gruba ait olmak, grupta başarılı olmak, takdir etmek ya da edilmek ister. Ergenin sosyalleşme süreci; çocukluk döneminde ilk olarak ailede başlamıştır. Çocukluktan çıkan ergen, ailesinden kısmen uzaklaşır ve daha çok odağında kendisi, arkadaşları, ilgi alanları, kimlik arayışı, okul ve meslek seçimi, sosyal medya, internet gibi konular vardır. Ergenin bu dönemde ilgisi başka yöne kaysa da en fazla iletişim kurduğu, paylaşım yaptığı ortam yine aile ortamıdır. Aile ortamında sağlam kurulan ilişkiler ve doğru iletişim ergenin çoğu yönden (sosyal, duygusal, bilişsel gibi) sağlıklı gelişmesini sağlar (Ulutaş, 2016; Ünal ve Uğur, 2020).

Ergenlik çağındaki bireylerle yapılan çalışmalarda, ergenlerin duygusal problemlerinin; buldukları yaş gruplarına, eğitimlerinin devam edip etmemesine, ebeveyn tutumlarına, ergenlerin bilişlerine ve çevreleri tarafından kabul edilme derecelerine göre değişiklik gösterdiği tespit edilmiştir. Ergenlerin yaşadığı söz konusu duygusal problemler; âşık olma, mahcubiyet ve utanma, fazla hayâl kurma, tedirgin ve huzursuz olma, yalnızlığı seçme, anlaşılmadığını hissetme, çalışmada isteksizlik ve çabuk heyecanlanma gibi duygulanım durumları olarak karşımıza çıkar (Koç, 2004).

Ergenin gününün büyük bir bölümünün geçirdiği, iletişim kurduğu diğer bir sosyal ortamı okuldur. Ergenin öğretmenleriyle, akranlarıyla ya da diğer öğrencilerle sosyalleşme fırsatı bulduğu okul ortamı, ruhsal ve bilişsel olarak sağlıklı gelişmesine, bu döneme uyum sağlamasına ve dönemde oluşabilecek sıkıntıları atlatmasında oldukça katkı sağlayacaktır. Ancak, olumsuz durumlar da ortaya çıkabilir; okullar bazen ergenlerin akran zorbalığı, şiddete maruz kaldıkları ve davranış bozukluğunun geliştiği yer de olabilmektedir (Aksüt ve Batur, 2007; Ereş, 2009). Özel yetenekli öğrencilerde; etiketleme, uyum baskısı, meydan okuma, zorbalık ya da ebeveynlerin çocuklarıyla arasında güvensizlik hissetmeleri gibi dezavantajlı durumlar oluşmaktadır. Bu gibi

durumlarda özel yetenekli birey, yetenekli olmayan kardeşleri, akranları ya da ebeveynleri arasında çatışma ortaya çıkabilir (Heller ve Hany, 2004).

2.3.4. Bilişsel Gelişim

Ergenlerdeki bilişsel olgunlaşma ile birlikte beyin aktarımları daha üst düzeyde olmaya başlar ve bu durum beynin yürütücü işlevleri arasında sayılan çok çeşitli becerinin gelişmesini sağlamaktadır (Özcebe, 2011; Parlaz, vd., 2012). Bu beceriler arkadaş ilişkileri ve sosyal ortamlarda; somut düşünceden soyut düşünceye geçiş aşamasında, bilimsel konularda; kendini değerlendirme ve düzenleme yetisinde ortaya çıkar.

Özel yetenekli öğrencilerin bilişsel gelişiminde, akranlarına göre daha güçlü hafızaya, geniş kelime hazinesine, geniş bir hayal gücüne, mantıklı ve pratik düşünebilme becerisine sahip olduğuna dair kanıtlar mevcuttur. Dolayısıyla bir olayda sebep sonuç ilişkisini ya da kavramlar arasındaki mantıksal ilişkiyi daha iyi kurarlar. Problem çözme becerisi akranlarına göre oldukça iyi ve hızlıdır (Davaslıgil, 2004; Dağlıoğlu, 2018). Clark (2008) üstün zekâlı ve yetenekli bireylerin, yüksek soyutlama gücü, problem çözme ve kavramları uygulamada ilgili, geniş kelime hazinesi ve erken okumaya başlama, entelektüel merak, eleştirel düşünme gücü, şüphecilik, özeleştiri, kalıcı ve hedefe yönelik davranış, çalışmalarda bağımsızlık, ilgi ve yetenek çeşitliliği olmak üzere çeşitli bilişsel özellikler sergilediklerini belirlemiştir. Yapılan bir araştırmada, üstün yetenekli çocukların, hipotez oluşturma ile başa çıkmak için gerekli olan bilişsel kaynakları daha verimli bir şekilde dağıttığını ortaya çıkarmıştır (Jin vd., 2006).

Ergenlerin, beyinde duygusal uyaranların işlendiği bölgelerde dopamin ve seratonin salınımıyla ilgili değişiklikler de olmakta, bu değişiklikler bireylerin duygu yoğunluğunda artış ve istikrarsızlık; onları davranışlarında daha çok tepkili ve ödüle daha az tepkili hale getirmektedir (Koç, 2004; Özcebe, 2011). Özel yetenekli ergenlerin bilişsel özellikleri arasında; daha fazla analitik, yargısal, eleştirel ve farklı düşünmeye yönelik eğilim bulunmaktadır. Bu açıdan, kendilerine yükledikleri anlam aşırıysa veya gerçek dışı ise hayal kırıklığı, suçluluk ve kendi kendini değersizleştirmeye (self debasement) yol açan kronik bir stres kaynağı oluşturabilmektedir (Altman, 1983).

2.3.5. Cinsel Gelişim

Ergenliğe giriş yaşı, süreci ve bu sürecin bitimi; genetik yapı, hormonal faktörler, beslenme durumu gibi konularda; ülkeler ve toplumlar arasında farklılıklar göstermektedir. Bu farklılık çok büyük bir boyut olmasa da kızlar ve erkekler arasında da vardır. Ergenlik döneminde bedensel ve cinsel gelişim kızlarda daha önce başlar (ortalama 1,5-2 yaş), ve kızlar erkeklere göre daha kısa zaman sürecinde cinsel olarak olgunlaşırlar. Türkiye Üreme Sağlığı Programı (TÜSP), (2009) katılımcı rehberinde ise, çocukluktan ergenliğe bir geçiş dönemi olan 8-13 yaşları arasında, ilk fiziksel belirtiler görülmeye başlar. 9-16 yaşları arasında kızlar menarş olurlar, erkeklerse 11-18 yaş arası sperm üretimine başlarlar ancak söz konusu sürecin çocuğun beslenmesi ve diğer bazı faktörlere bağlı olarak değiştiği belirtilmektedir (Heller ve Hany, 2004).

Ergenin bu dönemde, üreme sisteminin olgunlaşmasıyla beraber, sekonder cinsiyet özelliklerinin ortaya çıkması, büyümenin hızlanması, vücut yapısında fizyolojik ve yapısal değişim sonucu üreme yeteneği olan bir birey haline gelir ve bu gelişim kendisini, toplumsal bağlamda çocuk olma özelliğinden belirgin oranda farklı kız ya da erkek olarak algılamasına sebep olur (Koç, 2004; Patton ve Viner 2007; Derman 2008; Özcebe, 2011;).

Bireydeki değişimler, vücudun hızla büyüüp gelişmesini, hormonların aktifleşmesini buna bağlı olarak; cinsel dürtülerin ortaya çıkmasını dolayısıyla cinsel farkındalık kazanmasını; zekânın da gelişmesiyle beraber kavrama yetisinin de artmasını sağlamaktadır (Genç, 1989)

Ergenlik dönemi cinsellikten kastımız cinsel ilişkiden daha fazla, farklı anlamlara sahiptir; cinsellik, ergenin davranışları, başkalarıyla ilişkileri, yaşam koşulları, aile yaşantıları, sosyal medya, bulunduğu toplumsal kültür gibi birçok etkenle belirlenir. Cinsellik, bireyin gelecekteki yaşamı da etkileyebilen önemli sağlık konularından denilebilir (Set vd., 2006). Özellikle tatmin edici ve sağlıklı bir cinselliğin gelişimi, kişilik ve kimliğin gelişimi açısından anlamlıdır (Kleinemeier vd., 2010).

2.4. Aile Kavramı ve Ebeveyn Tutumları

Toplumun en küçük yapısı olan 'aile', anne-baba, çocuklar ya da yakın akrabaların oluşturduğu, aynı ortamda yaşayan toplumsal bir gruptur. Aile aynı zamanda çocuğun ilk sosyal ortamıdır; aile ortamı çocuk doğduktan sonra etkileşim kurduğu, dünyanın tanıtıldığı, sosyal roller ve görevlerin üstlenildiği, duygusal bağın kurulduğu, sevgi, ait olma, değer görme duygularının paylaşıldığı, çocuğun gelişim dönemlerindeki kritik aşamaların gerçekleştiği yerdir (Özel ve Zelyurt, 2016). Aile, çocukların gelişmesi için sağlıklı bir psikolojik ve sosyal ortam oluşturulan, onların özerkliğinin desteklediği ortamdır. Özerkliği desteklemek; ebeveynin, ergenin yaşamında kuralların, rehberliğin ve denetimin gerekli olduğu yönleri ile ergenin bağımsız kararlar vermesi için güvenilebileceği alanlar arasında ayırım yapmasını gerektirir (Kobak vd., 2017).

Her aile farklı ve özeldir. Dünyada ne kadar anne-baba varsa o kadar farklı ebeveyn tutumu vardır. Tüm anne baba içeriklerini sevgi (kabul, ilgi) ve disiplinle (kontrol, denetim) ayırt etmek mümkündür. Çünkü ailede çocuk eğitiminin iki temel kavram sevgi ve disiplindir (Yılmaz, 2019). Bu bölümde, araştırmalara konu olmuş ve ülkemizde de karşımıza çıkan ebeveyn tutumlarından demokratik, ihmalkâr, aşırı hoşgörülü, otoriter, tutarsız (kararsız ve dengesiz), mükemmeliyetçi ebeveyn tutumları ile aşırı koruyucu ebeveyn tutumu ve yeni nesil helikopter ebeveyn tutumları incelenecektir.

2.4.1. Demokratik Ebeveyn Tutumu

Ebeveyn tutumları içerisinde en sağlıklı olanıdır, ebeveynler arasında saygı ve sevgi hakimdir; ergenin sosyalleşmesi, sağlıklı kişilik ve kimlik gelişimi; fiziksel, ruhsal ve sosyal yönden değişimlerini ve bunların oluşturduğu sıkıntıları rahatlıkla aşabilmesi için destekleneceği; yetişkinliğe sağlam adımlar atabilmesi yönünde rehberlik alabileceği tutumdur. Çünkü, demokratik tutuma sahip olan ebeveynler, çocuklarının sorumluluk sahibi, duyarlı, atılgan, kendi duygu ve düşüncelerinin farkında ve bunları en iyi şekilde yönetebilen, bağımsız bireyler olmasını isterler (Tatlılıoğlu, 2012).

2.4.2. İhmalkâr Ebeveyn Tutumu

Kabul ve ilgisi, aynı zamanda beklenti ve kontrol boyutu düşük olan ebeveynler ihmalkâr ebeveynlerdir (Aunola ve Nurmi, 2005; Tunç ve Tezer, 2006; Demir ve Şendil, 2008). Ailede iletişim tek taraflı ve kayıtsızdır, ailenin problem çözme becerisi, çatışma ve kavga şeklindedir. İhmalkâr ebeveynler çocuklarıyla iletişim kurmada duyarsızdırlar, iletişime yeterince çaba ve zaman ayırmazlar (Tatlılıoğlu, 2012). Görmezden gelinen çocuk ya da ergen kendini önemsiz ve değersiz hissedecektir. Değersizlik hissi; bireyi öz güveni düşük, öz düzenleme becerisini gelişmeyen biri haline getirebilir, bu durum sosyal ilişkilerini de olumsuz etkiler (Thompson, McBride, Hosford & Halaas, 2016). En olumsuz; çocukların uyumsuz davranışlara, suça, kötü alışkanlıklara yönelmesi bakımından riskli ebeveynlik tutumu olarak değerlendirilen ihmalkâr tarzda, ebeveynler tam anlamıyla ilgisiz ve reddedici, çocuklarının gereksinimlerine (özerkliğini kabul etme ve geliştirmelerini destekleme, sevgi ve ilgi gösterme gibi) karşı duyarsızdırlar; genellikler disiplin uygulanmaz, uygulansa da çelişkili tarzdadır (Sümer vd., 2010; Temel ve Aksoy, 2001; Aunola ve Nurmi, 2005; Tunç ve Tezer, 2006; Tatlılıoğlu, 2012).

2.4.3. Aşırı Hoşgörülü Ebeveyn Tutumu

Hoşgörülü ebeveynlik; kabul, ilgi ve duyarlılıkta yüksek; beklenti, talep (davranışsal, duygusal gibi) ve kontrol düzeyi düşük olan bir ebeveynlik davranışı türüdür (Cui vd., 2019; Demir ve Şendil, 2008; Sümer vd., 2010; Şanlı ve Öztürk 2015; Tunç ve Tezer, 2006). Hoşgörülü tutumda, abartılı sevgi ve kabul vardır, ancak çocuklarına gerektiğinde sınırlama getirme konusunda yönlendirici değildirler; çocuğun, sonucu olumlu ya da olumsuz olan talepleri genellikle onaylanmaktadır (Sümer vd., 2010). Çocuklarını şımartarak yetiştiren ebeveynler, genellikle disiplinde gevşektir. Bu durum, çocukta haddinden fazla bağımsızlık oluşturacaktır, bu da ebeveyn ve çocukları arasında disiplin sorunları yaşanmasına sebep olabilir (Sümer vd., 2010).

2.4.4. Otoriter Ebeveyn Tutumu

Ebeveynlerin, beklenti ve denetimlerinin yüksek, onların gelişimleri açısından hassas davranma boyutunun düşük olduğu tutumdur (Aunola ve Nurmi, 2005; Öztürk, vd., 2011; Tunç ve Tezer, 2006). Ebeveynler, çocuklarının psikolojik alanına saygı duymadan, ihtiyaçlarını karşılamaya zorlama girişimleri gösterirler ve bu durum onların bireyselleşmesini engelleyip, adaptasyonunu tehlikeye atmaktadır (Özel ve Zelyurt, 2016; Scharf ve Goldner 2018). Ebeveynlerin, çocuklarını kontrol boyutu aşırı, davranışsal ve psikolojik gelişimlerine zarar vericidir. Çok boyutlu bir ebeveyn davranışı olan psikolojik kontrol; çocuğun ne hissedeceğini ve düşüneceğini kontrol etme isteğidir, genellikle aşırı müdahale, suçluluk oluşturma, sevginin geri alınması ve disiplin amaçlı aşırı mesafeli, agresif davranma gibi ebeveyn davranışlarını içerir (Aunola ve Nurmi, 2005; Barber ve Harmon, 2002; Dinn ve Sunar, 2017; Steinberg, 2001; Sümer vd., 2010). Davranışsal kontrolde ise çocuğun davranış dünyasının ebeveyn düzenlemesine ve yapılandırılmasına; denetleme ve kontrolüne, çocuğa sınır belirlemeye dayanır (Aunola ve Nurmi, 2005; Barber ve Harmon, 2002; Sümer vd., 2010).

2.4.5. Tutarsız (Kararsız ve Dengesiz) Ebeveyn Tutumu

Ebeveynler, bazen aşırı anlayışlı ve serbest, bazen engelleyen tarzda, disiplinli ve ceza veren tutum takınırlar (Aydoğdu ve Dilekmen, 2016). Bu tür ebeveynlerin verdikleri kararlar birbiri içinde farklılık ve tutarsızlık göstermektedir. Örneğin; babanın onay verdiği bir duruma anne onay vermeyebilir ya da tam tersi durum söz konusudur. Ebeveynler bu dengesiz tutumu çocuklarının karşısında sergilerse, çocuklar olumsuz yönde etkilenir; hangi durumlarda nasıl davranacaklarını şaşırırlar ve çelişki yaşarlar (Aydoğdu ve Dilekmen, 2016) ya da çocuklar anne baba arasındaki bu durumu kullanır ve onları kontrol ederler. Ebeveynlerin aynı konu üzerinde, farklı zamanlarda verdikleri kararlarda da tutarsızlıklar görülebilir. Örneğin, arkadaşlarıyla sinemaya gitmek veya sosyal etkinliklere katılmak isteyen çocuğuna bazen izin verirler bazen de disiplin amaçlı kesin reddederler. Disiplin vardır fakat, uygulama metodu ve zamanı bilinmez (Çağdaş ve Seçer, 2004).

2.4.6. Mükemmeliyetçi Ebeveyn Tutumu

Bu tutumda, ebeveynler çocuklarına ilgi ve alaka gösterir, onların eğitimleri ve sağlıkları ile fazla alakadardırlar ancak sonucunda ebeveynlerin beklentileri yüksektir (Tatlılıoğlu, 2012). Ebeveynler, çocuklarının, yapabileceklerinin ötesindeki hedeflere ulaşmalarını ve her şeyi mükemmel şekilde yapmalarını arzu ederler. Çocukları başarılı olursa daha çok severler. Bu durum, çocukta şartlı sevilme hissi oluşturabilir; başarılı olmak için daha çok çalışır, hırslıdır, dolayısıyla bu çocuk için ağır bir yükür. Çocuk baskı altında istenileni gerçekleştiremediğinde kendini başarısız hisseder ve çocuğun özgüveni zedelenir (Aydoğdu ve Dilekmen, 2016). Araştırmalar, çocukların değerini sosyal başarılarına dayandıran ebeveynlerin, daha müdahaleci ve mükemmeliyetçi olduğunu göstermiştir. Mükemmeliyetçi ebeveynler yüksek standartlarını (aynı zamanda kişinin öz-değeri / yeterliliği ile ilgili) çocuklarına yansıtır ve beklentileri karşılanmadığında eleştirel bir şekilde tepki verir (Scharf ve Goldner 2018). Ebeveynlerinin çocuklarına uyguladıkları baskı, onların doyumsuz (Santrock, 2012) olmalarının nedeni olacak ya da yetersizlik hislerine; anksiyete, sosyal fobi gibi psikolojik belirtilerin ortaya çıkmasına sebep olacaktır (Tatlılıoğlu, 2012).

2.4.7. Aşırı Koruyucu Ebeveyn Tutumu

Ebeveynler, dünyaya geldiğinden itibaren çocuklarının, başına kötü bir şey gelmesine karşı önlem alırlar, endişe duyarlar, onları zarar verici durumlardan sakınırlar ve korumaya alırlar. Bu gayet tabii bir durumdur. Aşırı koruyucu tutumda ise; çocuğa gereğinden fazla özen gösterilir ayrıca çocuk ebeveynlerinin aşırı gözetimi ve koruması altındadır (Alisinanoğlu, 2003). Otoriter tutumda disiplin amaçlı psikolojik kontrol söz konusu iken aşırı koruyucu tutumda psikolojik kontrol koruma ve yardım amaçlıdır. Ebeveynler, psikolojik kontrolü, çocuklarının sosyal etkileşimlerinde başarılı bir şekilde başa çıkamayacaklarını varsaydıkları için; onlara destek amaçlı düşünürler ve böylece çocuklarının sosyal dünyasına girebildikleri için kullanabilirler (Tunç ve Tezer, 2006).

2.5. Yeni Nesil Ebeveyn Tutumu: Helikopter Ebeveynlik

2.5.1. Helikopter Ebeveynliğin Tanımı

İlk olarak 1969 yılında Psikoterapist Haim Ginott tarafından kullanılan "Helikopter Ebeveyn" kavramı bir çocuğun annesi için "başımda helikopter gibi dönüyor" demesi üzerine ortaya çıkmıştır (Peluchette vd., 2013). Sürekli olarak çocuklarının etrafında 'gezinen', kendi başlarına başarmalarına izin vermeyen, ebeveynlere popüler kültür; 'helikopterler', 'hava taşıtları', 'sinek kuşları', 'gizli savaşçılar', 'kara şahinler', 'uçan kaykaylar' gibi çeşitli ifadelerle etiketlemiştir (Bahr ve Fanning, 2018; Bristow, 2014; Frey ve Tatum, 2016; LeMoyné ve Buchanan, 2011; Padilla-Walker ve Nelson, 2012). 'Helikopter ebeveynlik', potansiyel olarak aşırı derecede çocuklarının hayatlarına dahil olan (Padilla-Walker ve Nelson, 2012); aşırı tavsiye veren, çok fazla kaynak sağlayan, çocuklarına yardım konusunda aşırı isteklilik hisseden (Segrin vd., 2012); çocuklarının büyümesi için gerekli riskleri alma yeteneğini boğma sorunu oluşturan, çocuklarını ('pamuk yünü çocuklar')a dönüştüren (Bristow, 2014); 'aşırı kontrolcü ebeveynler' (Schiffirin vd., 2014; Darlow vd., 2017); yoğun rehberlik eden, çocuklarının hayatına müdahaleci katılan (Segrin, vd., 2015); yavrularının "sağlıklı" gelişimi adına, adeta bir sera inşa etmek için büyük çaba harcayan (Adolescents growing up in a "Greenhouse") (Leung ve Busiol, 2016); çocukları üzerine aşırı odaklanan, onların hayatını programlamaya ve yönetmeye çalışan (Yılmaz ve Büyükcebeci, 2019); çocuklarının başına gelebilecek herhangi bir zarar veya başarısızlığı için abartılı bir telaş ve çocuğa ihtiyaçlarının ötesinde özveri gösteren (Yılmaz, 2019); çocuk yetiştirirken aşırı korumacı ve rekabetçi eğilimleri olan (Yaşın ve Özcan, 2020); çocuklarından ayrılma kaygısı yaşayan (Ekşi vd., 2020) ebeveynlerdir.

2.5.2. Helikopter Ebeveynliğin Özellikleri

Maccoby ve Martin (1983), ebeveynlik stiline iki boyutunu değerlendirmiştir: ebeveyn talepkarlığı ve ebeveyn duyarlılığı. Ebeveyn talepkarlığı, ebeveynlerin çocuklarını denetleme ve kontrol etme konusundaki sert tutumlarını ve kısıtlamalarını ifade ederken; ebeveyn duyarlılığı, çocuklarının gelişimsel ihtiyaçlarına yanıt olarak onlara sıcaklık, destek ve cesaretlendirme davranışlarını içermektedir (Leung ve Shek, 2019).

Helikopter ebeveynlik; çocuklarının yaşam alanlarına izinsiz giriş ve aşırı katılım yoluyla “aşırı” ebeveyn talepkarlığı ve tepkiselliği ile ilgili davranışları içermektedir (Locke vd., 2012).

Segrin vd., (2012), aşırı (helikopter) ebeveynliğin özelliklerini; kaygı ve ebeveynin çocuğun duygusal iyiliğine düşmanlık noktasına kadar duygusal katılımı ile birlikte; çocuklarının özyönetimi üzerinde kontrol, aşırı tavsiye verme; problem çözme ve riskten kaçınma; ve bol ve gereksiz somut yardım sağlanması yoluyla gelişimsel olarak uygunsuz ebeveynliğin uygulanması şeklinde dile getirmişlerdir.

Somers ve Settle (2010) yılında üniversite görevlilerinin deneyimlediği ebeveynlik stillerini belirlemek için yaptıkları çalışmada; ebeveynlerin %70’e yakınının bir tür helikopter ebeveynlik davranışları sergilediklerini ve çoğunun beş kategoriye ayrıldığını bulmuşlardır: 1. Tüketici savunucusu ebeveynler; üniversiteyi bir tür ticari alan gören, paralarının karşılığını talep edenler. 2. Adalet savunucusu ebeveynler; hakkaniyet için mücadele eden, devlet prosedürlerini takip edenler. 3. Vekâleten üniversite öğrencisi ebeveynler; üniversite okumayan ya da üniversitedeyken deneyimleyemedikleri bazı şeyleri oğulları veya kızları için talep edenler. 4. Toksik ebeveynler; çocuklarıyla iletişimleri olumsuz olan ve kontrol sorunları yaşayanlar. 5. Güvenlik devriyesi ebeveynler; çocuklarının güvenliğinden endişelenenler. Bu davranışlardan herhangi birini fazlasıyla sergileyen ebeveynleri ‘kara şahinler’ olarak etiketlemişlerdir (Peluchette, vd., 2013).

Peluchette, vd., (2013), yaşam seyri teorisi uygulanmış araştırmasında ise, işyerinde helikopter ebeveynlik davranışı olarak üç tip tipoloji sunmaktadır:

1. 'Keşif' helikopter ebeveynleri; bilgi toplama, özgeçmiş yazma ve görüşmelerinde tavsiye verme veya bir kariyer etkinliklerine katılma gibi, yetişkin çocuklarının iş arama veya istihdamına yönelik çabalarına mütevazî bir şekilde dahil olurlar.
2. 'Alçak irtifa' helikopter ebeveynleri; bu etiket, ebeveyn katılımında daha iddialı duruş veya konumlandırma taktiklerini kullanabilen ebeveynleri yansıtır. Yani, yetişkin çocukları adına özgeçmiş göndermek veya oğullarına/kızlarına iş yerindeki pozisyon için terfi ettirmek gibi davranışları içermektedir.

3. 'Gerilla savaşı' helikopter ebeveynleri yetişkin çocuklarının iş görüşmelerine katılmak veya çocukları yerine bir iş teklifini görüşmek için aramak gibi davranışlarda bulunmaktadır. Bu etiketteki ebeveynler ebeveyn katılımı açısından en agresif olanlardır.

Nelson, (2010), medyanın, mükemmelliğe giden yolda çocuklarının önündeki tüm engelleri kaldırmak için gülünç aşırılıklara giden iyi niyetli helikopter ebeveynlerin hikâyeleriyle dolu olduğunu belirtir ve teknolojinin modern ebeveynleri şekillendirdiğini; bebek monitörlerinden, genellikle dünyanın en uzun göbek bağı (umbilical cord) olarak anılan cep telefonlarına, sosyal ağ siteleri ve hatta GPS cihazlarına kadar; çocuklarıyla iletişim kurmak, onları denetlemek ve hatta gözetlemek için her zamankinden daha fazla aracı kullandıklarını ifade etmektedir. Ona göre bunlar, kontrolden çıkmış ebeveynlik olgusunda önemli ve genellikle şaşırtıcı roller oynarlar. Günümüz ebeveynlerinin, çocukları için benzeri görülmemiş fırsatlar ve aynı zamanda tehlikeler oluşturduğunu belirtmiş; değişikliklere uyum sağlamak için yeni stratejiler geliştirdiklerinin altını çizmiştir (Nelson, 2010).

2.5.3. Helikopter Tutumun Diğer Ebeveyn Tutumları İle Karşılaştırılması

Helikopter ebeveynlik kavramı, ebeveynliğin diğer ebeveynlik biçimlerini (örneğin, yetkili ebeveynlik, psikolojik kontrol) içeren ancak benzersiz olan ebeveynliğin aynı ana boyutlarını (örneğin, duyarlılık / dâhil olma, kontrol ve özerklik verme) da içeriyor gibi görünmektedir. Helikopter ebeveynliği için önerilen sıcaklık ve endişe bileşeni göz önüne alındığında, bu ebeveynlik yaklaşımının kontrol edici kısmının sıcaklığı gölgede bırakabileceği düşünülebilir (Padilla-Walker ve Nelson, 2012). Helikopter ebeveynler, sıcak ve duyarlı olmaları, ancak önemli ölçüde daha kontrolcü olmaları bakımından yetkili (demokratik) ebeveynlere benzerler (LeMoyne ve Buchanan, 2011), ancak bu ebeveynlerde sözü edilen tutumlarda aşırılık söz konusudur.

Hoşgörülü ebeveynlik ve helikopter ebeveynlik, ilgili ebeveynlik kavramlarıdır, çünkü her ikisi de yüksek ebeveyn duyarlılığı sergiler. Bununla birlikte, hoşgörülü ebeveynliğin daha geniş bir ebeveyn yüksek duyarlılığı ve düşük talepkârlığı (yani, maddi, ilişkisel ve davranışsal hoşgörü) yansıtması bakımından da farklıdır. Helikopter ebeveynlik çoğunlukla, yetişkin çocuklarının (ergenlerin) yaşamlarında

ebeveynlerin aşırı katılımının ilişkisel yönlerine odaklanır (Cui, vd., 2019). Ancak, helikopter ebeveynlik yeni bir terim değildir, aşırı korumacı veya aşırı istekli ebeveynliğin özelliklerini daha çok yansıtıyor gibi görünmektedir (Padilla-Walker ve Nelson, 2012).

2.5.4. Helikopter Tutumun Ebeveynlere Etkileri

Çocuklarıyla aşırı ilgili olan helikopter ebeveynlerin iletişimi sanıldığı aksine, ‘yap, yapma’ gibi emir kipleri, tavsiyeler, okul ve davranışlarına yönelik yüksek beklenti gibi çocuğu ileriye götürmeyen sağlıksız iletişimdir. Ebeveynlerin ifadelerinde çelişkiler mevcuttur. Örneğin çocuklarının istekleri doğrultusunda önce ‘hayır’ dedikleri bir konuda, hemen arkasından fikir değiştirebilirler (Gottlieb, 2011). Dolayısıyla bu gibi çelişkili davranışların sonucu olarak, çocukları tarafından sözlerinin dikkate alınmadığını belirten ebeveynler çoğunluktadır.

Aşırı müdahaleci, korumacı, çocuklarının iyiliği için gereğinden fazla çaba gösteren ve endişelenen ebeveynleri tasvir eden ‘helikopterlik’ davranışları, ebeveynleri de rahatsız edici durumlara sürüklemektedir. Ebeveynler, çocuklarına gereğinden fazla miktarda maddi imkan sağlayarak, çocuklarının yaptığı her şeye dahil olarak, onları olası tehlikelerden ve uygunsuz davranışların sonuçlarından korumak için önemli miktarda sosyal ve beşeri sermaye yatırdıklarından; bu tür çabalar ebeveynlik stresini artırabilir ve ebeveynlerde psikolojik sıkıntı oluşturabilir (Cui vd., 2019). Helikopter ebeveynlik, ebeveynlerde ayrılık kaygısı oluşturur. Ergenlik, aileden ayrışma ve özerklik isteme dönemi olduğundan; helikopter ebeveynler özellikle ergenlerin artan ayrılık ve bağımsızlığını sınırlamayı amaçlamaktadır (Padilla-Walker ve Nelson, 2012).

2.5.5. Helikopter Tutumun Ergenlere Etkileri

Bazı ebeveynler, ergen çocuklarının bu dönemi rahat atlatabilmeleri adına kabul/ilgi, psikolojik özerklik ve kontrol/denetleme bağlamında dengeli tutum izlerler. Bazı ebeveynler ise, ergenlere deneme ve hatalardan öğrenmeleri için daha fazla özerklik vermek yerine, çocuklarının önündeki engelleri kaldırıp, günlük rutinlerine ve yaşam olaylarına müdahale ederek çocuklarını aşırı koruma eğilimindedir (Padilla-Walker ve Nelson, 2012). Aşırı ebeveynlik sonucunda ise, ergen psikososyal gelişimini

engelleyeabilen, ebeveyn – çocuk rollerinde dengesizlik oluşturabilmektedir (Gavazzi, & Sabatelli, 1990).

Çocukların, ebeveynlerini nasıl değerlendirdiklerinin araştırılmasında; helikopter ebeveynlerin çocukları, ebeveynlerini rehberlik, katılım ve duygusal destek açısından yüksek bir ilişki açısından görmekte, ancak benzer şekilde ebeveynleri tarafından kendilerine verilen özerklik eksikliğini de kabul etmektedirler. (Padilla-Walker ve Nelson, 2012).

Helikopter ebeveyn olmanın paradokslarından biri, muhtemelen olumlu çocuk davranışları sağlama niyetiyle hayata geçirilmiş olmasıdır (Segrin vd., 2015). Yani, ebeveynler uygunsuz bir şekilde müdahaleci ve yönetici görünümde, ancak bunu çocuğun refahı, iyiliği ve başarısı için ve endişeleri nedeniyle yapmaktadırlar. Bir nevi kendi hayatlarındaki boşluğu doldurmak için çocuklarına bağımlıdırlar (Gottlieb, 2011). Bu durum, çok yatırım yapan, çocuklarının iyiliği için son derece endişeli ve yanlış yönlendirilmiş olsa da iyi niyetli ebeveynleri yansıtır (Padilla-Walker ve Nelson, 2012). Ancak yapılan araştırmalar, bugünün gençliğinin, ruhen yetişkinliğe geçiş yaşının uzadığını öne sürmektedir. Bunun sebebi olarak, ebeveyn tutumlarını işaret etmektedir. Furstenberg, vd., (2004), çalışmasında, son birkaç on yıldır yeni bir yaşam aşaması gözlemlenmiştir: Ergenlik dönemini geçmiş ancak yetişkin sorumluluğunu üstlenmeye hazır olmayan pek çok birey, iş deneyimi kazanmayı öğrenme ihtiyacı ve geçiş aşamasında, ailelerinin desteğine ihtiyaç duyma arasında sıkışıp kalmaktadır. Çocuklarının, sosyoekonomik yönden gelecekte de başarılı olacağına inanan ebeveynler, kendi istedikleri şekilde, sürekli ve fazlasıyla yetişkin olan çocuklarına yardım etmeye devam etmektedir. Böylelikle, beşikten üniversiteye kadar, çocuklarının hayatlarının iç yapısına bağlı kalırlar, onların gelişimlerini engellerler ve gerçek dünya için gerekli kararları vermeye hazırlıksız, çocuksu, şımarık, olgunlaşmamış yetişkinler yetiştirirler ve bu hikaye böylece devam eder (Nelson, 2010).

Hong Kong'dan 642 lisans öğrencisi örnekleme ile; algılanan Anne ve Baba Aşırı Ebeveynlik Ölçeği'nin geçerlilik ve güvenilirliğinin incelendiği araştırmada; anne ve baba davranışsal kontrol, psikolojik kontrol ve destek ölçümleriyle önemli ölçüde ilişkili bulunmuştur. Ayrıca aşırı ebeveynlik tutumu, üniversite öğrencileri öz-

yeterlikleri ile negatif ilişkili, ancak ortaya çıkan yetişkinlerin narsisistik davranışlarıyla pozitif olarak ilişkili bulunmuştur (Leung ve Shek, 2018).

Yetişkinliğe geçiş aşamasında, kimlik arayışı içinde olan ergen, kendi yeteneklerinde özerk olmak ve kendinden emin olmak ve kendini yeterli hissetmek ister, bu sağlıklı gelişim için önemli bir temeldir (Jung, vd., 2020). Kendini belirleme teorisine (Deci ve Ryan) göre, üç evrensel psikolojik ihtiyaç vardır: **yeterlilik, özerklik ve ilişki**. Yeterlilik, kişinin kendi yeteneğine duyduğu güven duygusudur; özerklik, kişinin kendi seçimlerini yapma ihtiyacıdır; ilişki, gerçek ve şefkatli ilişkilere katılma ihtiyacını ifade eder. Bu ihtiyaçların takibi ve karşılanmasının büyüme ve sağlıklı yaşam için gerekli olduğu varsayılmaktadır. Helikopter ebeveynlik, bu ihtiyaçların üçü için de önemli bir tehdit oluşturmaktadır. Helikopter ebeveyn olmanın bileşenleri olan yoğun rehberlik, çocuğun kendine yön vermemesi ve müdahaleci katılım, ergen veya gelişmekte olan yetişkin bir çocuğun özerklik arzusuna açıkça büyük tehditler sunmaktadır (Segrin vd., 2015). Hem romantik ilişkilerde hem de arkadaşlıklarda **yeterlilik** geliştirmeye müdahale edebilir; ebeveynler yetişkin çocuklarının problem çözme sürecine ve bu ilişkilerdeki yeterlilik duygusuna müdahalecidir (Cook, 2020) ve bu durum ergenlerin psikososyal gelişimini olumsuz etkilediğini göstermektedir (Leung ve Busiol, 2016).

Helikopter ebeveynler, yetişkin çocuklarının **özerklik** arzusuna daha az dikkat etme ve çocuklarının günlük işlerinde ve karar alma süreçleri üzerinde aşırı kontrol etme eğilimindedir (Rousseau, & Scharf, 2015). Bu durum çocuklarının dıştan denetimli olarak yetişme eğilimini arttırmakta; kararlar almasını ve amaçlarına ulaşmasını engellemekte, çocuk sorunlarının çözümünde sürekli başkalarından destek bekler ve zorluklar karşısında çabuk pes eder hale gelmektedir. Bunun sonucunda başkalarına bağımlı olmaktadır (Alisinanoğlu, 2003). Bağımlı kişilik özellikleri gösteren bireylerin, davranışlarının ebeveyn tutumlardan kaynaklandığı düşünülebilir.

Helikopter ebeveynlik hem aşırı yetkili ebeveynlik ve duyarlılık hem de aşırı psikolojik kontrol davranışlarını içerir. Psikolojik kontrolün bir çocuğun psikolojik benliğinin gelişiminde özellikle zararlı olduğunu gösteren kanıtlar vardır (Barber ve Harmon, 2002). Yapılan araştırmalar, aşırı çocuk odaklı, müdahaleci ve çocuğun özerkliğini sınırlayan helikopter ebeveynlik tutumunda yetişen çocuklar; öz güvensiz, yetersiz kimlik gelişimi ve okul bağlılığı, utangaç ve sosyal açıdan içine kapanık gibi özelliklere

sahiptir (Padilla-Walker ve Nelson, 2012; Yılmaz, 2020). Helikopter ebeveynliğin, çocukların öz-yeterlikleri yoluyla, yaşam doyumunu ve fiziksel sağlığını dolaylı olarak etkilediği bulunmuştur (Jung, vd., 2020). Psikososyal uyum problemleri, akranları ile sorun, öfke, yüksek düzeyde depresyon ve anksiyete sorunları yaşama olasılığı daha yüksektir. Ayrıca, aşırı kontrolcü ebeveynlere sahip olduklarını bildiren öğrenciler, yaşamdan daha az memnuniyet bildirmektedir (Schiffrin, vd., 2014).

2.5.6. Helikopter Ebeveynlik ve Psikolojik Sağlamlık

Genellikle her anne baba sevgi ve disiplin bileşenini kendi gördükleri, öğrendikleri ve tecrübe ettikleri şekilde çocuklarına uygular. Çocuklarının sevgi ihtiyaçlarını giderir ve çocuklarına bazı durumlarda (örneğin yanlış davranışlarda bulunmaması, dünyaya adapte olması ve uyum sağlaması, başarılı olması) disiplin uygular. Helikopter anne-baba tutumları, sevgi ve disiplin bileşenin marjinal uçlarının ortaya çıkardığı bir çocuk yetiştirme anlayışıdır (Yılmaz, 2019).

Helikopter ebeveynler, çocuklarının hata yapmalarını önleme odaklıdır. Ebeveynlerin önleme odaklı aile düzenlemesi, gelişimsel olarak uygun olmayan davranışları kontrol ve problem çözme biçimlerinin kullanılmasını gerektiren (Scharf ve Goldner 2018); çocuğunun geleceği hakkında aşırı endişelenmesi ile karakterize, olası olumsuz sonuçlardan kaçınma çabaları, çocuğun hayatını planlamayı ve idare etmeyi tercih etme ve hatta onun yerine çocuğun görevlerini yerine getirme, helikopter ebeveynliği ile ilişkilidir (Padilla-Walker ve Nelson, 2012; Yılmaz, 2020). Önleme odaklı (helikopter) ebeveynler, çocuklarının hata yapmasını ve zorluklar yaşamasını engellemek için güçlü bir ihtiyaç hissedebilir (Scharf ve Goldner 2018), çocukları ise sorunları nasıl çözeceklerini bilmediklerine yönelik inanç geliştirirler. Sorunları her zaman ebeveynleri tarafından çözülen çocuklar tıpkı bir fanusun içinden çıkıp gerçek dünya ile yüzleştiklerinde kendilerini kaybolmuş ve çaresiz hissetmeye başlarlar (Gottlieb, 2011). Bu durum çocuklarının özerklik/bireyleşme ihtiyaçlarını ve çocukların keşiflerinde yetkin ve cesur hissetme kapasitelerini ihlal edebilir (Scharf ve Goldner 2018). Son yıllarda yapılan araştırmaların 20'li yaşlardaki bireylerin büyümek, yetişkin olmak (olgun davranışlar, aile kurma, işe girme, sosyal ilişkiler geliştirme, gelecek hakkında hayal kurma) konusunda isteksiz oldukları görülür, sorun çocukların ayrılmayı ve

bireyleşmeyi reddetmesinden daha çok, ebeveynlerinin buna direnmesinden kaynaklanıyor olabilir (Gottlieb, 2011).

Psikolojik sağlamlıkta bireyin riskli bir durumla karşılaşması ve bununla baş edebilme yetisi değerlendirilir ve güçlendirilir. Acı duygular yaşamasına izin verilmeyen helikopter ebeveynlerin çocukları “psikolojik bağışıklık” geliştiremeyeceklerdir. Tıpkı vücudumuzda bağışıklık sisteminin gelişme şekli gibi, patojenlere maruz kalırsanız, ilk önce vücudunuz bu saldırıya nasıl tepki vereceğini bilemez, ancak daha sonra vücuttaki mekanizma direnç geliştirir, patojenle savaşmak için güçlenir. Bu şekilde çocuk ya da ergenlerin rahatsızlığa, başarısızlığa ve mücadeleye maruz kalmaya ihtiyaçları vardır (Gottlieb, 2011).

Aşırı ebeveynliğin tehlikelerine ilişkin uyarıların aksine, çocukların yaşamlarına ebeveyn katılımının sağlıklı gelişimi kolaylaştırdığına dair araştırmalar da mevcuttur (Schiffrin vd., 2014). Ebeveynleri yaşamlarına yüksek oranda dâhil olan ve gelişimsel olarak uygun bir yapı sağlayan çocuklarda daha iyi akademik başarı görülmüştür (Fan ve Chen, 2001). Day ve Padilla-Walker’in, (2009) ‘erken ergenlik döneminde anne ve baba bağlılığı ve katılımı’ isimli araştırmasında; yüksek düzeyde anne bağlılığı ve katılımı, ergenler arasında daha iyi topluma uyumlu davranışlar ve umutla ilişkilendirilmiştir. Daha küçük yaşlarda, aynı ebeveynlik davranışlarının çoğu, çocuk için faydalı olabilir. Bununla birlikte, ortaya çıkan tutum yetişkin çocuklara uygulandığında durumun tam tersi olduğunu gösteren kanıtlar hızla çoğalmaktadır (Darlow vd., 2017; Segrin, vd., 2015;). Ebeveynin psikolojik kontrolü, özerklik ve bağımsızlık konularının ortaya çıkmaya başladığı erken ergenlik döneminde büyük olasılıkla en büyük etkiye sahip olacaktır (Loukas, 2009).

Aşırı (helikopter) ebeveynlik, başa çıkma mekanizmalarının gelişimini engeller, öğrencilerin yaşamları üzerinde kontrol sahibi olmadıklarını hissetmelerine yol açar ve bu da irade eksikliğine neden olur (Schiffrin vd., 2014). Helikopter ebeveynin istenmeyen mesajı, çocuklarının kendi çabaları yeterli olmadığı için kontrol ve müdahaleye ihtiyaç duyduğu olabilir. Araştırmalardan da anlaşıldığı üzere, helikopter ebeveyn tutumu, psikolojik sağlamlığın risk faktörlerini artırıcı ve koruyucu faktörlerini engelleyici özellikte olabilmektedir.

2.6. Psikolojik Sağlamlık

Latince “resilie”den (geri tepme veya geri sıçrama), riskli durumlardan en az etkiyle geri dönme, esneklik, strese ve zorlanmaya dayanmak ve pozitiflik içeren genel bir kavramdır. Fizik bilimleri ve mühendislikte, sağlamlık (resilience) tipik olarak kırılmadan strese veya zorlanmaya dayanma veya orijinal formu geri kazanma kapasitesini ifade eder (Masten ve Gewirtz, 2006). Gelişimsel olarak ruh sağlığı literatüründe psikolojik sağlamlık, değişim ve talihsizliklerle başarılı bir şekilde başa çıkma; engeller ya da olumsuz deneyimler bağlamında başarılı olma, olgunlaşma ve yetkinlik kazanma yeteneği olarak tanımlanır (Masten, ve Gewirtz, 2006; Rouse ve Ingersoll 1998; Wagnild ve Young 1993).

Yurt içinde psikolojik sağlamlık ile ilgili yapılan çalışmalarda; Öğülmüş ve Durak (2002) ‘psikolojik dayanıklılık’; Gürkan (2006) ‘yılmazlık’; Gizir (2004), Gizir ve Aydın (2006) ve Kararımak (2006) ‘psikolojik sağlamlık’ kavramını tercih etmişlerdir. Terzi, (2006) ‘kendini toparlama gücü’ ifadesini kullanmıştır. Araştırmamızda “resilience” ifadesinin karşılığı olarak psikolojik ‘sağlamlık’ kavramı tercih edilmiştir.

Sağlamlıkta, riskli durum karşısında bireyin güçlü bir duruş sergilemesi ve bu durumla baş edebilme becerisi ölçülmelidir. Riskli ve stres oluşturabilecek durumlardan, ruhsal ve bedensel olarak en az etkiyle çıkabilmek için psikolojik destek sağlayan psikolojik danışman, psikolog, sosyal çalışmacı, aile danışmanı, psikiyatrist gibi profesyoneller için güncel bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Konunun araştırılmasının önemi riskleri önlemek ve azaltmak, yetkinliği artırmak ve gelecekteki gelişimin temeli için şarttır (Masten ve Gewirtz, 2006). Önde gelen psikolojik sağlamlık teorileri psikopatoloji ve çocuk gelişimi alanından başlamıştır. Araştırmacılar şunun üzerinde önemle durmuştur: neden, gelişimsel dönemde travma yaşayan bazı çocuklarda zihinsel sorunlar ortaya çıkarken, bazılarında hiçbir sorun gözlenmemiştir (Meadows, Miller ve Robson 2015).

Çocukluk ya da ergenlik döneminde karşılaşılan olumsuz durumlarda, bireylerin gösterdiği tepkiler ve etkilenme düzeyleri kişiden kişiye farklılık göstermektedir. Pek çok insan hayatlarının bir noktasında kayıplara veya potansiyel olarak travmatik olaylara maruz kalırlar ancak yine de olumlu duygusal deneyimler yaşamaya devam ederler, esnektirler, enerjik ve üretkendirler, işlevlerinde yalnızca küçük ve geçici

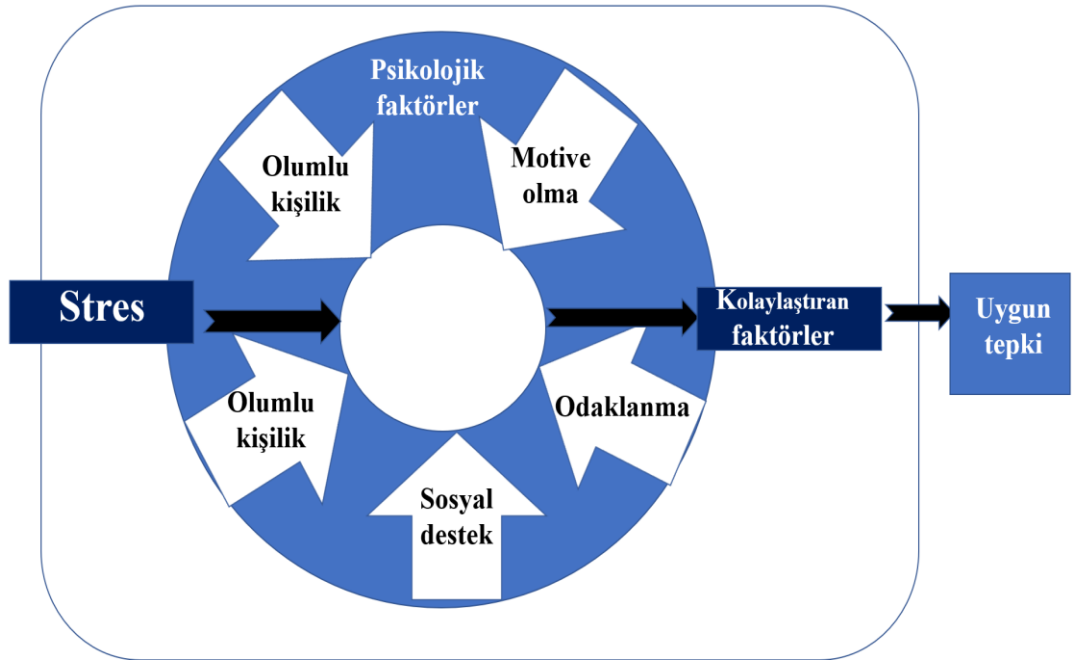
bozulmalar gösterirler (Bonanno, 2004; Terzi, 2008). Bazı bireyler ise, travmatik olaylar karşısında yenik düşebilir, travma bireylerde ruhsal, bedensel ya da sosyal yönden hasar bırakabilir (Zhang vd., 2019). Psikolojik sağlamlık kavramı strese ve yaşamsal problemlere yönelik bireyin tepkilerini kapsayan bir terimdir (Fritz, Graaff, Caisley, Harmelen & Wilkinson, 2018). Bireylerin karşılaştıkları koşullara uyum sağlamalarını sağlayan, üstesinden gelinmesi gereken durumlara verilen tepkileri kapsamaktadır (Gianesini, 2011). Aynı zamanda psikolojik sağlamlık kavramı: yalnızca hayatta kalmaya değil aynı zamanda gelişmeye de yardımcı olan ve zorluklardan hızla kurtulma kapasitesini tanımlayan önemli bir özellik olarak değerlendirilmektedir (Reis, Colbert & Hébert, 2004).

Birey, yaşamında ortaya çıkan kriz durumlarıyla başetme becerileri kazanır. Yeniden problemler ortaya çıktığında tükenip vazgeçmesi ya da arkadaşları ve ailesiyle olan ilişkilerini yeniden düzenleyerek problemleri nasıl çözeceğine yönelik tepkileri, psikolojik sağlamlık kavramı ile ilişkilidir.

Fletcher ve Scott, (2010) psikolojik sağlamlık ile performans ilişkisini araştırdıkları çalışmalarında olimpiyat şampiyonları ile görüşmeler yapmışlar, çok çeşitli stresörlerle karşılaşan sporcuların dayanıklılık-stres ilişkisini destekleyen beş ana psikolojik koruyucu faktöre (iyimserlik, motivasyon, güven, odaklanma ve algılanan sosyal destek) sahip olduklarını belirtmişlerdir.

Gianesini (2011) psikolojik sağlamlık kavramını dayanıklılık, sıkıntı, travma, trajedi, tehditler, aile ve ilişki sorunları, ciddi sağlık sorunları veya işyeri ile finansal stres faktörleri gibi önemli stres kaynakları karşısında iyi uyum sağlama süreci olarak tanımlamaktadır ve zor deneyimlerden geri sıçramak anlamına geldiğini belirtmektedir.

Fiziksel performans ve psikolojik sağlamlık konusunda dayanıklılık, kriz çözme, üst düzey atletik beceriler geliştirme konularında araştırmalarını derinleştiren Fletcher ve Hanton (2003), psikolojik sağlamlık ile ilişkili model geliştirmişlerdir.

Şekil 4. Psikolojik sağlık modeli

Kaynak: Fletcher, D. ve Hanton, S. (2003). Sources of organizational stress in elite sport performers. *The Sport Psychologist*, 17(1), 175-195.

Bireylerin erken yaşlardan itibaren küçük zorlukların üstesinden gelmeleri, daha sonraki zorluklara karşı dayanıklılık geliştirmeleri için önemlidir. Stres oluşturan durumlara bireylerin verdikleri tepkiler farklıdır. Bir krizle zihinsel veya duygusal olarak başa çıkabilme veya kriz öncesi duruma hızla dönebilme yeteneği olan psikolojik dayanıklılık; bireyin "kendini stres faktörlerinin potansiyel olumsuz etkilerinden korumak için zihinsel süreçleri ve davranışlarını" kullandığında ortaya çıkan bir tepkidir (Gizir, 2004). Fletcher ve Hanton (2003) modeline göre psikolojik dayanıklılık, krizler/kaoslar sırasında sakin kalmayı ve olaydan uzun vadeli olumsuz sonuçlar olmadan uzaklaşmayı sağlayan psikolojik ve davranışsal yetenekler geliştiren insanlarda bulunmaktadır.

Alan yazında psikolojik sağlık kavramının evrensel bir tanımı yoktur ancak her tanım içinde farklı bir özelliğini içerir. Bireyin kendini toparlamasına, başarılı bir şekilde başa çıkmasına, stres ve felakete rağmen yeteneklerinin en iyi şekilde işlev görmesine izin veren dinamik olarak etkileşime giren yetenek ve özelliklerin bir kombinasyonu 'psikolojik sağlık' olarak adlandırılır (Tusaie ve Dyer 2004). Başka

bir tanımında, sağlamlık (resilience) zorlu yaşam koşullarında olumlu uyum kapasitesidir (Lightsey, 2006). Bireylerin stresörlerle karşılaşınca nasıl tepki verdiğinde önemli rol oynar. Psikolojik sağlamlık; bedensel ve ruhsal rahatsızlıklardan, hayatta olabilecek değişikliklerden ya da kötü durumlardan çabucak iyileşme becerisi; kendini iyileştirme yeteneği; üzüntü ve gerginlikten sonra eski haline dönebilme yetisi; esneklik (Ramirez, 2007); strese dayanıklı kişişel kalite (Markstrom, Marshall & Tryon 2000), ustalaşma kapasitesidir (Mandleco ve Peery 2000).

Araştırmalar psikolojik sağlamliğın insanların ruh sağliğı (Catalano, Chan, Wilson, Chiu, & Muller, 2011; Kobasa ve Puccetti, 1983; Thompson, McBride, Hosford, & Halaas, 2016) ile olumlu yönde ilişkili olduğunu göstermiştir. Psikolojik sağlamlık, oldukça stresli durumlara rağmen, kişişinin bu olumsuz durumların üstesinden başarıyla gelebilme ve uyum sağlayabilme yeteneğidir. Bir yetenek ve psikolojik bir nitelik olarak tanımlanmakla beraber psikolojik sağlamliğın, sağlıklı gelişimin sürdürülmesine katkıda bulunma, zorlu koşullarla mücadele edebilme gibi birtakım özellikleri vardır (Masten ve Coatsworth, 1998).

Psikolojik sağlamlık, kişişinin kişişel yeterliliğine olan inançları ve bireysel uyumu artıran kendini ve yaşamı kabul etmeyi (Rew, Taylor-Seehafer, Thomas & Yockey 2001), yaşamını devam ettiren bireyin iyi işlev görmek için travmatik deneyimlerden kurtulmayı, dezavantajın üstesinden gelmeyi, strese dayanma gücü ve uyum sağlama yeteneğini içerir (Hernández, Gangsei & Engstrom 2007; Masten ve Gewirtz, 2006;). Bir nevi, antibiyotiklerle karşılaşan mikroorganizmaların durumuna benzetilebilir; zamanla antibiyotiklere rezistans/direnç geliştirirler ve aynı doz antibiyotiğe maruz kalınca uyum sağlayıp hayatta kalabilirler (Hernández, Gangsei & Engstrom, 2007).

Windle (1999) psikolojik sağlamliğın üç temel noktasına vurgu yapar Bunlar; a) risk ve/veya zorluk, b) olumlu uyum, baş etme, yeterlilik ve c) koruyucu faktörlerdir. Rew ve Horner, (2003) ise sağlamliğı, risk, koruma ve müdahalelerin sonucu olarak görür.

Sağlamlık, benlik saygısı, akademik performans, fiziksel sağlık, başa çıkma, uyum ve zihinsel hastalık ve/veya suçlu davranışın olmaması gibi kavramlara göre ölçülmüştür. Psikolojik sağlamlık üzerine araştırma önemlidir. Çünkü ergen psikolojik sağlamliğının nedenleri ve nasıl sergilendiğini hem risk faktörlerini hem de koruma süreçlerini

belirlemeye, uygulamaya yardımcı olması açısından ebeveynlere yol göstericidir. Psikolojik sağlamlık, bir olumsuzluk durumu ile karşı karşıya kalındığında, risk faktörleri ve koruyucu faktörlerin etkileşimi sonucu oluşan süreçte, bireyin hayatındaki değişikliğe uyum göstermesini (Kararımak, 2006) stres ve sıkıntı karşısında zihinsel refahını sürdürmek için kişisel ve sosyal kaynaklar ve algılanan aile uyum düzeyi gibi bir dizi koruyucu faktörü kullanma yeteneği içerir (Davydov, Stewart, Ritchie & Chaudieu, 2010; Luthar, Cicchetti & Becker, 2000)._Bireylerin hayatı, geçmiş veya mevcut bir sıkıntıya ve zorluklara olumlu bir uyum modeline dayanmaktadır. Bir kişilik özelliğinin değil, bir kalıbın tanımıdır. Dayanıklılık olağan ve normal insan uyum yeteneklerinden kaynaklanır (Hernández, Gangsei & Engstrom, 2007).

Psikolojik sağlamlığı oluşturan bağlanma, denetim ve meydan okuma boyutları risk faktörlerinin olumsuz etkilerini azaltmaktadır. Bağlanma, kendini tanımayı, anlamlı ve hedef odaklı yaşamayı, sosyal ve aile çevresi, işi, kişilerarası ilişkilerine, inandığı değerlerine bağlılığını kapsar. Denetim, yaşamın herhangi bir döneminde riskli durumlarla karşılaştınca kaçmak yerine, düzeltebileceğine olan inançtır, bir nevi meydan okumadır denebilir, bu bireyler stresli olayları fırsata dönüştürebilir ya da kendilerini geliştiren faktör olarak görürler (Terzi, 2008).

Psikolojik sağlamlık, stresli durumlarla etkili bir şekilde başa çıkma ve stresli deneyimlerden “geri sıçrama” yeteneğini ifade eder. Bazı araştırmalar, psikolojik olarak sağlam bireylerin daha proaktif ve sağlıklı başa çıkma biçimlerine girme eğiliminde olduklarını ve kaçınan başa çıkma biçimlerine girme olasılıklarının daha düşük olduğunu göstermiştir (Johnson, 2011). Bu bireyler kendilerini daha az yalnız ve umutsuz olarak tanımlar, yaşamlarını tehdit edecek davranışlara daha az girerler (Rew, Taylor-Seehafer, Thomas ve Yockey, 2001).

Doğal olarak oluşan psikolojik sağlamlığı anlamak, uygulamalar için önemli ipuçları sağlar, bir araştırmada sıkıntı veya dezavantaj tehdidi altındaki çocuklarda daha sağlıklı gelişimi teşvik etmek için tasarlanmıştır (Maste ve Gewirtz, 2006). Araştırmamız, özel yetenekli ergenlik dönemindeki bireyler üzerinden yürütülmüştür. Özel yetenekli olmak, avantaj gibi gözükse de ergenin içinde bulunduğu dönem; ebeveynlerinin, öğretmenlerinin ya da sistemin beklentileri; akranlarına göre farklı yani ‘özel çocuklar’ olarak nitelendirilmesi yani bir bakıma ayrıştırılması; çocuğun gelişimi, aile içi ve

sosyal ilişkileri (Akkanat, 1999; Ünal ve Uğur, 2020); geleceğin yetenekli bilim ve devlet adamları, sanatçıların yetişmesi yönünde dezavantaja dönüşebilme riski açısından önem arz eder.

2.6.1. Psikolojik Sağlamlığa İlişkin Risk Faktörleri

Bireye psikolojik olarak sağlamdır ya da değildir diyebilmek için, riskli bir durumla ya da travmatik bir olayla karşılaşması; olaya uyum sağlayabilmesi, esnek olması, sağlıklı baş edebilmesi, en az zararla atlatabilmesi ya da pozitif psikoloji çerçevesinde olayı olumluya dönüştürebilme yeteneğine sahip olması gerekmektedir. Riskli bir durumun olmadığı şartlarda yaşayan çocuklara ‘yeterli’, ‘uyumlu’ ya da ‘normal’ denebilir.

Erken doğum, olumsuz yaşam olayları, kronik hastalıklar, ebeveyn hastalığı veya psikopatolojisi, ebeveynlerin boşanması ve ölümü veya tek ebeveynle yaşama, ergenlik döneminde anne olma, yanlış ebeveyn tutumları, maddi zorluklar ve yoksulluk, çocuk istismarı ve ihmali, savaş gibi sosyal travmalar psikolojik sağlamlığın risk faktörleri arasındadır (Çam ve Büyükbayram, 2015; Gizir, 2007). Bu faktörler bireyin yaşantılarında olumsuz sonuçların olma olasılığını arttıran bireysel ve çevresel özelliklerdir (Iwaniec, 2006).

Yetişkinlerle karşılaştırıldığında, ergenler daha az sosyal deneyime ve stresli olaylarla daha az başa çıkma stratejisine sahiptir (Du, Dang, Zhang, Wu, & Rasool, 2021). Ergenlik döneminde birey büyüme, olgunlaşma ve gelişme için yeni fırsat ve yaşantılar kazanırken aynı zamanda akademik, sosyal ve kişisel uyumunu etkileyecek birtakım risk veya olumsuz yaşantılar ile karşılaşmaktadır (Duru ve Arslan, 2014). Kişinin karşılaşmış olduğu bu zorluklara rağmen sağlıklı şekilde gelişim göstermesi veya bu risk durumları karşısında olumlu uyum sergileyebilmesi literatürde psikolojik sağlamlık olarak tanımlanmakta (Sameroff, 2005) ve çocukluk ve ergenlik dönemindeki riskli ve zor yaşam olaylarından yola çıkılarak incelenmektedir (Gizir, 2007) Ergenlikteki stresli yaşam olaylarının birçok olumsuz sonuçla (iyi oluşun azalması, ruh sağlığının bozulması, kaygı ve depresyon) ilişkili olduğunu göstermiştir (Troy ve Mauss 2011).

Psikolojik dayanıklılık çerçevesine göre, psikolojik dayanıklılığın gelişimi temel olarak üç yordayıcı alandan etkilenir: çevresel bağlam, bireysel özellikler ve sonuç. Bunlar

arasında ebeveynlik (ebeveynlerin hastalığı ya da psikopatolojisi, ebeveynlerin boşanması, ölümü ya da tek ebeveyn ile yaşamak, aşırı koruyucu ya da izin verici ebeveyn tutumu gibi) ergenlerde psikolojik sağlamlık geliştirmek için önemli bir çevresel bağlam olarak kabul edilmektedir (Kumpfer, 2002).

2.6.2. Psikolojik Sağlamlığa İlişkin Koruyucu Faktörler

Pozitif psikoloji, ruh sağlığının risk faktörlerinden ziyade koruyucuyu faktörleri üzerinde durur (Harvey ve Delfabbro, 2004). Pozitif psikoloji alanında umut, mutluluk, iyimserlik, affetmek, iyilik hali, öznel iyi oluş gibi konularda araştırmaların yoğunlaştığı gözlenmiştir (Gable ve Haidth, 2005). Bu özellikler psikolojik sağlamlık bağlamında koruyucu faktörler arasındadır. Koruyucu faktörler çeşitli durumlara göre farklılık gösterebilir, bu faktörler riskin oluşturabileceği olumsuz sonuçları en aza indirmek için bir tampon görevindedir (Troy ve Mauss 2011).

Psikolojik sağlamlık konusunda araştırma yapanlar şu sorular üzerine dikkat çekmektedir: Neden bazı bireyler olumsuz durumlara uyum sağlayıp, etkilenmezken, bazılarında ise tam tersi etki göstermektedir (Cicchetti ve Garnezi 1993; Masten, Best & Garnezy, 1990). Burada koruyucu faktörler dikkat çeker. Koruyucu faktörler, risk faktörlerinin etkisini azaltan ya da ortadan kaldıran veya uyumsuz sonuçların doğma olasılığını azaltan, uyumu ve bireyin yeterli becerilerini geliştiren faktörlerdir (Iwaniec, 2006).

Çocukluk ya da ergenlikte birey pek çok olumsuz yaşam olayları ya da koşullarıyla yüz yüze gelebilir. Psikolojik sağlamlık bağlamında koruyucu faktörler, ergenleri olumsuz psikolojik sonuçlardan koruyabilir, başarının önündeki birçok engeli ve yaşamlarındaki birçok stres etkenine ergen birey uyum sağlayabilir. Yapılan araştırmada, okula uyumu olumlu yönde etkilediği ve ergenlerde depresyon ve kaygıyı hafifletebileceği ortaya çıkmıştır (Zhang, Zhang, Zhang & Guo, 2019). Başka bir araştırma ise; hem özel yetenekli hem de özel yetenekli olmayan ergenler için evde ve okulda sosyal desteğin, depresyon riskini azaltmada ve aynı zamanda psikolojik sağlamlığı artırmada önemli bir rol oynayabileceğini ortaya çıkarmıştır (Mueller, 2009).

Psikolojik olarak riskli durumlara uyum sağlayan bireyler zorluklarla mücadelede “içsel” ve “dışsal” kaynakları kullanırlar (Kararımak, 2006). İçsel kaynaklar bireysel; dışsal kaynaklar ise ailesel ve çevresel faktörler olarak incelenecektir. Bu faktörlerin araştırılması, bireylerin riskli durumlara nasıl uyum sağladıklarının açıklanması açısından önemlidir (Sameroff, 2005).

2.6.2.1. Bireysel koruyucu faktörler

Olumlu deneyimlerin, olumlu bireysel özelliklerin ve bunların gelişimini kolaylaştıran yapıların bilimsel çalışması olan pozitif psikoloji, bireyin güçlü yönlerine odaklanır (Lee Duckworth, Steen & Seligman, 2005). Bu bağlamda, bireyin güçlü yönlerinin farkına varması, gerekli durumlarda açığa çıkarması ve geliştirmesi ön plana çıkar. Bireyin psikolojik sağlamlığına katkısı; riskli durumun kişi üzerindeki olumsuz etkisini azaltır; tedbirini artırır, bireylerin gelişimini, başkaları ile sağlıklı ilişkilerini destekler (Duru ve Arslan, 2014).

Yapılan çalışmalarda çocuk ya da ergenlerde içsel kontrol odağına sahip olmak, etkili problem çözme becerisi, öz yeterlik, benlik saygısı, öz-güven, geleceğe dair olumlu ve iyimser bakış açısı, yürütücü işlevler (Cappella ve Rhona, 2001; Cohn, Fredrickson, Brown, Mikels ve Conway, 2009; Gizir, 2007; Iwaniec, 2006; Kararımak ve Siviş-Çetinkaya 2011; Keye ve Pidgeon, 2013) psikolojik sağlamlığı olumlu yordamaktadır ve bu bireylerin zihinsel ya da akademik yönden daha üst düzeyde oldukları ortaya çıkmıştır (Somchit ve Sriyaporn, 2004). Başka bir çalışmada, dayanıklılığı yüksek olan bireylerin stres faktörlerine maruz kaldıktan sonra daha az zorlanma geliştirme eğiliminde olduğunu göstermektedir (Britt vd., 2001).

Psikolojik sağlamlık bağlamında; farklı seçenekler üretme becerisi, iç gözü, bağımsızlık, yaratıcılık, değerler odaklı (ahlaki), inisiyatif kullanabilen, eğlenceli bir bakış açısı, pozitif sosyal ilişki ve inisiyatif kullanan (Hurtes ve Allen, 2001; Wolin ve Wolin, 1996), bireyin güçlü yönleri (baş çıkma becerileri, ego entegrasyonu, dürtü kontrolü ve sorumluluk, kendini gerçekleştirme gibi) (Bromley, Johnson & Cohen, 2006), bireysel koruyucu özellikler arasında yer alır.

2.6.2.2. Ailesel Koruyucu Faktörler

Çocuk ya da ergenin ailede en az bir ebeveyn ya da aile bireyi ile pozitif yakınlığı, ebeveynlerin gerçekçi beklentileri ve çocukların etkin bir şekilde izlenmesi (Gizir, 2007); ebeveynleriyle yakın ilişki, ailenin sosyo-ekonomik durumunun iyi olması, çekirdek aile dışında destek veren yakın aile bağlarının olması, pozitif ebeveyn tutumları (Kararımak, 2006), istikrarlı aile ortamı ve uyum, bakımda istikrarlı olma, destekleyici ebeveyn ilişkileri (Afifi ve MacMillan, 2011) ailesel koruyucu faktörlerdir.

Yetkili ebeveynliğin ve şefkatli bir yetişkinin varlığının, olumsuz yaşam koşulları altında uyumu destekleyen koruyucu faktörler olduğu ve iyi çevre koşullarının geri dönüşüyle birlikte gençlerin olumlu uyumunu artırmaya devam ettiğini göstermektedir (Griffin, Scheier, Botvin, Diaz ve Miller, 1999; Lynskey ve Fergusson, 1997).

2.6.2.3. Çevresel koruyucu faktörler

Psikolojik sağlık birey ve çevre arasındaki etkileşim sürecidir. Bu etkileşimde çevreden gelen sosyal destek özellikle ergenlik dönemindeki bireylerin sağlık düzeyini artırmada büyük rol oynar. Sosyal destek; bireyin ihtiyaç duyduğunda çevresinden elde edebileceği duygusal, sosyal, bilgi ve araç içerikli yardımlardır (Cohen, 2004).

Bireyin davranış problemlerini ortadan kaldırmak ve bireye pozitif davranışlar kazandırmak, bireyin psikolojisini etkileyen çevresinde değişiklik oluşturmaya destek olmakla mümkün olabilir. (Terzi 2008). Ailesi dışında ilgilenen, sosyal destek sağlayan bir yetişkinin varlığı (öğretmeni, akrabası, yakın dostları gibi), sağlıklı akran ilişkileri yüksek risk altında yaşayan çocuklar ve ergenler için koruyucu bir faktördür denilebilir (Benard, 1991; Gilligan, 2000; Grizenko ve Pawliuk, 1994; Gizir, 2004; Gordon ve Song, 1994; Smokowski, Reynolds ve Bezruczko, 2000, Werner ve Smith, 1982;).

2.7. Özel Yetenekli Ergen, Helikopter Ebeveyn Tutumu ve Psikolojik Sağlık

Ebeveynler özel yetenekli çocuğa sahip olmaktan mutluluk yaşayacaklardır. Bu durum sevinç ve mutluluk getirmekle kalmayıp, ironik olarak beraberinde birçok tehlike, endişe, hayal kırıklığı, sorun ve risk faktörü de getirmektedir. Geleceğe yön vermede en

fazla umut vaat eden grup özelliği taşıyan özel yetenekli çocukların ihtiyaçları yerinde karşılanıp, doğru yönlendirilmelidir. Böylece gelecekte istenmeyen tutum ve davranışların önüne geçilebilir.

Bazı araştırmacılar; örneğin Clark 1988, özel yetenekli öğrencilerin genellikle güçlü psikososyal özelliklere sahip oldukları belirtse de; özel yetenekliliğin bazı öğrenciler için stres ve çatışma yaratabileceğine dair araştırmalar da (örneğin Whitmore 1980) mevcuttur (akt. Baker, 1996). Özel yeteneğin, psikososyal veya duygusal sorunların gelişimi için bir risk faktörü olabileceği öne sürülmüştür (Neihart, 1999). Yapılan araştırmalara göre pek çok özel yetenekli ergenin depresyonla mücadele etmek zorunda kaldığı ortaya çıkmıştır (Majid ve Alias, 2010). Başka bir araştırmanın sonuçları ise özel yetenekli ergenlerin yüksek oranda nevrozizm veya kişilik güçlükleri yaşamaya daha yatkın olduğu varsayımının ampirik verilerle desteklenmediğini ortaya koymaktadır (Cross, 2008).

Bristow (2014) çalışmasında "helikopter ebeveynliğin" çocuğun bağımsızlığını geliştirmek için gerekli riskleri almaktan alıkoyduğunu belirtmektedir. Çocuklarla desteği ve bağları koruyan ve aynı zamanda onlara "duygusal alan" veren ve onların zorlukları deneyimlemelerine ve bunlarla başa çıkmalarına izin veren ebeveynlik stilleri, çocuğun optimal uyum sağlamalarına izin verir (Bristow, 2014).

Yapılan bir araştırmada, üniversite öğrencilerinin helikopter ebeveynliğin önemli özelliklerini üç geniş kategoride; yani birincisi aşırı katılım ve/veya aşırı koruma; ikincisi, özerklik vermeden katı aşırı kontrol; üçüncüsü, iyiliksever niyet olarak tanımladıkları bulunmuştur. Ayrıca katılan öğrencilerin büyük çoğunluğunun helikopter ebeveynliğin potansiyel sonuçlarına tepkileri özellikle gelişimin psikolojik, sosyal ve duygusal alanlarında (örneğin, artan kaygı düzeyleri, riskli davranışlar, aile çatışmaları; öz-yeterliliği ve güveni zayıflatmak, düşük benlik saygısı gibi) çoğunlukla olumsuzdur. Araştırmanın ilginç olan sonucu ise, otuz üç öğrencinin, akademik, iş ahlakı ve gelecekteki kariyer gibi hayatlarında bir dereceye kadar helikopter ebeveynlikten yararlanacaklarını algılaması dikkat çekici bulunmuştur (Kwon vd., 2017).

LeMoyne ve Buchanan (2011) helikopter ebeveynliğin ortaya çıkan yetişkin refahının negatif ve anlamlı bir öngörücüsü olduğunu; özerklik, olumlu sosyal ilişkiler, yaşam amacı, kişisel gelişim ve kendini kabul etmenin bir bileşimi olarak operasyonel

olduğunu bulmuştur. Ayrıca, helikopter ebeveynliğin psikolojik refah ile olumsuz ve anksiyete / depresyon için reçeteli ilaç kullanımı ve ağrı kesicilerin tüketimi ile pozitif yönde ilişkili olduğunu göstermektedir. Ebeveynlerin aşırı denetimi, çocukları dolaylı olarak risk ve tehlikeye atıyor gibi görünmektedir (Padilla-Walker ve Nelson, 2012)

Ev, okul ve toplum gibi çevresel özellikler özel yeteneklilerin gelişim sürecinde etkilidir. Çevresel faktörlerin duygusal faktörlerle etkileşimi onların gelişim sürecinde ciddi bir tehdit oluşturabilmektedir. Örneğin işlevsel olmayan bir ailede yetişen psikolojik olarak dayanıksız özel yetenekli bir öğrenci ya da özel yeteneklilik kavramlarının farkında olmayan ve bireyin yeteneklerini belirlemeye yönelik herhangi bir prosedürü olmayan bir okulda, motive olamayan özel yetenekli bir öğrenci potansiyelini geliştirmede başarısız olabilmektedir (Majid ve Alias, 2010).

Ailelerin en önemli sorunu, genellikle yetenekli çocuklarının gelişimlerini desteklemenin zor olduğunu düşünmeleridir. Çocuklarının bazı ihtiyaçlarının, yaşlılarınıninkilerden farklı olması, çocuklarının ihtiyaçlarını karşılamak için uygun olanaklar bulmada veya oluşturmada ailelere daha büyük sorumluluklar yüklemektedir. Ebeveynler arasında sık sık çatışmalar yaşanması, ebeveynlerin boşanması veya ayrı yaşamaları, kendi problemlerinin sebebi olarak çocuğu görmeleri, çocuğa karşı kararsız, birbirinin zıddı olan davranışları, babanın ev içerisinde sorumluluk almaması adeta yok konumunda olması ya da çocuklarına karşı sert olumsuz tavırlar göstermesi, aile yaşamının ya baba ya anne hâkimiyetine dayalı kontrol altında tutulması, demokratik tutumlardan kaçınılması, evde çocukların yararlanabileceği çok az kaynak olması, aile içi iletişim ve paylaşımın zayıf olması, ebeveynlerin az aktif, az güvenli, az sevgi bağlarına sahip olmaları ve çok ciddi tavır sergilemeleri gibi durumların da üstün yetenekli çocuğun psikolojik sağlık becerilerini olumsuz etkilediği yapılan araştırmalarla ortaya çıkmıştır (Bonanno, 2004; Cappella ve Weinstein, 2001; Davydov, Stewart, Ritchie & Chaudieu, 2010; Kumpfer, 2002).

Üstün zekâlılar da dâhil olmak üzere birçok çocuk, başarısızlık, okul başarısızlığı ve okulda ve hayatta potansiyellerine ulaşamama riski altındadır. Bu, çoğunlukla başarıya ulaşmak için anne babasının beklentilerinin yüksek olduğu gençlerde daha fazla geçerlidir.

2.8. Psikolojik Sağlamlık Becerileri ve Aile Danışmanlığı

Olumsuz Çocukluk Deneyimleri hem çocuklar hem de yetişkinler için öğrenme güçlükleri, zihinsel bozukluklar, kişisel veya davranışsal uyum sorunları ile ilişkili bulunmuştur (Gass, Gillis & Russell, 2012). Ergenlerin bir işi yapmak için gerekli becerilere sahip olmaları hakkındaki inançları ve stresli durumlarla başedebilme becerileri; onların düşünme sürecini, motivasyonlarını etkilemektedir. Bu psikolojik özelliklere en fazla etki eden ortam, aile bireylerinin tutumlarıdır (Kwon vd, 2017).

Psikolojik sağlamlığın en önemli özelliklerinden biri olan öz yeterlik inancı düşük olan bireyler çoğunlukla stresli ve kaygılıdırlar. Öz yeterlik inancı yüksek olan bireyler ise endişe verebilecek durumlar karşısında sakin, kontrolünü korur ve görevlerine odaklanırlar. Psikolojik sağlamlık özellikleri aile ortamında güçlendirilmiş ergenler; tehditler ve engellerle kolay başa çıkmakta, zor görevleri kişisel tehdit olarak görmemektedirler (Markstrom, Marshal & Tryon, 2000). Psikolojik sağlamlık ile aile tutumlarını inceleyen Chew ve Haase (2017) iki değişken arasında anlamlı ilişki olduğunu saptamışlardır. Benzer şekilde Elliott (2009) ebeveyn tutumlarının ergeni olumlu yönde etkilemesi durumunda psikolojik sağlamlık özelliklerinin de arttığı bulgularına yer vermektedir.

Duyguları travmatize eden yüksek stresli ortamlarında yaşamak, zamanla beynin yürütücü işlev süreçlerinde (öğrenme, hafıza, problem çözme vb.) olumsuz bir etkiyle sonuçlanmakta, sosyal-duygusal ve davranışsal uyum güçlüklerine yol açmaktadır. Bu aşamada aile danışmanlığı bilim alanında hizmet veren profesyonellerin psikolojik sağlamlık becerilerini güçlendiren önerilerinin önemi büyüktür (Jung vd., 2020). Danışanın olayları farklı bir bakış açısından daha net görmesine yardımcı olma amacı güden aile danışmanlığında; bireyin olumlu değişimini kolaylaştırmak amacıyla duygulara, deneyimlere veya davranışlara odaklanması sağlanmaktadır (Hanna, 2012). Her gün bir sorun yaşayan ve bu sorunu aşmak için profesyonel yardıma ihtiyacı olan bireye sunulan danışmanlık, kişilik gelişimi stresör faktörlere yönelik çözüm önerilerini ele alma konusunda psiko-eğitimi kapsar (Gass, Gillis & Russell, 2012). Bireye tavsiye vermeden, yargılayıcı olmadan danışanın sorunlarını çözmeye odaklanılır ancak önemli olan bireyin kendisinin sorunları tanımasını sağlamak ve doğru tepkiler vererek problemle baş etmesini sağlamaktır (Hernández, Gangsei & Engstrom, 2007).

Bireylerin ruh sağlığı ve davranış kontrolüne ilişkin uygulamaların yurütüldüğu profesyonel bir bilim alanı olan aile danışmanlığı, aynı zamanda psikolojik sağlımlığın değerlendirilmesi ve güçlendirilmesi alanında da bazı göstergeleri içerir. Uygulamalı bir hizmet alanı olan aile danışmanlığına geniş bir perspektiften bakıldığında, davranış problemleri bulunan birey ve gruplarla çalışırken, bozuklukları bir kez onarmak için farklı tedaviler uygulamak yerine, gelişimin erken dönemlerinde psikolojik sağlımlık becerilerinin gelişimini teşvik etmek, danışmanlık uygulamalarını kolaylaştıracaktır (Cosco, Howse & Brayne, 2017).

Aile danışmanlığının temel amaçlarından biri olumlu gelişimsel yörüngelere geçişi sağlamak, bireyler için esnek ve duyarlı düşünce, duygu ve davranış biçimleri oluşturma (Masten, 2001). Erken yaşlardan itibaren bireylere psikolojik dayanıklılık becerilerinin sunulması, psikolojik sağlımlığı etkileyen faktörlerin birey tarafından da tanımlanmasını sağlayabilir ve bireylerin gelişim aşamalarındaki zorlukların üstesinden gelmek için ihtiyaç duydukları kapasiteyi geliştirmelerine yardımcı olur.

Uygulamalı bir perspektiften bakıldığında, bozuklukları bir kez onarmak için tedaviler uygulamak yerine, gelişimin erken döneminde esnek işleyişin gelişimini teşvik etmenin çok daha ihtiyatlı olduğu konusunda geniş bir fikir birliği vardır.

2.9. Özel Yetenek, Psikolojik Sağlımlık ve Helikopter Ebeveyn Tutumu ile İlgili Yurt Dışında Yapılan Çalışmalar

Yazdani ve Daryei (2016); çalışmalarında özel yetenekli ergenlerin ebeveynlerinin ebeveynlik stilleri ile üstün yetenekli ergenlerin duygusal ve davranışsal uyumları normal ergenlerinkiyile karşılaştırılmıştır. 11-14 yaşları arasında 118 özel yetenekli ve 115 normal ergene, dört ebeveynlik tarzı ölçeği ve diğer psikososyal uyum önlemleri uygulanmıştır. Sonuçlar, özel yetenekli ergenlerin ebeveynlerinin normal ergenlerin ebeveynlerine göre daha otoriter ve daha az otoriter olma eğiliminde olduklarını göstermektedir. Özel yetenekli ergenlerin ebeveynlerine yönelik tutumları normal ergenlere göre daha olumludur. Özel yetenekli ergenlerde, normal ergenlere göre daha yüksek bir benlik kavramı ve daha az psikolojik tepki (depresyon, kaygı ve stres) ortaya çıkmıştır. Ayrıca otoriter ebeveynlik tarzının özel yetenekli çocukların iyi olma hallerini ve onların ruh sağlıklarını etkileyebilen çok önemli bir faktör olduğunu göstermektedir.

Chan (2003) 8 maddelik Öğrenci Uyum Problemleri Envanteri (SAPI-1.8), kendi okulları tarafından Hong Kong Çin Üniversitesi üstün yetenekli programlarına katılmak üzere aday gösterilen 290 Çinli ortaokul öğrencisinin karşılaştığı uyum sorunlarını değerlendirmek için geliştirmiştir. Bu envanterin 32 maddelik ön versiyonu oluşturulmuş ve daha sonra öğretmenlerden, öğrencilerden ve velilerden gelen geri bildirimlere dayanarak üstün yetenekli öğrencilerin okuldaki ve evdeki uyum sorunlarını yansıtacak şekilde revize edilmiştir. 32 maddelik versiyonun madde faktör analizi sonuçları 6 problem boyutunu ortaya çıkarmıştır: Çocuklardan gelen geri bildirim: güçlü duygular ve katılım, meydan okumayan okul çalışmaları ve yüksek ebeveyn beklentileri, Hong Kong'daki üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerin ortak sorunları olduğu düşünülmektedir.

Helikopter ve özerkliği destekleyen ebeveynlik ile üniversite öğrencilerinin psikolojik sonuçları (depresyon, kaygı, yaşamdan memnuniyet) arasındaki ilişkiyi açıklayan çalışmada; helikopter ebeveyni olan öğrenciler, anlamlı olarak daha yüksek depresyon seviyeleri, daha düşük özerklik, yeterlilik, ilişki duyguları ve yaşamdan azalan memnuniyet bildirmişlerdir (Schiffrin vd., 2014).

Odenweller ve diğer araştırmacılar (2014) tarafından yapılan bir araştırma; helikopter ebeveynliğinin, otoriter ebeveynlik tarzına uygunluk yönelimi ile olumlu ilişkilerini ve Y kuşağının nevrotik eğilimlerini, başkalarına bağımlılığını ve etkisiz başa çıkma becerilerini ortaya çıkarmıştır.

Helikopter ebeveynlik rolünün; 294 üniversite öğrencisi arasında kaygı, depresyon, öz yeterlik ve üniversiteye uyum üzerindeki etkilerinin incelendiği bir çalışma; daha yüksek seviyelerde helikopter ebeveynlerin çocuklarında daha fazla depresyon semptomu ve daha düşük öz-yeterlik ile ilişkili olduğunu; bunun da üniversitede daha düşük akademik ve sosyal uyum seviyeleriyle ilişkili olduğunu göstermiştir (Darlow vd., 2017).

Çevrimiçi bir anket platformu kullanarak, ABD'nin Güneydoğu bölgesindeki üç büyük üniversitede 40 Koreli Amerikalı, farklı kültürlerden olan Koreli ve Amerikalı üniversite öğrencilerinin, helikopter ebeveynlik algısı, deneyimi ve sonuçlarını gösteren niteliksel bir çalışmada; Koreli Amerikalı üniversite öğrencilerinin helikopter ebeveynliğinin önemli özellikleri olarak üç geniş kategoride tanımladıkları bulundu.

Bunlar: Aşırı katılım ve / veya aşırı koruma, özerklik vermeden katı aşırı kontrol ve iyiliksever niyet; ayrıca katılan öğrencilerin büyük çoğunluğunun helikopter ebeveynliğinin potansiyel sonuçlarına tepkileri özellikle gelişimin psikolojik, sosyal ve duygusal alanlarında (örneğin, artan kaygı düzeyleri, riskli davranışlar, aile çatışmaları; öz-yeterliliği ve güveni zayıflatmak, düşük benlik saygısı gibi) çoğunlukla olumsuzdur. Ancak otuz üç öğrencinin, akademik, iş ahlakı ve gelecekteki kariyer gibi hayatlarında bir dereceye kadar helikopter ebeveynlikten yararlanacaklarını algılaması dikkat çekicidir. Bulgular ayrıca, kültürel bağlamda; Koreli göçmenlerin veya Koreli ve Amerikalı ebeveynlerin helikopter ebeveynliği derecesi ve tarzı bakımından Kore'de yaşayanlardan farklı şekilde sergiledikleri ortaya çıkmıştır. Bu da ebeveynlerin ev sahibi kültüründen etkilendiğini göstermektedir (Kwon vd., 2017).

Daha önce uygulanan ölçekle birleştirilmiş yeni bir helikopter ebeveynlik ölçeği (HPS) geliştirmek için ve aynı zamanda helikopter ebeveynlik ile akılcı zihniyet arasındaki ilişkiyi araştırmak için, çevrimiçi anket dolduran 18-25 yaş arasındaki 275 bireyle yapılan bir çalışmada; ölçekte ele alan sekiz maddeyle yetişkin çocuklar helikopter ebeveynlerini değerlendirmiş (örneğin, beni boğuyor, aşırı tepki veriyor, fazla dâhil ve çok kontrol edici), iki ölçek ögesi daha nesnel davranışları ele alınmıştır (örneğin, her hareketimi denetledi ve katılmadığı konularda kararlar vermekten vazgeçirdi). Ebeveynlerinin problem çözme davranışlarda aşırıya gitmesi (örneğin profesörle iletişim kurmak); gelişmekte olan yetişkinler helikopter ebeveynlik algısını istilacı olarak ele almıştır. Dolayısıyla, nesnel davranışlardan ziyade algılanan helikopter ebeveynliği, yeni ortaya çıkan yetişkinler için birincil sorun gibi görünmektedir Ek olarak, ebeveynlerin başarısız zihniyetleri, hem annelerin hem de babaların helikopter ebeveynliği ile pozitif olarak ilişkilendirilmiştir (Schiffrin, vd., 2019).

Çevrimiçi bir anketi tamamlayan 18-25 yaş arası 446 üniversite öğrencisinin katılımıyla; helikopter ebeveynlik ve yeni ortaya çıkan yetişkinlerin refahındaki cinsiyet farklılıklarını; özerklik, yeterlilik ve ilişki gibi temel psikolojik ihtiyaçlar aracılığıyla incelenen araştırmada; katılımcılar, annelerinin babalarından daha fazla helikopter ebeveynliği yaptıklarını bildirdi. Anne helikopter ebeveynliği, azaltılmış bir özerklik ve yeterlilik duygusu yoluyla üç ölçü de (anksiyete, depresyon ve yaşamdan memnuniyet)

çocuklarının refahının azalmasıyla dolaylı olarak ilişkilendirilmiştir (Schiffirin vd., 2019).

Çocukluk ve ergenlikteki müsamahakâr ebeveynlik ile yetişkinlikte gelişen helikopter ebeveynlik arasındaki ilişkiyi; hoşgörülü ve helikopter ebeveynlik ile ebeveynlik stresi ve olumsuz refah arasındaki ilişkinin incelendiği araştırmada; çocukluk ve ergenlik dönemindeki müsamahakâr ebeveynliğin, gelişmekte olan yetişkinlikte helikopter ebeveynlikle ilişkili olduğunu göstermiştir, ayrıca helikopter ebeveynlik, hoşgörülü ebeveynlik ile yeni ortaya çıkan yetişkinlerin psikolojik sorunları (depresif, anksiyete semptomları ve duygusal düzensizlik) arasındaki ilişkiye aracılık etmiştir (Cui, vd., 2019).

Cook (2020), Kuzeydoğu Amerika Birleşik Devletleri'ndeki 637 üniversite öğrencisinden oluşan bir örneklem ile; helikopter ebeveynlik ve üniversite öğrencilerinin ilişki yeterliği (arkadaşlık ve romantik), madde kullanım sorunları ve depresif belirtiler arasındaki ilişkiler ve bu ilişkilerin potansiyel araçları incelenmiştir. Sonuçlar, helikopter ebeveynliğin artan depresif belirtiler, madde kullanım sorunları ve azalan arkadaşlık ve flört yetkinliği ile ilişkili olduğunu ve bu ilişkilerin farklı ırksal / etnik kökenlere sahip erkekler, kadınlar ve gençler arasında benzer olduğunu göstermiştir. Algılanan stres ve gençlerin temel psikolojik ihtiyaçlarının zayıflatıldığına dair algısı, helikopter ebeveynliği ile depresif belirtiler arasındaki ilişkiye aracılık etmiştir.

Reis ve diğer araştırmacıların (2004) yaptıkları çalışma; kentsel liselerinde başarılı veya başarısız olan, ekonomik olarak dezavantajlı, etnik açıdan çeşitli, akademik olarak yetenekli 35 lise öğrencisiyle yapılan 3 yıllık bir çalışmanın bulgularını özetlemektedir. Özellikle, bu iki yüksek yetenekli öğrenci grubunun dayanıklılıkları araştırılmıştır. Karşılaştırmalı vaka çalışması ve etnografik yöntemler, akademik olarak yetenekli bazı öğrencilerin yüksek seviyelere ulaşmak için dayanıklılıkla ilişkili stratejiler geliştirme ve kullanma yollarını incelemek için kullanılmıştır. Katılımcıların olumlu veya olumsuz sonuçlara yönelik yollarını keşfetmek için hem risk faktörleri hem de koruyucu faktörleri birlikte incelenmiştir. Bu çalışmanın sonuçları, bazı koruyucu faktörlerin, akademik olarak yetenekli bazı öğrencilerin yüksek düzeyde başarıya ulaşmasına yardımcı olduğunu göstermektedir. Koruyucu faktörler arasında;

destekleyici yetişkinler; diğer başarılı öğrencilerle arkadaşlıklar; onur ve ileri sınıflar alma fırsatı; hem okuldan sonra hem de yaz boyunca birden fazla ders dışı etkinliğe katılım; kendine güçlü bir inancın gelişimi; okullarının ve kentsel çevrelerinin olumsuz yönleriyle başa çıkma yolları ve bazı durumlarda aileleri yaşamaktadır. Diğer koruyucu faktörler, öğrencilerin destekleyici yetişkinlerle olan ilişkilerini ve önceden üstün zekâlı ve yetenekli bir programa katılımlarını içermektedir. Başarısız olan öğrenciler, okulu bırakan veya uyuşturucu ya da alkol kullanan büyük kardeşlerinin olması gibi belirli risk faktörlerine sahiptir. Ayrıca daha az koruyucu faktör geliştirmişlerdir. Risk faktörlerinin varlığı ve koruyucu faktörlerin yokluğunun birleşimi, bazı başarısız öğrencilerin daha yüksek seviyelere ulaşmasını engellemiş olabileceği düşünülmüştür (Reis, vd., 2004).

Psikolojik sağlamlık ve akademik başarı arasındaki ilişkiyi incelendiği (King, 2009) çalışmanın birinci bölümünde, öğrencilerin (n=37) kontrol odağı, öğrenilmiş çaresizlik ve psikolojik sağlamlık ya da kırılganlığa yönelik tutumlarını ölçmek için anket kullanılmıştır. Bu öğrenciler ayrıca performans seçimleri veya öğrenme hedefleri açısından da değerlendirilmiştir. Bu araştırmaların sonuçları daha sonra öğretmenlerinin beklentileri ve son sınavlardaki akademik performansları ile karşılaştırılmıştır. Sonuç olarak faktörlerin hiçbirinin, beklentiler veya akademik başarılarla tutarlı bir korelasyon sağlamadığı bulunmuştur. İkinci bölümde, öğrencilerin başarı ve başarısızlık fenomenine karşı tepkilerini ölçmek için görüşme yöntemiyle fenomenografik bir inceleme yapılmıştır. Bu bölümde görüşme için hem yüksek başarı gösteren hem de başarısız olan örneklem grubu seçilmiş, kontrol odağı, öğrenilmiş çaresizlik ve psikolojik sağlamlık ya da kırılganlığa yönelik tutumları ölçülmüştür. Görüşme analizine göre, kontrol odağı, öğrenilmiş çaresizlik ve psikolojik sağlamlık ya da kırılganlık düzeylerinden bağımsız olarak; yüksek düzeyde başarılı olan öğrencilerin başarısızlığın nedeni olan hatalardan ders alan tutum sergiledikleri; başarısız olan öğrencilerin ise çaresizlikten kaçış olarak inkâr gibi faydasız tepkiler gösterdikleri bulunmuştur. Başarısızlıktan da faydalanmak (yani özel yetenekli başarılı öğrencilerin tepkileri), başarısız özel yeteneklilerin akademik performanslarını geliştirmelerine faydalı olacak bir mekanizma olarak önerilmiştir.

Baker (1995) akademik olarak özel yetenekli ergenler, istisnai özel yetenekli ergenler ve ergenlerin akademik performans ortalamaları arasında depresyon ve intihar düşüncesi incelenmiştir. Yaşanan sıkıntının düzeyi, şiddeti veya doğası açısından üç grup arasında anlamlı bir fark tespit edilmemiştir. Sonuçlar, lise öğrencilerine uygun destekleyici müdahaleler ve psikolojik sıkıntı yaşama olasılığı daha yüksek olan özel yetenekli öğrencilerden oluşan alt gruplarla daha fazla araştırma ihtiyacı ışığında tartışılmıştır.

Ishak ve Bakar (2010) çalışmalarında psikolojik sorunları, başa çıkma mekanizmasını, danışmanlık hizmeti türlerini ve Malezyalı özel yetenekli öğrenciler (n=180) arasında danışmanlık hizmetleri arama ihtiyacını incelemek amaçlamaktadır. Çalışmadan elde edilen veriler, öğrencilerin dikkat gerektiren psikolojik sorunlarla karşılaştıklarını ve en etkili başa çıkma mekanizmalarını akademik çalışmalara kendilerini kaptırmak olarak atfettiklerini ortaya çıkarmıştır. %50'den fazlası sorunlarıyla kendileri ilgilenmeyi ve ağırlıklı olarak kariyer ve akademik çalışmalarda yardım aramayı tercih etmektedir.

Fouladchang ve diğer araştırmacılar (2010) tarafından yapılan çalışmanın katılımcılarını rastgele küme örnekleme ile seçilen 670 öğrenci (349 kız ve 321 erkek) oluşturmuştur. Depresyon, anksiyete, stres ve yaşam doyumu arasında anlamlı bir negatif ilişki görülmüştür. Sonuçlar; kızların erkeklerden daha iyi yaşam doyumuna sahip olduğunu gösterdi. Özel yetenekli olmayan öğrenciler, özel yetenekli öğrencilere göre daha yüksek yaşam doyumuna sahiptir. Öte yandan, kızların erkeklere göre kaygı ve stres indekslerinde daha yüksek puanlara sahip olduğunu göstermiştir. Ayrıca sonuçlar, özel yetenekli öğrencilerin, özel yetenekli olmayanlara göre daha düşük düzeyde kaygı ve daha yüksek düzeyde strese sahip olduklarını göstermiştir (Fouladchang, vd., 2010).

Bergold ve diğer araştırmacılar (2015) özel yetenekli (n=75) ve özel yetenekli olmayan (n=655) çocukların yaşam doyumlarını araştırmışlardır. Çalışmada özel yetenekliliğin, çocukların psiko-sosyal iyi oluşları için bir risk faktörü olmadığı ortaya çıkmıştır. Yalnız kızlar erkeklerden biraz daha düşük yaşam doyumu puanı bildirmişlerdir. Ancak, bu sonuç üstün yetenekliliğe özgü olmayıp tüm örnekleme bulunmuştur (Bergold, vd., 2015).

Du ve diğer araştırmacılar (2021) ergenlerde ebeveynlik farklılıklarının minnettarlık ve psikolojik sağlık üzerindeki etkileri ve ebeveynlik farklılıkları ile psikolojik sağlık arasındaki ilişkide minnettarlığın aracı rolünü incelemiştir. Araştırmaya

1117 Çinli ergen katılmıştır. Sonuçlar aynı ebeveynlik boyutundaki ebeveynlik farklılıklarının, ergenlerde minnettarlık ve psikolojik sağlık üzerinde daha olumsuz etkileri olmuştur. Ayrıca minnettarlığın ergenlerde ebeveynlik farklılıkları ile psikolojik dayanıklılık arasındaki ilişkiye aracılık ettiğini ortaya koymuştur.

2.10. Özel Yetenek, Psikolojik Sağlık ve Helikopter Ebeveyn Tutumu İle İlgili Yurt İçinde Yapılan Çalışmalar

549 üniversite öğrencisi ile yürütülen, helikopter ebeveyn tutumlarının, ergenlerin öz-yeterlik, psikolojik iyi oluş, yaşam doyumu ve iyimserliklerinin incelendiği çalışmada; Araştırma sonuçları hem anne hem baba tarafından sergilenen helikopter ebeveynlik tutumlarının, pozitif psikolojinin dört kavramı (öz-yeterlik, psikolojik iyi oluş, yaşam doyumu, iyimserlik) ile de anlamlı düzeyde ve negatif ilişki içinde olduğu ortaya çıkmıştır. Annelerin temel yaşam becerileri konusunda, babaların ise etik-ahlaki konulardaki helikopterliği yaşam doyumunu en fazla olumsuz yönde etkileyen değişkenler olmuştur (Yılmaz ve Büyükcebeci, 2019).

Erkan (2019), örneklemini, farklı illerde yaşayan, 20 - 55 yaş arası, 127 kadın ve 75 erkek olmak üzere 202 bireyden oluşturduğu; erken dönem yaşantılarında helikopter ebeveyn tutumlarına maruz kalma ve ebeveynlerine duygusal olarak ulaşabilme düzeyleri ile erişkin dönem bağımlı kişilik özellikleri arasındaki ilişkide kişilerarası ilişki boyutlarının aracı rolünün araştırılmasında; Sonuç olarak, artan helikopter ebeveynliğin ve azalan ebeveyn duygusal erişilebilirlik düzeyleri; onay bağımlılığını arttırmaktayken başkalarına güven ve duygu farkındalığı düzeylerini azalttığını yordamıştır.

14-17 yaş arası ergenlerle yapılan çalışmada; helikopter ebeveyn tutumu ile duygusal özerklik arasındaki ilişkinin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı ancak, şişirilmiş benlik ve sosyal kaygı değişkenleri arasında kurulan ilişkilerin anlamlı olduğu görülmüştür, ergenlerin sosyal kaygı ölçeğinden aldıkları puanlar arttıkça, benlik saygısı ölçeğinden aldıkları puanları düşmüştür (Ekşi, vd., 2020).

Yörük (2019) özel yetenekli çocukların psikolojik sağlıklarında benlik saygısı, ebeveyn tutumları ve akran ilişkileri rolünün incelediği çalışmasında, özel yetenekli

öğrencilerin ebeveyn tutumları alt boyutlarından kabul/ilgi ve psikolojik özerklik, benlik saygısı ve akran ilişkileri düzeyleri arttıkça psikolojik sağlamlık düzeylerinin de arttığı belirlenmiştir. Ancak, ebeveyn tutumları kontrol/denetleme boyutunun özel yetenekli öğrencilerin psikolojik sağlamlık düzeyinde bir yordayıcı olmadığı şeklinde ortaya çıkmıştır.

Çınar (2021) özel yetenekli 6 ve 7.sınıfta öğrenim gören çocukların empati becerilerini incelemiştir. İstanbul'daki Bilim ve Sanat Merkezleri'ne devam eden 112 kız ve 92 erkek (N=204) çocuk ile çalışmıştır. Özel yetenekli çocukların temel empati becerileri ile dijital oyun bağımlılığı davranışları arasında negatif yönlü bir ilişki olduğunu belirlemiştir. Özel yetenekli çocukların empati beceri düzeyleri ile cinsiyet, anne eğitim durumu ve kardeş sayısı arasında anlamlı bir farklılık olduğunu belirlemiştir.

Kılıçoğlu (2016) psikolojik sağlamlığa ilişkin sosyal-duygusal öğrenme becerilerini geliştirmeyi hedeflediği çalışmada resim, şiir, hikaye gibi dışavurumcu terapi tekniklerinin kullanıldığı 9 oturum uygulamıştır. Çalışmaya sekizi müdahale sekizi kontrol olmak üzere 16 katılımcı dâhil edilmiştir. Katılımcılar 11-14 yaş aralığındaki tek ebeveynini kaybetmiş çocuklar arasından seçilmiştir. Çalışmanın neticesinde müdahale grubunun sosyal-duygusal öğrenme becerilerine dair puanların ön test ve son test arasında anlamlı bir şekilde farklılaştığı ortaya konmuştur.

Tüm bu bilgiler ışığında yapılan alan yazın incelemesi sonucunda özel yetenekli ve/veya üstün zekâ tanısı almış ergenlerde algılanan helikopter ebeveyn tutumu ile psikolojik sağlamlık düzeylerinin değerlendirildiği bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle Türkiye genelinde yapılan bu araştırmanın aile danışmanlığı ve benzer çalışmalar gerçekleştirilen diğer profesyonel bilim alanlarına önemli katkılar sağlandığı düşünülmektedir.

3. YÖNTEM

Özel yetenekli ergenlerin algıladığı helikopter ebeveyn tutumunun psikolojik sağlık düzeylerine etkilerinin incelendiği ve psikolojik sağlık ile algılanan helikopter ebeveyn tutumunun demografik değişkenlere göre ilişkiyi ortaya koymayı amaçlayan araştırmada; bu bölümde araştırmanın modeli, evren ve örneklem, verilerin toplanması, veri toplama araçları, verilerin analizine ilişkin bilgilere yer verilmektedir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışma, 12-18 yaş grubunda olup BİLSEM’de öğrenime devam eden ergenlerin algıladıkları helikopter ebeveyn tutumunun psikolojik sağlık düzeylerine etkilerini incelemeye yönelik, ilişkisel tarama modelindedir. Genel tarama modeli türlerinden, ilişkisel tarama modeli; iki ya da daha fazla sayıdaki değişken arasında, birlikte değişim varlığı ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan bir araştırma modelidir (Fraenkel ve Wallen, 2009). İlişkisel tarama modelinde olay, nesne veya bireyler değiştirilmemekte, onlara deneysel bir müdahale yapılmadan aynen var oldukları gibi tanımlanmaktadır. Modelde ilişki veya değişim derecesini belirlemek için ergenlerin algıladıkları helikopter ebeveyn tutumu ve psikolojik sağlık durumları arasındaki ilişki tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmanın bağımlı değişkeni 12-18 yaş arasındaki özel yetenekli ergenlerin algıladıkları helikopter ebeveyn tutumu ve psikolojik sağlık düzeyleri; bağımsız değişkenleri ise; cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, anne-babanın sağ, vefat ve medeni durumu, anne-babanın öğrenim durumu ve mesleği, ailenin gelir durumudur.

3.2. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Bu araştırmanın genel evreni Türkiye’nin tüm bölgelerini kapsayan (Marmara, Ege, Akdeniz, Güneydoğu Anadolu, Doğu Anadolu, İç Anadolu ve Karadeniz bölgelerinde), Bilim Sanat Merkezlerinde-BİLSEM öğrenime devam eden özel yetenekli ve/veya üstün zekâ tanısı almış 12-18 yaş arasındaki ergenlerdir (N=533). Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Başkanlığının resmi verilerine göre BİLSEM’de öğrenim gören 12-18 yaş ergenlerin sayısı 15.871’dir.

Örneklemin hesaplanmasında literatürden (Brasher ve Brant, 2007; Giraudeau, Ravaud & Donner, 2008) yararlanılarak belirli formüller aracılığı ile çalışma grubu belirlenmiştir.

Ülke genelinde yapılması planlanan bu araştırma için örneklem büyüklüğünü saptamak amacıyla aşağıdaki formül kullanılmıştır:

N: Evren birim sayısı,

n: Örneklem büyüklüğü

P: Evrendeki X'in gözlenme oranı,

Q (1-P): X'in gözlenmeme oranı

Z_{α} : $\alpha= 0.05, 0.01, 0.001$ için 1.96, 2.58 ve 3.28 değerleri

d= Örneklem hatası

σ = Evren standart sapması

$t_{\alpha, sd}$ = sd serbestlik dereceli t dağılımı kritik değerleridir (sd=n-1). $t_{\alpha, sd}$ kritik değerleri sd= n-1 → 5000 olduğunda Z_{α} değerlerine eşit alınabilir.

Bu çalışmada evren varyansı bilinmemektedir. Bu durumda 1.tür hata dikkate alınarak örneklem büyüklüğü aşağıdaki formüle göre hesaplanmıştır.

Denklem 1. Örneklem büyüklüğü hesaplama formülü

$$n = \frac{N \cdot \sigma^2 \cdot Z_{\alpha}^2}{(N-1) \cdot d^2}$$

Araştırmada, $\alpha=0.05$ için ± 0.03 , ± 0.05 ve ± 0.10 örnekleme hataları için farklı evren büyüklüklerinden çekilmesi gereken örneklem büyüklüklerinin hesaplandığı Tablo 2 dikkate alınmıştır (Yazıcıoğlu ve Erdoğan, 2004: 50).

Araştırmanın evreni 15.871 BİLSEM öğrencisidir. Yazıcıoğlu ve Erdoğan (2004) tarafından hazırlanan standart tabloya göre örneklem büyüklüğü hesaplamaları yapılmış ve Tablo 16'da hangi illerden kaç BİLSEM öğrencisine ulaşılması gerektiği hesaplanmıştır.

Tablo 2. $\alpha=0.05$ için örneklem büyüklükleri

Evren Büyüküğü	± 0.03 örnekleme hatası (d)			± 0.05 örnekleme hatası (d)			± 0.10 örnekleme hatası (d)		
	p=0.5	p=0.8	p=0.3	p=0.5	p=0.8	p=0.3	p=0.5	p=0.8	p=0.3
	q=0.5	q=0.2	q=0.7	q=0.5	q=0.2	q=0.7	q=0.5	q=0.2	q=0.7
100	92	87	90	80	71	77	49	38	45
500	341	289	321	217	165	196	81	55	70
750	441	358	409	254	185	226	85	57	73
1000	516	406	473	278	198	244	88	58	75
2500	748	537	660	333	224	286	93	60	78
5000	880	601	760	357	234	303	94	61	79
10000	964	639	823	370	240	313	95	61	80
15000	980*	640	840	374	242	315	95	61	80
25000	1023	665	865	378	244	319	96	61	80
50000	1045	674	881	381	245	321	96	61	81
100000	1056	678	888	383	245	322	96	61	81
1000000	1066	682	896	384	246	323	96	61	81
100milyon	1067	683	896	384	245	323	96	61	81

Kaynak: Yazıcıoğlu, Y. ve Erdoğan, S. (2004). SPSS uygulamalı bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Detay Yayıncılık. ss.50

Bu araştırma için;

N=15.871

n= 980

Türkiye genelindeki tüm BİLSEM kurumlarından kaç öğrencinin katılacağı bu formüle göre belirlenerek en az 980 ergene ulaşılması hedeflenmiş ancak pandemi şartlarından dolayı katılımın beklendiği oranda olamayacağı gözönünde bulundurularak hedeflenen örneklem sayısının en az %50'sine ulaşılması durumunda yeterli olacağı öngörülmüştür.

Bu çalışmanın örneklemini, yaşları 12 ila 18 arasında değişen ($\bar{x} = 19,62 \pm 1,73$), 296'sı (%55) kız, 237'si (n=%45) erkek olmak üzere toplam 533 ortaokul ve lise öğrencisi özel yetenekli ergen oluşturmaktadır. Tablo 3'de katılımcılara ait sosyo-demografik bilgiler yer almaktadır.

Tablo 3. Çalışma grubunun demografik değişkenleri

Değişkenler		N	%
Cinsiyet	Kız	296	55.5
	Erkek	237	44.5
	Total	533	100.0
Sınıf	Hazırlık	15	2.8
	6	24	4.5
	7	198	37.1
	8	86	16.1
	9	69	12.9
	10	61	11.4
	11	49	9.2
	12	31	5.8
Yaş	12-13	316	59.3
	14-15	125	23.5
	16-17	78	14.6
	18	14	2.6
Kardeş Sayısı	Tek Çocuk	68	12.8
	2 kardeş	269	50.5
	3 kardeş	150	28.1
	4+ kardeş	46	8.6
Anne Baba İlişki Durumu	Anne / Baba Vefat	10	1.9
	Ayrı	40	7.5
	Beraber	483	90.6
Ailenin Ekonomik Düzeyi	Düşük	61	11.4
	Orta	421	79.0
	Yüksek	51	9.6
Eğitim Gördükleri Bölgelere Göre Dağılımı	İç Anadolu	298	56
	Marmara	70	13.1
Bilsemelerin Bölgelere Göre Dağılımı	Akdeniz	50	9,4
	Karadeniz	40	7.5
Göre Dağılımı	Ege	32	6
	Doğu Anadolu	29	5.4
	Güneydoğu Anadolu	14	2.6

Annelerin %40.9'u babaların ise %46.3'ü lisans mezunudur. Anne baba meslekleri incelendiğinde, annelerin büyük çoğunluğunun (%45, n=240) ev hanımı olduğu, babaların büyük çoğunluğunun (%31.5, n=168) serbest meslek sahibi olduğu görülmektedir. Bulgular Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4. Çalışma grubunun ebeveynlerinin demografik özellikleri

		Anne		Baba	
		N	%	N	%
Eğitim Düzeyi	İlkokul	63	11.8	31	5.8
	Ortaokul	41	7.7	20	3.8
	Lise	120	22.5	87	16.3
	Ön lisans	40	7.5	61	11.4
	Lisans	218	40.9	247	46.3
	Lisansüstü	51	9.6	87	16.3
Meslek	Doktor	13	2.4	24	4.5
	Güvenlik Mensubu	5	0.9	46	8.6
	İşçi	12	2.3	36	6.8
	Memur	73	13.7	103	19.3
	Öğretmen	145	27.2	104	19.5
	Mühendis	18	3.4	52	9.8
	Serbest Meslek	27	5.1	168	31.5
	Ev Hanımı	240	45.0	-	-

3.3. Araştırmanın Verilerinin Toplanması

Öncelikle psikolojik sağlamlık ve helikopter ebeveyn tutumu ile ilgili alan yazın taranmış, konuyla ilgili araştırmalar ve bu kuramı temel alarak oluşturulan ölçekler incelenmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda ergenlik döneminde aşırı koruyucu ebeveyn tutumlarını helikopter ebeveyn davranışlarını kapsayan “Helikopter Ebeveyn Ölçeği Ölçeği” (Okray, 2016) ve ergenlerde psikolojik sağlamlığı ölçen “Çocuk ve Genç Psikolojik Sağlamlık Ölçeğinin” (Arslan, 2015) değerlendirmelerde kullanılabileceği belirlenmiştir. Daha sonra çalışma grubunun belirlenmesi amacıyla öncelikle Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Başkanlığının resmi verileri incelenmiş, ülke genelinde BİLSEM’de öğrenim gören 12-18 yaş ergenlerin sayısının 15.871 olduğu saptanmış ve hazırlanan araştırma planı için öncelikle Üniversiteden etik kurul izni (KTO Karatay Üniversitesi İlaç ve Tıbbi Cihaz

Dışı Araştırmalar Etik Kurulu, 11.03.2021 tarih ve 2021/014 sayılı onay) alınmıştır. Ardından Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel M¼d¼rl¼đ¼'ne resmi başvuru yapılarak araştırma hakkında detaylı bilgiler verilerek resmi izinler alınmıştır.

Uygulamaya geçmeden ¼nce oluşturulan ¼lekte ve maddelerde fark edilmemiş herhangi bir imla, ifade veya biçim sorunu olabileceği d¼ř¼n¼lerek bir pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Pilot uygulama araştırmacı tarafından 11 ergene yapılmıştır. Pilot uygulama esnasında yapılan g¼zlemler, ergenlerden gelen sorular ve ergenlerin geri bildirimleri sonucunda son d¼zenlemelerin ardından uygulamaya geçilmiştir.

MEB ¼zel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Başkanlığının resmi verileri doğrultusunda ¼lke genelindeki BİLSEM kurumlarına resmi onay yazıları ve Google anket formu linki mail olarak g¼nderilmiř, bazı kurumların y¼neticileri telefonla aranarak soruları cevaplandırılmıştır. G¼n¼ll¼l¼k esasına g¼re form dolduran toplam 533 ¼zel yetenekli ergene ulaşılmıştır. Uygulamalar bittikten sonra t¼m cevaplar incelenmiş ve analiz edilmiştir.

3.4. Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama araçları olarak katılımcılara dair bazı kişisel bilgilere ulaşılması amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan ‘‘Kişisel Bilgi Formu’’; ergenlerin algıladığı helikopter anne-baba tutumlarını belirlemek amacıyla ‘‘Helikopter Ebeveynlik ¼leđi’’, ergenlerin psikolojik sağamlık d¼zeylerini belirlemek amacıyla ‘‘ocuk ve Genç Psikolojik Sağamlık ¼leđi (GPS¼-12) ve kullanılmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Katılımcılara dair bazı kişisel bilgilere ulaşılması amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Bu form; katılımcıların cinsiyetini, yaşını, kaç kardeş olduklarını, kaçıncı ocuk olduklarını, anne-baba eğitim durumunu, kardeş sayısını, ikamet ettiği ilçeyi, herhangi bir spor veya sanat dalı ile ilgilenme durumlarını vb. aydınlatacak niteliktedir.

Helikopter Ebeveynlik ¼leđi: Helikopter Ebeveyn ¼leđi (Helicopter Parent Scale) LeMoyne ve Buchanan (2011) tarafından geliştirilmiştir. Daha sonra ¼lek Okray (2016) tarafından T¼rkeye uyarlanarak geçerlik ve g¼venirlik çalışması yapılmıştır. Bu

ölçek özellikle Y kuşağının ebeveynlerinin helikopter ebeveynlik davranışları hakkındaki algılarını ölçmekte kullanılan önemli bir araç olarak değerlendirilmektedir. Ölçek 399 bireye uygulanarak analizler yapılmıştır. Ölçek toplam puanı üzerinden yorumlanabilmektedir. Katılımcılara, büyürken ebeveynleriyle yaşadıkları deneyimlere ilişkin ifadelerle katılma düzeyleri sorulmuştur. Bu çalışma için belirlenen cronbach alpha 0.72'dir. Ölçekte en düşük 7 ve en yüksek 35 puan alınmaktadır. Yüksek puanlar, katılımcılar tarafından algılanan daha yüksek helikopter ebeveynlik düzeylerini temsil etmektedir. Ölçeğin güvenirlik özelliklerinin belirlenmesi için cronbach's alpha katsayısı 0.71 olarak hesaplanmıştır. Madde-toplam puan korelasyonları 0.18 ile 0.66 arası değişmektedir.

Çocuk ve Genç Psikolojik Sağlamlık Ölçeği (ÇGPSÖ-12): Çocuk ve Genç Psikolojik Sağlamlık Ölçeği (ÇGPSÖ-12) lise öğrencilerinin psikometrik özelliklerini belirlemede kullanılmaktadır. Ölçeğin kısa form çalışması Liebenberg, Ungar ve LeBlanc (2013) tarafından yapılmış ve öncelikle 12 maddelik bir yapı elde edilmiştir. Bu ölçek Arslan (2015) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçeğin faktör yük değerleri .39 ile .88 arasında değişmekte ve iç tutarlılık katsayısı .84 bulunmuştur. Beşli likert yapıda olan ölçme aracı “Beni tamamen tanımlıyor (5)” ile “Hiç tanımlamıyor (1)” arasında derecelendirilmektedir. Ölçekten minimum 12 puan, maksimum 60 puan alınabilmektedir. Yüksek puan yüksek psikolojik sağlamlık düzeyini belirtmektedir. Güvenirlik çalışması doğrultusunda ölçeğin iç tutarlık katsayısı hesaplanmış ve Cronbach Alfa değeri .91 olduğu belirtilmiştir (Arslan, 2015).

3.5. Verilerin Analizi

Öncelikle “Helikopter Ebeveynlik Ölçeği (HPS)” ve “Çocuk ve Genç Psikolojik Sağlamlık Ölçeği (ÇGPSÖ-12)” alınan puanların gruplar arasında normal dağılıp dağılmadığı test edilmiştir. Yapılan istatistikler sonucunda basıklık ve çarpıklık değerleri (Skewness ve Kurtosis) değerleri +1 ve -1 arasında değişme durumu değerlendirilmiş, normal dağılım gösteren ölçeklerden elde edilen puan ortalamaları arasında anlamlı ilişki kısmi korelasyon testi ile test edilmiştir. Gruplar arasındaki dağılımın normal dağılması durumunda ikili değişkenler bağımsız gruplar t testi ile; ikiden fazla grupların karşılaştırmasında ise tek faktörlü varyans analizi (One-Way

ANOVA) kullanılmıştır. Gruplar normal dağılmadığı durumda nonparametrik testlerden ikili grupların karşılaştırılmasında Mann-Witney U-testi, çoklu grupların karşılaştırılmasında ise ilişkisiz örneklemler için Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır.

4. BULGULAR

Bu bölümde özel yetenekli 12-18 yaş grubundaki ergenlerin algıladıkları helikopter ebeveyn tutumu ve psikolojik sağlamlıklarına ilişkin veriler ile çalışma grubundakilerin demografik verileri (yaş, cinsiyet, anne-babanın sağ-vefat durumu, medeni durumu, anne-babanın öğrenim durumu ve mesleği, ailenin gelir durumu) açısından analiz edilen bulgular ve ölçeklerden alınan puanların arasındaki ilişkiyi incelemek amacıyla toplanan bulgular tablolar halinde sunulmuştur.

Araştırmanın hipotezlerini sınamaya yönelik analizlerin değerlendirilmesinden önce algılanan helikopter ebeveyn tutumu ve psikolojik sağlamlık düzeylerinin normallik sayılınsını karşılayıp karşılamadığını incelemek için histogramlar, Q-Q plotlar ve çarpıklık-basıklık değerleri incelenmiştir. Elde edilen sonuçlar verinin normal dağılım gösterdiğine işaret etmektedir.

Algılanan helikopter ebeveyn tutumu ve psikolojik sağlamlık değerlerine ilişkin en yüksek-en düşük değerler, ortalama ve standart sapma değerleri, çarpıklık-basıklık değerleri Tablo 5’de sunulmuştur.

Tablo 5. Algılanan helikopter ebeveyn tutumu ve psikolojik sağlamlık düzeylerine ilişkin en yüksek-en düşük değerler, ortalama ve standart sapma değerleri ve çarpıklık- basıklık değerleri

Değişkenler	N	En Düşük	En Yüksek	\bar{x}	S	Çarpıklık	Basıklık
Algılanan Helikopter Ebeveyn Tutumu	533	1,00	5,00	3,03	,72	-,144	-,251
Psikolojik Sağlamlık	533	1,83	5,00	3,89	,57	-,349	-,146

Çalışma grubundaki ergenlerin anne-babalarının yaşları ile algılanan helikopter ebeveyn tutumu ve çalışma grubundakilerin psikolojik sağlamlık düzeyleri arasında anlamlı ilişkiler olup olmadığını incelemek için Pearson Korelasyon analizi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar, çalışma grubundakilerin yaşı ve psikolojik sağlamlıkları arasında; babanın yaşı ve helikopter ebeveynlik arasında negatif yönde ve anlamlı düzeyde

ilişkiler olduğunu göstermektedir. Ayrıca algılanan helikopter ebeveynlik tutumu ve psikolojik sağlık arasında da negatif yönde ve anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur. Bulgular Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6. Ergenin ve anne babanın yaşları ile algılanan helikopter ebeveynlik tutumu ve ergenin psikolojik sağlamlığı arasındaki ilişkiler

Değişkenler	1	2	3	4
1.Ergenin Yaşı	1			
2.Annenin Yaşı	,352***	1		
3.Babanın Yaşı	,277***	,735***	1	
4.Algılanan Helikopter Ebeveyn Tutumu	,033	-,084	-,119**	1
5.Psikolojik Sağlamlık	-,229***	-,082	-,024	-,431***

*** $p < .001$, ** $p < .01$

Çalışma grubundaki ergenlerin algıladıkları helikopter ebeveyn tutumunun ve psikolojik sağlamlık düzeyinin cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek için iki ayrı bağımsız gruplar için t testi analizi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar algılanan helikopter ebeveyn tutumlarında ve psikolojik sağlamlık düzeylerinde kız ve erkek ergenler arasında anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir ($p > ,05$). Bulgular Tablo 7’da sunulmuştur.

Tablo 7. Algılanan helikopter ebeveynlik tutumu ve psikolojik sağlamlık düzeylerinin cinsiyete göre karşılaştırılması

Değişkenler	Cinsiyet	N	\bar{x}	S	%95 Güven Aralığı		t	P
					Alt Sınır	Üst Sınır		
Algılanan Helikopter Ebeveyn Tutumu	Kız	296	3,00	,77	-,21	,04	-1,328	,185
	Erkek	237	3,08	,71				
Psikolojik Sağlamlık	Kız	296	3,90	,59	-,07	,13	,582	,561
	Erkek	237	3,87	,55				

Çalışma grubundaki ergenlerin algıladıkları helikopter ebeveyn tutumunun ve psikolojik sağlamlık düzeyinin kardeş sayısına bağlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek için iki ayrı tek yönlü ANOVA yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar algılanan helikopter ebeveyn tutumlarında kardeş sayısına bağlı anlamlı bir farklılık olmadığını göstermektedir ($p > ,05$).

Ancak psikolojik sağlamlık düzeylerinde kardeş sayısına bağlı anlamlı farklılıklar elde edilmiştir ($F(3,529) = 2,88, p < ,05$). Farkın kaynağını incelemek için Tukey çoklu karşılaştırma analizi yürütülmüştür. Elde edilen sonuçlar iki kardeş olan ergenlerin psikolojik sağlamlık düzeylerinin üç kardeş olan ergenlerden daha yüksek olduğunu göstermektedir ($p = ,036$). Bulgular Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8. Algılanan helikopter ebeveynlik tutumu ve psikolojik sağlamlık düzeylerinin kardeş sayısına göre karşılaştırılması

	Kardeş Sayısı	N	Ort.	S	% -95- Güven-Aralığı		F	P
					Alt-Sınır	Üst-Sınır		
Algılanan Helikopter Ebeveyn Tutumu	Tek Çocuk	68	2,96	,88	2,75	3,18	1,871	,133
	2 kardeş	269	2,98	,75	2,89	3,07		
	3 kardeş	150	3,15	,68	3,04	3,26		
	4+ kardeş	46	3,07	,69	2,86	3,27		
	Total	533	3,03	,75	2,97	3,10		
Psikolojik Sağlamlık	Tek Çocuk	68	3,86	,63	3,81	4,11	2,882	,035
	2 kardeş	269	3,94	,57	3,87	4,01		
	3 kardeş	150	3,78	,54	3,70	3,87		
	4+ kardeş	46	3,84	,56	3,68	4,01		
	Total	533	3,89	,57	3,84	3,94		

Çalışma grubundaki ergenlerin algıladıkları helikopter ebeveyn tutumunun ve psikolojik sağlamlık düzeyinin anne-babanın ilişki durumuna bağlı olarak farklılaşıp

farklılaşmadığını incelemek için iki ayrı Kruskal-Wallis H analizi yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar algılanan helikopter ebeveyn tutumlarında anne-baba ilişki durumuna bağlı anlamlı bir farklılık olmadığını göstermektedir ($p > ,05$). Ancak psikolojik sağlamlık düzeylerinde anne-baba ilişki durumuna bağlı anlamlı bir farklılık elde edilmiştir ($\chi^2(2) = 6,64, p < ,05$). Farkın kaynağını incelemek için üç ayrı Mann-Whitney U analizi yürütülmüştür. Elde edilen sonuçlar anne babası birlikte yaşayan ergenlerin psikolojik sağlamlık düzeylerinin, anne babası ayrı yaşayan ergenlerden anlamlı olarak daha yüksek olduğunu göstermektedir ($z(521) = -2,14, p < ,05$). Bulgular Tablo 9’da sunulmuştur.

Tablo 9. Algılanan helikopter ebeveynlik tutumu ve psikolojik sağlamlık düzeylerinin anne-baba ilişki durumuna göre karşılaştırılması

		Anne-Baba İlişki Durumu	N	\bar{x}	S	Sıra Ort.	χ^2	P
Algılanan Helikopter Ebeveyn Tutumu	Anne / Baba Vefat		10	3,43	,68	344,00	2,967	,227
	Ayrı		40	2,95	,77	250,55		
	Berberer		483	3,03	,74	266,77		
Psikolojik Sağlamlık	Anne / Baba Vefat		10	3,50	,86	197,20	6,639	,036
	Ayrı		40	3,69	,62	218,53		
	Berberer		483	3,92	,56	272,46		

Çalışma grubundaki ergenlerin algıladığı helikopter ebeveyn tutumunun ve psikolojik sağlamlık düzeyinin anne eğitim düzeyine bağlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek için iki ayrı tek yönlü ANOVA yürütülmüştür. Elde edilen sonuçlar algılanan helikopter ebeveyn tutumlarında ve psikolojik sağlamlık düzeylerinde, anne eğitim düzeyine bağlı anlamlı bir farklılık olmadığını göstermektedir ($p > ,05$). Bulgular Tablo 10’da sunulmuştur.

Tablo 10. Algılanan helikopter ebeveynlik tutumu ve psikolojik sağlamlık düzeylerinin anne eğitim düzeyine göre karşılaştırılması

	Anne Eğitim Düzeyi	N	\bar{x}	S	%95-Güven-Aralığı		F	P
					Alt-Sınır	Üst-Sınır		
Algılanan Helikopter Ebeveyn Tutumu	İlkokul	63	3,06	,69	2,88	3,23	1,142	,337
	Ortaokul	41	3,14	,55	2,97	3,32		
	Lise	120	3,13	,62	3,01	3,24		
	Ön lisans	40	2,95	,76	2,71	3,19		
	Lisans	218	2,96	,84	2,85	3,07		
	Lisansüstü	51	3,09	,79	2,86	3,31		
	Toplam	533	3,03	,75	2,97	3,10		
Psikolojik Sağlamlık	İlkokul	63	3,87	,65	3,70	4,03	,212	,958
	Ortaokul	41	3,92	,51	3,76	4,08		
	Lise	120	3,87	,56	3,77	3,97		
	Ön lisans	40	3,84	,58	3,66	4,03		
	Lisans	218	3,91	,55	3,84	3,99		
	Lisansüstü	51	3,88	,64	3,70	4,06		
	Toplam	533	3,89	,57	3,84	3,94		

Çalışma grubundaki ergenlerin algıladığı helikopter ebeveyn tutumunun ve psikolojik sağlamlık düzeyinin baba eğitim düzeyine bağlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek için iki ayrı tek yönlü ANOVA yürütülmüştür. Elde edilen sonuçlar algılanan helikopter ebeveyn tutumlarında ve psikolojik sağlamlık düzeylerinde baba eğitim düzeyine bağlı anlamlı bir farklılık olmadığını göstermektedir ($p > ,05$). Bulgular Tablo 11’de sunulmuştur.

Tablo 11. Algılanan helikopter ebeveynlik tutumu ve psikolojik sağlamlık düzeylerinin baba eğitim düzeyine göre karşılaştırılması

	Baba Eğitim Düzeyi	N	\bar{x}	S	%-95-Güven-Aralığı		F	P
					Alt-Sınır	Üst-Sınır		
Algılanan Helikopter Ebeveyn Tutumu	İlkokul	31	3,01	,64	2,78	3,25	,426	,830
	Ortaokul	20	2,83	,54	2,58	3,08		
	Lise	87	3,07	,66	2,93	3,21		
	Ön lisans	61	3,09	,71	2,91	3,27		
	Lisans	247	3,03	,81	2,93	3,13		
	Lisansüstü	87	3,02	,74	2,87	3,18		
	Toplam	533	3,03	,75	2,97	3,10		
Psikolojik Sağlamlık	İlkokul	31	3,92	,55	3,71	4,12	1,089	,366
	Ortaokul	20	4,00	,49	3,77	4,23		
	Lise	87	3,79	,59	3,67	3,92		
	Ön lisans	61	3,98	,64	3,82	4,14		
	Lisans	247	3,88	,54	3,81	3,95		
	Lisansüstü	87	3,93	,61	3,80	4,05		
	Toplam	533	3,89	,57	3,84	3,94		

Çalışma grubundaki ergenlerin algıladığı helikopter ebeveyn tutumunun ve psikolojik sağlamlık düzeyinin ailenin ekonomik durumuna bağlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek için iki ayrı tek yönlü ANOVA yürütülmüştür. Elde edilen sonuçlar algılanan helikopter ebeveyn tutumlarında ve psikolojik sağlamlık düzeylerinde ailenin ekonomik durumuna bağlı anlamlı bir farklılık olmadığını göstermektedir ($p > ,05$). Bulgular Tablo 12’de sunulmuştur.

Tablo 12. Algılanan helikopter ebeveynlik tutumu ve psikolojik sağlamlık düzeylerinin ailenin ekonomik düzeyine göre karşılaştırılması

	Ailenin Ekonomik Düzeyi	N	\bar{x}	S	% -95- Güven-Aralığı		F	P
					Alt-Sınır	Üst-Sınır		
Algılanan Helikopter Ebeveyn Tutumu	Düşük	61	3,01	,66	2,84	3,18	,228	,796
	Orta	421	3,04	,73	2,97	3,11		
	Yüksek	51	2,97	,94	2,71	3,24		
	Toplam	533	3,03	,75	2,97	3,10		
Psikolojik Sağlamlık	Düşük	61	3,77	,60	3,62	3,92	2,299	,101
	Orta	421	3,89	,57	3,84	3,95		
	Yüksek	51	4,00	,55	3,85	4,15		
	Toplam	533	3,89	,57	3,84	3,94		

Çalışma grubundaki ergenlerin algıladığı helikopter ebeveyn tutumunun ve psikolojik sağlamlık düzeyinin annenin mesleğine bağlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek için iki ayrı Kruskal-Wallis H analizi yürütülmüştür. Elde edilen sonuçlar incelendiğinde, algılanan helikopter ebeveyn tutumlarında ve psikolojik sağlamlık düzeylerinde annenin mesleğine bağlı anlamlı farklılıklar elde edilmemiştir ($p > ,05$). Bulgular Tablo 13’de sunulmuştur.

Tablo 13. Algılanan Helikopter Ebeveynlik Tutumu ve Psikolojik Sağlık Düzeylerinin Annenin Mesleğine göre Karşılaştırılması

	Meslekler	N	\bar{x}	S	Sıra Ort.	χ^2	p
Algılanan Helikopter Ebeveyn Tutumu	Doktor	13	3,19	0,96	285,04	7,994	,333
	Güvenlik Mensubu	5	3,51	0,70	367,80		
	İşçi	12	3,10	0,67	275,58		
	Memur	73	3,13	0,78	287,94		
	Öğretmen	145	2,96	0,82	253,08		
	Mühendis	18	3,21	0,80	299,64		
	Ev Hanımı	240	3,04	0,67	268,09		
	Serbest Meslek	27	2,84	0,77	222,50		
Psikolojik Sağlık	Doktor	13	3,77	0,66	223,42	10,170	,179
	Güvenlik Mensubu	5	3,72	0,74	235,50		
	İşçi	12	4,24	0,43	363,88		
	Memur	73	3,80	0,57	240,21		
	Öğretmen	145	3,91	0,56	271,49		
	Mühendis	18	3,76	0,61	225,47		
	Ev Hanımı	240	3,91	0,57	274,03		
	Serbest Meslek	27	3,88	0,58	264,30		

Çalışma grubundaki ergenlerin algıladığı helikopter ebeveyn tutumunun ve psikolojik sağlık düzeyinin babanın mesleğine bağlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek için iki ayrı Kruskal-Wallis H analizi yürütülmüştür. Elde edilen sonuçlar incelendiğinde, algılanan helikopter ebeveyn tutumlarında ve psikolojik sağlık düzeylerinde babanın mesleğine bağlı anlamlı farklılıklar elde edilmiştir (sırasıyla, $\chi^2(6) = 14,93, p < .05$; $\chi^2(6) = 20,66, p < .01$). Farkın kaynağını incelemek için bir dizi Mann-Whitney U analizi yürütülmüştür. Elde edilen sonuçlara göre, güvenlik mensubu olan babaların çocuklarının algıladıkları helikopter ebeveynlik düzeyi, serbest meslek sahibi olan babaların çocuklarının algıladıklarından daha yüksektir ($z(212) = -3,87, p < ,001$).

Ayrıca, işçi babaların çocuklarının psikolojik sağlık düzeyi; güvenlik mensubu, mühendis veya serbest meslek olan babaların çocuklarından anlamlı olarak daha

yüksektir (sırasıyla, $z(80) = -3,88, p < ,001$; $z(86) = -3,33, p < ,001$;). $z(202) = -3,67, p < ,001$). Bulgular Tablo 14’de sunulmuştur.

Tablo 14. Algılanan helikopter ebeveynlik tutumu ve psikolojik sağlamlık düzeylerinin babanın mesleğine göre karşılaştırılması

	Meslekler	N	\bar{X}	S	Sıra Ort.	χ^2	p
Algılanan Helikopter Ebeveyn Tutumu	Doktor	24	2,95	0,88	265,28	14,933	,021
	Güvenlik Mensubu	46	3,39	0,75	341,61		
	İşçi	36	2,94	0,64	242,82		
	Memur	103	3,07	0,78	274,66		
	Öğretmen	104	3,02	0,75	265,37		
	Mühendis	52	3,08	0,90	266,63		
	Serbest Meslek	168	2,95	0,65	246,84		
Psikolojik Sağlamlık	Doktor	24	3,89	0,52	255,04	20,663	,002
	Güvenlik Mensubu	46	3,69	0,57	212,67		
	İşçi	36	4,22	0,51	355,36		
	Memur	103	3,90	0,64	272,57		
	Öğretmen	104	3,94	0,58	280,66		
	Mühendis	52	3,78	0,63	241,50		
	Serbest Meslek	168	3,87	0,49	259,01		

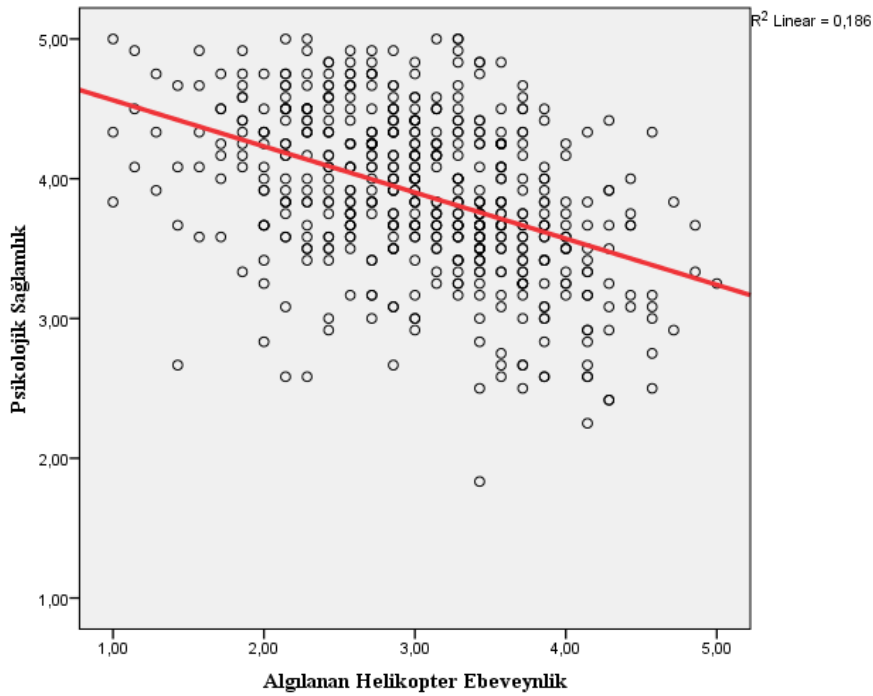
Çalışma grubundaki ergenlerin algıladığı helikopter ebeveyn tutumunun, onların psikolojik sağlamlık düzeyinin yordayıp yordamadığını incelemek için doğrusal regresyon analizi yürütülmüştür. Elde edilen sonuçlar algılanan helikopter ebeveynlik düzeyinin psikolojik sağlamlık düzeyini negatif yönde ve anlamlı düzeyde yordadığını göstermektedir ($\beta = -,431, p < ,001$). Bir diğer deyişle, algılanan helikopter ebeveynlik düzeyi arttıkça, psikolojik sağlamlık azalmakta; aksine algılanan helikopter ebeveynlik düzeyi azaldıkça psikolojik sağlamlık düzeyi artmaktadır. Bulgular Tablo 15’de sunulmuştur.

Tablo 15. Çalışma grubundakilerin algıladığı helikopter ebeveyn tutumunun, psikolojik sağlamlık düzeyini yordamasına ilişkin regresyon analizi sonuçları

	R	R ²	B	Hata	F	β
Sabit	,431	,186	4,892	,094	121,191***	-,431***
Model			-,330	,030		

*** $p < ,001$

Elde edilen sonuçların şekilsel gösterimi Şekil 5’de sunulmuştur.

Şekil 5. Özel yetenekli ergenlerin algıladığı helikopter ebeveyn tutumu ve psikolojik sağlamlık düzeyi arasındaki ilişkiler

Şekil 5’de görüldüğü gibi; belirtilen kırmızı çizgi şeklindeki noktaların ortalamalarını göstermektedir. Her bir nokta ise her bir bireyi işaret etmekte olup, her bireyin algıladığı helikopter ebeveynliğin psikolojik sağlamlıkta hangi boyutta olduğunu göstermektedir. Şekilden de anlaşıldığı üzere kırmızı çizgi aşağı yönde hareket etmektedir. Dolayısıyla bireylerin algıladıkları helikopter ebeveynlik arttıkça, bu onların psikolojik sağlamlık düzeylerini düşürüyor anlamına gelmektedir.

5. TARTIŞMA

Özel yetenekli ergenlerin algıladığı helikopter ebeveyn tutumunun psikolojik sağlık düzeylerine etkilerinin incelendiği ve psikolojik sağlık ile algılanan helikopter ebeveyn tutumunun demografik değişkenlere göre ilişkiyi ortaya koymayı amaçlayan bu araştırmada; bu bölümde araştırmada elde edilen verilerin literatür bilgileriyle yordandığı ve sonuçların yorumlandığı, verilerin analizine ilişkin bilgilere yer verilmektedir.

Helikopter ebeveynlik, çocuklarının davranışlarına odaklı yaşayan, onları aşırı koruyan aynı zamanda fazla müdahale eden ve denetleyen, çoğu zaman da çocuklarının kendilerinin yapabilecekleri işleri onlar için yapan ebeveyn tutumlarını ifade eden bir kavramdır (Yılmaz ve Büyükcebeci, 2019). Helikopterlik davranışlarının olumsuz etkilerinin daha çok ergenlik ve yetişkinlik döneminde ortaya çıkacağını gösteren kanıtlar vardır (Loukas, 2009; Nelson, 2010; Stafford, vd., 2016). Bu olumsuz etkiler psikolojik sağlamlığın risk faktörlerini artırıcı ve koruyucu faktörlerini ise etkisiz hale getirici nitelikte olabilmektedir.

Özel yetenekli ergenlerin algıladığı helikopter ebeveyn tutumunun psikolojik sağlık düzeylerine etkileri; Helikopter Anne-Babalık Ölçeği ile Çocuk ve Genç Psikolojik Sağlık Ölçeği ve çeşitli demografik özelliklere (katılımcıların cinsiyetini, yaşını, kaç kardeş olduklarını, anne-baba eğitim durumunu ve mesleğini, kardeş sayısını, ikamet ettiği ilçe gibi) ilişkin bulgular ilgili alanyazında yapılan çalışmalar bağlamında tartışılmıştır. Alanyazın araştırmasında özel yetenekli ergenlerin helikopter ebeveynlik algısına yönelik çalışmanın olmaması dolayısıyla bu kısımda diğer ebeveynlik tutumları; özel yetenekli ve normal gelişim gösteren ergenlerin psikolojik sağlamlıkları; ebeveyn tutumlarının ergenlerin ruh sağlıklarına etkilerine yönelik çalışmalara da yer verilmiştir.

5.1. Özel Yetenekli Ergenlerin Helikopter Ebeveyn Tutum Algısının Psikolojik Sağlamlıklarına Etkisine Yönelik Bulguların İncelenmesi

Çalışma grubundaki ergenlerin algıladığı helikopter ebeveyn tutumunun, onların psikolojik sağlık düzeyinin yordayıp yordamadığını incelemek için doğrusal

regresyon analizi yürütülmüştür. Elde edilen sonuçlar algılanan helikopter ebeveynlik düzeyinin psikolojik sağlık düzeyini negatif yönde ve anlamlı düzeyde yordadığını göstermektedir ($\beta = -.431, p < .001$). Alanyazın incelendiğinde, psikolojik sağlık ile ilgili yapılan tanımların çoğunda risk faktörleri, koruyucu faktörler ve zorluklar karşısında bireylerin gösterdiği uyum ele alınmaktadır. Yapılan araştırmalarda çocuk ya da ergenlerde içsel kontrol odağına sahip olmak, etkili problem çözme becerisi, öz yeterlik, benlik saygısı, öz-güven, geleceğe dair olumlu ve iyimser bakış açısı, yürütücü işlevler (Cappella ve Rhona, 2001; Cohn, Fredrickson, Brown, Mikels ve Conway, 2009; Gizir, 2007; Iwaniec, 2006; Kararımak ve Siviş-Çetinkaya 2011; Keye ve Pidgeon, 2013) psikolojik sağlamlığı olumlu yordamaktadır.

Ebeveynlik (ebeveynlerin hastalığı ya da psikopatolojisi; ebeveynlerin boşanması, ölümü ya da tek ebeveyn ile yaşamak; demokratik, aşırı koruyucu ya da izin verici ebeveyn tutumu gibi), ergenlerde psikolojik sağlık geliştirmek için önemli bir çevresel bağlam olarak kabul edilmektedir (Kumpfer, 2002; Gizir, 2007; Çam ve Büyükbayram, 2015). Psikolojik sağlık ile aile tutumlarını inceleyen Chew ve Haase (2017) iki değişken arasında anlamlı ilişki olduğunu saptamışlardır. Benzer şekilde Elliott (2009) ebeveyn tutumlarının ergeni olumlu yönde etkilemesi durumunda psikolojik sağlık özelliklerinin de arttığı bulgularına yer vermektedir. Moon ve diğer araştırmacıların çalışması (2017), düşük psikolojik sağlamlığın; aşırı koruma, ceza, red ve kontrol gibi ebeveyn tutumları ile ilişkili olduğunu ortaya çıkarmıştır. Zakeri ve diğer araştırmacıların (2010), üniversite öğrencilerinin ebeveyn tutumu algısı ve psikolojik sağlık arasındaki ilişkinin araştırıldığı çalışmasında, ebeveyn kabulünün psikolojik sağlamlığın önemli bir yordayıcısı olduğu ortaya çıkmıştır. Araştırmanın sonucu farklı olarak, psikolojik özerklik ve kontrol/denetlemenin, psikolojik sağlamlığın önemli bir yordayıcısı olmadığı sonucunu ortaya çıkarmıştır (Zakeri, vd., 2010).

Okroy, 2016 tarafından Türkçeye uyarlanarak geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılan Helikopter Anne-Baba Ölçeği'nin Psikoloji ve Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık birinci ve ikinci sınıflarında öğrenim gören lisans öğrencilerinin psikolojik iyi oluş, temel psikolojik ihtiyaçlar ve depresyon düzeyinin değerlendirildiği çalışmada; katılımcıların helikopter ebeveynlik algısı arttıkça daha fazla depresif özellikler ve daha

az özerklik gösterdikleri sonucuna ulaşılmıştır. Sonuçlar mevcut çalışmayı destekler niteliktedir.

Helikopter ebeveyn tutumu gösteren anne babaya sahip olan çocuklarda daha yüksek depresyon seviyeleri, nevrotik eğilimler, artan kaygı ve riskli davranışlar, başkalarına bağımlılık, etkisiz başa çıkma becerileri, duygusal düzensizlik, daha düşük özerklik, yeterlilik ve yaşamdan azalan memnuniyet bunun da daha düşük akademik ve sosyal uyum seviyeleriyle ilişkili olduğunu gösteren çalışmalar mevcuttur (Odenweller vd., 2014; Darlow vd., 2017; Kwon vd., 2017; Schiffrin vd., 2019; Cui, vd., 2019).

Kendini belirleme teorisine (Deci ve Ryan) göre, üç evrensel psikolojik ihtiyaç vardır: yeterlilik, özerklik ve ilişki. Aşırı ebeveynlik, bu ihtiyaçların üçü için de önemli bir tehdit oluşturmaktadır. Daha zayıf öz-yeterlik, problem çözme kapasiteleri ve kişilerarası duyarlılıkla ilişkili olduğunu gösteren artan kanıtlar bulunmaktadır (Schiffrin vd., 2014; Reed vd., 2016; Scharf vd., 2017). Bu özellikler psikolojik sağlamlığın risk faktörlerini artırır niteliktedir.

Cook (2020) tarafından yapılan araştırmanın sonuçlarına göre; helikopter ebeveyn tutumunun artan depresif belirtiler, madde kullanım sorunları ve azalan arkadaşlık ve flört yetkinliği ile ilişkili olduğunu ve bu ilişkilerin farklı ırksal/etnik kökenlere sahip erkekler, kadınlar ve gençler arasında benzer olduğunu göstermiştir. Rousseau ve Scharf'ın (2017) araştırmasında, ebeveyne bağımlılık ile psikolojik iyi oluş arasında negatif ilişki saptanmıştır. Başka bir çalışmada ise ebeveynlerin problem çözme davranışlarında aşırıya gitmesi ve helikopter ebeveynlik tutumunun yoğun olması, çocuklar tarafından istilacı ebeveynler olarak değerlendirildiğini göstermektedir (Schiffrin, vd., 2019).

Helikopter ebeveyn tutumuna yönelik ülkemizde yapılan çalışmalar gözden geçirildiğinde; helikopter ebeveyn tutumlarının, ergenlerin öz-yeterlik, psikolojik iyi oluş, yaşam doyumu ve iyimserliklerinin incelendiği çalışmada hem anne hem baba tarafından sergilenen helikopter tutumun, pozitif psikolojinin dört kavramı (öz-yeterlik, psikolojik iyi oluş, yaşam doyumu, iyimserlik) ile de anlamlı düzeyde ve negatif ilişki içinde olduğu ortaya çıkmıştır (Yılmaz ve Büyükcebeci, 2019). Erken dönem yaşantılarında helikopter ebeveyn tutumlarına maruz kalma ve ebeveynlerine duygusal olarak ulaşabilme düzeyleri ile erişkin dönem bağımlı kişilik özellikleri arasındaki

ilişkide kişilerarası ilişki boyutlarının aracı rolünün araştırılmasında; artan helikopter ebeveynliğin ve azalan ebeveyn duygusal erişilebilirlik düzeyleri; onay bağımlılığını arttırmaktayken başkalarına güven ve duygu farkındalığı düzeylerini azalttığı ortaya çıkmıştır (Erkan, 2019). Mevcut araştırma ile çelişen sonuçlara da rastlanmaktadır. Varıcıer'in (2019) çalışmasında annenin aşırı koruyuculuğuyla psikolojik dayanıklılık arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Yapılan başka bir çalışmada; araştırmaya katılım sağlayanlar arasından otuz üç öğrencinin, akademik, iş ahlakı ve gelecekteki kariyer gibi hayatlarında bir dereceye kadar helikopter ebeveynlikten yararlanacaklarını sonucuna ulaşılmıştır (Kwon vd., 2017). Benzer şekilde, helikopterlik davranışlarıyla uyumlu yoğun destek alan yetişkin çocuklar, yoğun destek almayan yetişkin çocuklara göre daha iyi psikolojik uyum ve yaşam doyumu bildirmişlerdir (Fingerman, 2012). Elde edilen sonuçların farklılığının kültürel değerlerin toplumdan topluma değişkenlik göstermesinden kaynaklanabileceği düşünülebilir.

Morawska ve Sanders (2008) çalışmasında, özel yetenekli çocukların davranışsal ve duygusal zorlanmalarının en iyi yordayıcısı olarak ebeveynlik faktörlerinin olduğu özellikle de ebeveyne olan güven duygusunun olduğunu belirtmiştir. Özel yetenekli çocukların potansiyellerini gerçekleştirebilmeleri için başarının ön koşulu, onları destekleyen aile tutumlarının olduğunu gösteren araştırmalar mevcuttur (Campbell, 1996; Kahraman ve Tanrıku 2019). Ayrıca, ruhsal psikolojik sağlamlığın, ebeveyn/çocuk ilişki tarzı ile şekillenen önemli bir koruyucu psikolojik kaynak olduğu ifade edilmektedir (Zhong vd., 2016). Araştırmalar; yetkili ebeveynliğin hem özel yetenekli hem de normal gelişim gösteren ergenlerde uyum ile pozitif yönde yordayıcı iken; otoriter ebeveynlik tarzının özel yetenekli ergenlerin psikososyal uyumunda olumsuzluk oluşturduğu ancak normal gelişim gösteren ergenlerin uyumunu etkilemediği sonucuna ulaşılmıştır (Yazdani ve Daryei 2016). Özel yetenekli bireylerin potansiyelinin farkında varması, yeteneklerini kullanabilme ve geliştirebilmesinde içsel faktörlerin yanı sıra çevresel faktörlerden olan aile de oldukça önemli olduğu yapılan araştırmalardan da anlaşılmaktadır.

Özel yetenekli çocukların psikolojik ihtiyaçlarının belirlenmesine yönelik yapılan çalışma bulguları; kişisel gelişim destek algısını hem annesinden hem babasından aldığını belirten çocukların ilişki-ihyaç düzeyleri öğretmeninden aldığını belirten

çocukların ilişki ihtiyaç düzeylerinden anlamlı şekilde yüksek olduğu saptanmıştır (Doğan ve Kesici, 2015). Çocukların ilişki ihtiyaçlarını karşılamada ailelerinin öğretmenlerine göre geride kaldığı şeklinde yorumlanmıştır. Mueller'in (2009) araştırmasının sonuçları ise hem özel yetenekli ve hem de özel yetenekli olmayan ergenler için evde ve okulda sosyal desteğin, depresyon gibi sorunları azaltmada ve aynı zamanda psikolojik sağlamlığı artırmada önemli bir rol oynayabileceğini ortaya koymaktadır. Akademik olarak yetenekli 35 lise öğrencisiyle yapılan 3 yıllık bir çalışmanın sonuçları, bazı koruyucu faktörlerin, akademik olarak yetenekli bazı öğrencilerin yüksek düzeyde başarıya ulaşmasına yardımcı olduğunu göstermektedir. Koruyucu faktörler arasında; destekleyici yetişkinler, diğer başarılı öğrencilerle arkadaşlıklar; onur ve ileri sınıflar alma fırsatı; hem okuldan sonra hem de yaz boyunca birden fazla ders dışı etkinliğe katılım; kendine güçlü bir inancın gelişimi; okullarının ve kentsel çevrelerinin olumsuz yönleriyle başa çıkma yolları ve bazı durumlarda aileleri yaşamaktadır (Reis, vd., 2004). BİLSEM'e devam eden çocukların psikolojik sağlamlık puanlarının anne baba tutumlarına göre farklılaşmasının incelendiği çalışmada; ebeveyn tutumunu demokratik olarak algılayan çocukların psikolojik sağlamlıklarının ebeveyn tutumlarını ilgisiz, baskıcı-otoriter ve aşırı koruyucu olarak algılayan çocuklardan anlamlı derecede yüksek olduğu tespit edilmiştir (Yıldırım, 2019). Başka bir çalışmanın sonucunda ise özel yetenekli çocukların anne baba tutumları alt boyutlarından kabul/ilgi ve psikolojik özerklik düzeyleri arttıkça psikolojik sağlamlık düzeylerinin de arttığını ortaya çıkarmıştır (Yörük 2019). Aynı çalışmada ebeveyn tutumları kontrol/denetleme boyutunun özel yetenekli çocukların psikolojik sağlamlık düzeyinde bir yordayıcı olmadığı şeklinde sonuçlanmıştır (Yörük 2019).

Alanyazın incelendiğinde özel yetenekli ergenler ve normal gelişim gösteren ergenler arasında aileye yönelik tutumlarının farklılık gösterdiği çalışmalar da mevcuttur. Ayrıca, çocukların ailelerine yönelik olumlu ilişkileri, psikolojik sağlamlık düzeylerine ve sosyal yaşantılarına da olumlu yansıdığı görülmektedir. Yapılan bir çalışma da özel yetenekli ergenlerin ebeveynlerine yönelik tutumları normal ergenlere göre daha olumludur. Özel yetenekli ergenlerde, normal ergenlere göre daha yüksek bir benlik kavramı ve daha az psikolojik tepki (depresyon, kaygı ve stres) ortaya çıkmıştır.

Akademik olarak özel yetenekli 1500'den fazla çocuğu ve ailelerini kapsayan başka bir çalışma, aile ortamı ile özel yetenekli çocukların sosyal yetkinliği arasındaki ilişkileri incelemiştir. Araştırmada, özel yetenekli çocukların ailelerini, aile üyeleri arasında yüksek düzeyde memnuniyet ve iletişim ile uyumlu ve esnek olarak değerlendirdikleri ortaya çıkmıştır. Çocuklarla karşılaştırıldığında, ebeveynler ailelerini daha samimi, uyumlu ve esnek olarak tanımlamışlardır ve aile üyeleri arasındaki iletişimin daha olumlu olduğunu hissetmişlerdir. Bu ve benzer çalışmaların sonuçları değerlendirildiğinde, sevgi dolu, destekleyici ve saygılı aile ortamlarının özel yetenekli bireyler için kişilerarası becerilerin, yetkinliklerinin ve akran ilişkilerinin gelişimi için önemli olduğudur (Olszewski-Kubilius ve Thomson, 2014). Ayrıca olumsuz yaşam olayları ve kriz gibi risk faktörlerinin üstesinden gelme becerisini artırabilecek koruyucu bir faktör olarak kabul görmektedir (Zakeri vd., 2010).

5.2. Özel Yetenekli Ergenlerin Psikolojik Sağlıklılık Düzeyleri ile Demografik Değişkenlerinin İncelenmesi

Elde edilen sonuçlar; ergenin yaşı ve psikolojik sağlıklılık arasında negatif yönde ve anlamlı düzeyde ilişkiler olduğunu göstermektedir. Mevcut çalışmada; ergenin yaşı artıkça psikolojik sağlıklılık düzeyinin azaldığı ortaya çıkmıştır. Bu kız ve erkek özel yetenekli öğrenciler için de geçerlidir. Alanyazın incenlemesi sonucu, cinsiyetler arası farklılıklara rastlanmıştır. Kline ve Short (1991a) özel yetenekli kız çocukların, duygusal sağlıklılığındaki değişimlerini inceledikleri araştırmada, bu çocukların okul gelişimleri boyunca benlik saygılarında önemli bir düşüş olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Çocuklarda on ikinci sınıfa kadar duygusal kırılganlık artıkça, içsel cesaret ve kendine güven azaldığı görölmüştür. Özel yetenekli çocukların katıldığı başka bir araştırmada 7. sınıf çocukların psikolojik sağlıklılıklarının 5. sınıf çocuklardan anlamlı derecede düşük bulunmuştur (Yıldırım, 2019). Mevcut araştırma ile paralellik noktası yaş artıkça psikolojik sağlıklılığın düştüğü yönündedir. Bu çocukların içinde buldukları gelişimsel döneme ek olarak üniversite sınavlarına hazırlanmaya başlıyor olmalarının, çalışıp başarılı olmaları yönündeki baskıların artıyor olmasının ve potansiyellerinden dolayı, çevrenin beklenti düzeyinin yüksek olmasının da psikolojik sağlıklılıklarını etkilemiş olabileceği düşünölmektedir.

Mevcut çalışma ile çelişen sonuçlar mevcuttur. Üniversite öğrencileri ile yapılan bir araştırmada, yaş değişkeninin psikolojik sağlamlık düzeyini pozitif yönde ve anlamlı düzeyde yordadığı belirlenmiştir (Aydın ve Egemberdiyeva, 2018). Ergenlerle yapılan başka bir araştırmada yaş arttıkça psikolojik sağlamlık alt ölçekleri (aile desteği, okul desteği, mücadele azmi) düzeyinin azaldığı ancak uyumun arttığı sonucuna ulaşılmıştır (Akkuş, 2015).

Mevcut çalışmada, psikolojik sağlamlık düzeylerinde kardeş sayısına bağlı anlamlı farklılıklar elde edilmiştir ($F(3,529) = 2,88, p < ,05$). Elde edilen sonuçlar iki kardeş olan ergenlerin psikolojik sağlamlık düzeylerinin üç kardeş olan ergenlerden daha yüksek olduğunu göstermektedir ($p = ,036$). Yapılan bir araştırmada çocukların psikolojik sağlamlık düzeyinde en fazla puan ortalamasının, iki kardeşi olan çocuklarda olduğu belirlenmiştir. Ardından, sırasıyla üç kardeşi olan ile dört ve daha fazla kardeşi olan çocukların puan ortalamaları olduğu saptanmıştır. Psikolojik sağlamlık puan ortalaması en düşük olan ise tek kardeşi olan çocuklara aittir (Arslan ve Tuncay, 2018). Başka bir çalışmada ise, kardeş sayısı değişkeni psikolojik sağlamlık düzeyini negatif yönde ve anlamlı düzeyde yordamaktadır (Aydın ve Egemberdiyeva, 2018). Kardeş sayısının koruyucu faktörler bağlamında etkisi olduğu belirten araştırmalar da mevcuttur (Jenkins ve Smith, 1990).

Alanyazında bu bulgulardan farklı olarak; Yıldırım, (2019) ve Azboy (2020) çalışmalarında, özel yetenekli çocukların psikolojik sağlamlık düzeylerinin kardeş sayısına göre anlamlı olarak farklılaşmadığını belirlemişlerdir. Psikolojik sağlamlığın normal gelişim gösteren ergenlerde, kardeş sayısına göre farklılaşmadığını gösteren çalışmalar da mevcuttur (Akkuş, 2015; Altundağ, 2013, Aktaş, 2016; Atarbay, 2017; Çetintaş, 2021; Orman, 2016).

Özel yetenekli çocukların psikolojik ihtiyaçlarının (ilişki, başatlık, başarı, özerklik gibi) incelendiği bir araştırma bulguları; 1, 2 ve 3 kardeşi olan özel yetenekli çocukların ilişki ihtiyaç düzeylerinin kardeşi olmayan özel yetenekli çocuklara kıyasla anlamlı şekilde yüksek olduğunu göstermiştir. Ayrıca 4 ve üzeri kardeşi olan özel yetenekli çocukların özerklik ihtiyaç düzeyleri kardeşi olmayanlara göre anlamlı şekilde yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Doğan ve Kesici, 2015).

Kardeş sayısının psikolojik sağlamlığı yordamada etkili olduğu ve olmadığına yönelik iki farklı görüş ortaya çıkmıştır. Bunun nedeni; incelenen örneklem ve kültürel yapıdan, ebeveyn tutumlarından ya da aile ortamından kaynaklandığı düşünülebilir. Ek olarak, alan yazındaki bazı araştırmalar kardeş sayısının psikolojik sağlamlık üzerinde etkisinin olmadığı belirtilse de, kardeş faktörünün bireyin yaşamında sosyal dayanak olması açısından değerlendirilmesi gerekmektedir.

Mevcut araştırma sonuçları değerlendirildiğinde, iki kardeşe sahip ergenlerin üç kardeşe sahip ergenlere göre psikolojik sağlamlıklarının daha yüksek olmasının sebebinin; iki kardeş olanların sayısı (n=269) diğer kardeş sayılarına göre daha fazla olması, kardeş sayısının artması, kardeşler arası yaş farklılıklarının fazlalığı, ergenlik döneminin zorlukları dolayısıyla psikolojik sağlamlıkta azalmaya sebep olmuş olabilir. Ayrıca, doğum sırası faktörünün de değerlendirilmesi sonucu yorumlamayı kolaylaştıracaktır. Araştırmada doğum sırası değişkeni yer almamıştır.

5.3. Özel Yetenekli Ergenlerin Helikopter Ebeveyn Tutum Algısı ve Psikolojik Sağlamlık Düzeyi ile Ebeveynlerinin Demografik Değişkenlerinin İncelenmesi

Mevcut çalışmamızda, özel yetenekli ergenlerin psikolojik sağlamlık düzeylerinde anne-baba ilişki durumuna bağlı anlamlı bir farklılık elde edilmiştir ($\chi^2(2) = 6,64, p < ,05$). Elde edilen sonuçlar anne babası birlikte yaşayan ergenlerin psikolojik sağlamlık düzeylerinin, anne babası ayrı yaşayan ergenlerden anlamlı olarak daha yüksek olduğunu göstermektedir ($z(521) = -2,14, p < ,05$). Mevcut çalışma ile paralellik gösteren çalışmalara rastlanmıştır; tam aileye sahip ergenlerin psikolojik sağlamlıklarının daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Baltacı ve Karataş, 2015; Özcan, 2005; Şahin, 2018).

Mevcut çalışmadan farklı sonuçlara da rastlanmaktadır. Yapılan bazı çalışmalarda; özel yetenekli ergenlerin psikolojik sağlamlık düzeylerinin toplam puanı bakımından anne baba birliktelik durumlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığa rastlanmamıştır (Azboy, 2020; Yıldırım, 2019). Anne-babanın birlikte ya da ayrı olması açısından, normal gelişim gösteren ergenlerin psikolojik sağlamlık düzeyine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılığın olmadığını gösteren araştırmalar da mevcuttur (Aktaş, 2016; Arslan ve Tuncay, 2018; Çerkez, 2021; Çetintaş, 2021). Kişilik ve

ebeveyn desteği gibi psikolojik sağlamlığın koruyucu faktörlerinin etkisi ile, ebeveynlerin boşanması sonucunun ergen üzerinde olası olumsuzlukları kaldırarak psikolojik olarak sağlıklı bireyler yetişmesi sağlanmaktadır (Kararımak, 2006). Anne babanın bir arada olmadığı ya da boşandığı ailelerde bulunan ergenler olumsuzluk yaşamış olsalar da psikolojik sağlamlığın koruyucu faktörleri bağlamında, destekleyici ebeveynlerinin varlığı dolayısıyla ergenlerin yaşayabileceği olası olumsuzluklara engel olabilmektedir.

Araştırma bulguları arasındaki farklılıkların nedeni, örneklem grupları ve kullanılan ölçme araçlarından kaynaklanmış olabilir. Bu durumun anlaşılabilmesi için daha büyük gruplarla normal öğrencilerle karşılaştırmalı olarak araştırmalar yapılması gerekmektedir.

Çalışmamızda; babanın yaşı değişkeni ve helikopter ebeveynlik arasında negatif yönde ve anlamlı düzeyde ilişkiler olduğu saptanmıştır. Yaş ilerledikçe ebeveynlerin çocuklarına yönelik tutumları değişebilmektedir. Yapılan araştırmalar, anne ve babaların daha çok genç yaşta aşırı koruyucu ve katı tutum sergilediklerini göstermektedir (Ertuna, 2016). Ebeveynliği ilk deneyimlediklerinde daha tedirgin ve korumacı davranırken ilerleyen dönemlerde ise tedirginliği azalmış ve daha özgürlükçü olabilmektedir. Belsky (1988) daha olgun yetişkinlerin, çocukların, gelişim alanlarında olumlu sonuçlara ulaşmalarında etkili olacağını belirtmektedir. Kültürel farklılıklara göre değişmekle birlikte babalar, çocukların ihtiyaçlarında anneler kadar müdahil olmayabilmektedir (Karatay, 2018). Geç yaşta baba olmanın verdiği heyecan ya da olgunlaşmanın tezahürü olarak; yaşı büyük olan babalar diğerlerine göre ergen çocuklarının hayatına daha az müdahil olabilir, daha esnektirler ve davranışları daha az helikopter ebeveyn tutumu içerebilir.

Mevcut çalışmada, helikopter ebeveynlik eğiliminde anneler arasında yaş sınırlaması saptanmamıştır. Başka deyişle anneler özel yetenekli ergen çocuklarına, her yaşta helikopter ebeveyn tutumu sergilemektedir. Ülkemizde genellikle çocuklarını izlemek ve onların günlük bakımına yardımcı olmaktan esas sorumlu olarak görülen annelerin, çocuklarının günlük yaşantılarını programlaması; annelerin çocuklarına göre günlük rutinlerine ve gelişim yönlerine müdahalesinin bir göstergesi olabilir.

Alanyazın incelendiğinde annelerin daha fazla helikopter ebeveyn tutumu geliştirdiğini belirten çalışmalar mevcuttur. Yapılan bazı çalışmalarda annelerin babalara göre daha fazla helikopterlik davranışları sergilediği ortaya çıkmıştır (Alpsoy, 2021; Van Dyck, 2015; Yılmaz ve Büyükcebeci, 2019; Yılmaz, 2020). Helikopter ebeveynlik ve ergenlerin refahındaki cinsiyet farklılıklarını; özerklik, yeterlilik ve ilişki gibi temel psikolojik ihtiyaçlar aracılığıyla incelenen başka bir araştırmada katılımcılar, annelerinin babalarından daha fazla helikopter ebeveynliği yaptıklarını bildirmişlerdir. Ayrıca, anne helikopter ebeveynliği, azaltılmış bir özerklik ve yeterlilik duygusu yoluyla üç ölçüde (anksiyete, depresyon ve yaşamdan memnuniyet) çocuklarının refahının azalmasıyla dolaylı olarak ilişkilendirilmiştir (Schiffrin vd., 2019). Alpsoy (2021) lise öğrencilerinin ebeveynlerindeki helikopterlik algısının incelediği araştırmada hem annelerin hem de babaların 41 ve 49 yaşları arasında diğer yaşlara göre daha çok helikopter tutum sergilediğini saptamıştır. Mevcut çalışmadan farklı olarak, 50 yaş üzerinde babalar (n=22) 30-31 yaş (n=2) arasındaki babalara göre daha çok helikopterlik davranışları göstermişlerdir. Sonuçlar örneklem sayısı azlığından kaynaklanmış olabilir. Başka bir araştırmada, ortaokul öğrencilerinin helikopter ebeveyn algısının babanın yaş (40 yaş altı ve 40 yaş üstü) değişkenine göre anlamlı bir farklılıkla sonuçlanmadığı görülür (Lapsekili Uysal, 2020).

Bazı araştırmalarda ise, çocukların ebeveynlerinin helikopterlik davranışlarından memnuniyet içerisinde olmaları yönündedir. Orta ve yüksek helikopter tutumu sergileyen babaları olanlar, düşük helikopter tutumu olan babaları olanlara göre daha yüksek yakınlık ve ilişki doyumu bildirmektedirler (Kelly, Duran, & Miller-Ott, 2017). Diğer bir araştırmanın bulguları ise, katılımcılardan otuz üç öğrencinin, akademik, iş ahlakı ve gelecekteki kariyer gibi hayatlarında bir dereceye kadar helikopter ebeveynlikten yararlanacaklarını algılaması dikkat çekici bulunmuştur (Kwon vd., 2017).

Anne ve babaların farklı açılardan helikopter ebeveyn tutumu geliştirdiklerine yönelik çalışmalar da mevcuttur. Örneğin; Yılmaz ve Büyükcebeci (2019) araştırmalarında; annelerin temel yaşam becerileri konusunda, babaların ise etik-ahlaki konulardaki helikopterliği çocuklarının yaşam doyumunu en fazla olumsuz yönde etkileyen değişkenler olduğunu belirtmektedirler. Başka bir araştırmanın sonucu babaların,

annelere oranla daha çok ilgisiz tutum sergilediğini ortaya çıkarmıştır (Yılmaz, 2020). Kız ergenlerin helikopter ebeveyn algısına yönelik yapılan çalışmanın sonuçları ise; bireylerin kendilik değerlerinin, annelerinin etik-ahlaki ve duygusal-kişisel yaşam konularındaki tutumlarından, babaların ise akademik/okul hayatlarındaki tutumlarından daha çok olumsuz etkilendiği göstermektedir. Sonuçlar anne ve babaların, etik-ahlaki konularında mükemmel insan yetiştirme ideali, ne yazık ki bu ergenlerin, günlük yaşantılarından memnuniyet duymayan yetişkinlere dönüşme ihtimalini arttırabileceğini düşündürmektedir (Türk, 2020). Araştırmalar annelerin helikopterliğinin daha çok müdahale, babaların ise destek ve koruyuculuk olduğu yönündedir.

Elde edilen sonuçlar incelendiğinde, özel yetenekli ergenlerin helikopter ebeveynlik algısı ve psikolojik sağlamlık düzeylerinde babanın mesleğine bağlı anlamlı farklılıklar elde edilmiştir (sırasıyla, $\chi^2(6) = 14,93, p < .05$; $\chi^2(6) = 20,66, p < .01$). Elde edilen sonuçlara göre, güvenlik mensubu olan babaların çocuklarının algıladıkları helikopter ebeveynlik düzeyi, serbest meslek sahibi olan babaların çocuklarının algıladıklarından daha yüksektir ($z(212) = -3,87, p < ,001$). Yapılan bir çalışmada, çocukların okul öğrenimi döneminde aşırı koruyucu ebeveynlikte babanın rolü, çocukların özgüven eksikliği ve önemli yaşam becerilerinden yoksun olmalarına neden olabileceği sonucunu ortaya çıkarmıştır. Çalışmada, çocuklar, babalarının davranışlarını çoğunlukla küçük yaralanmaları önlemek amacıyla, fiziksel risk alma davranışlarına erişimi sınırlayan sorunlu aşırı koruyucu ebeveynlik davranışları olarak görmüşlerdir (Brussoni ve Olsen, 2013). Başka bir araştırma sonuçları babaları işçi olan ergenlerin, memur ve serbest meslek sahibi olan ergenlere göre ana-babalarıyla daha çok konuda çatışmakta olduklarını ortaya çıkarmıştır. Bir diğer araştırma sonuçlarına göre anne-baba ile ergen arasındaki anlaşmazlığın en yüksek olduğu aileler babaların esnaf ve zanaatkâr olduğu ailelerdir (Oskay, 1990). Diğer bir çalışmada ise Anne Baba Tutum Ölçeği, Kabul/ İlgi Boyutu puan ortalamalarının baba mesleği devlet memuru olanların puan ortalaması diğer meslek gruplarına göre, daha yüksek saptanmıştır (Şendur, 2021). Alanyazında helikopter ebeveynlik ve baba mesleğini karşılaştırabilecek araştırmalar sınırlı sayıdadır. Babanın mesleğine göre algılanan helikopter ebeveyn tutum ölçeği puanlarında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık görülmediği sonucuna ulaşan araştırma mevcuttur (Lapsekili Uysal, 2020).

Mevcut çalışmada işçi babaların çocuklarının psikolojik sağlamlık düzeyi; görevi güvenlik mensubu, mühendis veya serbest meslek olan babaların çocuklarından anlamlı olarak daha yüksektir (sırasıyla, $z(80) = -3,88, p < ,001$; $z(86) = -3,33, p < ,001$;). $z(202) = -3,67, p < ,001$). Yıldırım (2019) ve Azboy (2020) çalışmalarında özel yetenekli çocukların psikolojik sağlamlık düzeylerinin baba mesleğine göre farklılaşmasının istatistiksel olarak anlamlı olmadığı şeklinde sonuçlar ortaya koymaktadırlar.

Mevcut bulgular babanın mesleği değişkenine göre değerlendirildiğinde; ebeveyninin tutumlarını daha çok helikopterlik olarak algılayan ve daha düşük psikolojik sağlamlık düzeyine sahip özel yetenekli çocukların babalarının, emniyet mensubu çalışanları olduğu görülmektedir. Günümüzde suçun artışı, çeşitlenmesi ve değişen bir toplumda, kamu düzenini korumaları ve güvenliği sağlaması beklenen güvenlik mensuplarının çoğu meslek grubuna göre daha stresli olması dolayısıyla, travmatik olayların içerisinde yer alması, olayları gözlemlemesi ve hatta bazı durumlarda travmaya maruz kalması gibi durumlar göz önüne alınırsa araştırma bulgularının bu şekilde sonuçlanması muhtemel görünmektedir. Yapılan bir araştırmaya göre herhangi bir travma yaşamamış polislerin bile TSSB (Travma Sonrası Stres Bozukluğu) belirtileri göstereceği öne sürülmüştür (Kartal, 2014).

5.4. Özel Yetenekli Ergenlerin Helikopter Ebeveyn Tutum Algısı ve Psikolojik Sağlamlık Düzeyi ile Diğer Bazı Değişkenlere Yönelik Bulguların İncelenmesi

Mevcut çalışmadan elde edilen sonuçlar; algılanan helikopter ebeveyn tutumlarında cinsiyet ve diğer değişkenlere (yaş, kardeş sayısı, anne-baba ilişki durumu, anne ve baba eğitim düzeyi, ailenin ekonomik durumu) bağlı anlamlı bir farklılık olmadığını göstermektedir. Alanyazında, özel yetenekli ve normal gelişim gösteren ergenlerin, helikopter ebeveyn tutum algılarının, psikolojik sağlamlıkları ve ruh sağlıklarına etkilerinin, cinsiyet ve diğer değişkenler bağlamında anlamlı düzeyde farklılaşıp farklılaşmadığı incelendiğinde; mevcut çalışma sonuçlarına benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Bazı araştırmalarda ergenlerin algıladıkları helikopter ebeveynlik tutumunun, cinsiyete göre değişmediği, her iki cinsiyetin de benzer bir çerçevede algıladıkları gösterilmiştir (Leung ve Shek, 2019; Taymaz, 2019; Lapsekili Uysal, 2020;

Alpsoy, 2021). Okray'ın (2016) araştırmasının sonucu bu araştırmalardan farklı olarak, erkek katılımcıların ebeveynlerini helikopter ebeveyn olarak algılamaları, kızlara göre daha fazla olduğunu ortaya çıkarmıştır. Uzun süre yaşanan yer, aile geliri gibi değişkenler mevcut çalışmadaki gibi anlamlı sonuç vermemiştir. Bazı araştırma sonuçları ise rehberlik ve ilginin kız çocuklara karşı daha fazla olduğunu göstermektedir (Padilla-Walker ve Nelson, 2012; Bradley-Geist ve Olson-Buchanan, 2014). Bu çalışmanın sonuçları ayrıca, üniversite öğrencilerinin evde yaşadığı ve daha az kardeşi olduğu zaman aşırı ebeveynliğin daha yaygın olduğunu ortaya çıkarmıştır (Bradley-Geist ve Olson-Buchanan, 2014). Kız ergenlerin helikopter ebeveyn algısına yönelik yapılan çalışmada, bireylerin kendilik değerleri annelerinin etik-ahlaki ve duygusal-kişisel yaşam konularındaki tutumlarından, babaların ise akademik/okul hayatlarındaki tutumlarından daha çok olumsuz etkilendiğini göstermektedir (Türk, 2020). Diğer bir çalışmada; daha yüksek seviyedeki helikopter ebeveynliğin, kadınlar için daha düşük refah seviyelerini öngörmüştür, ayrıca daha yüksek özerklik desteğinin, erkekler arasında daha düşük seviyelerde disfori semptomları ve sosyal kaygıyı öngördüğünü göstermiştir (Kouros, vd., 2017).

Araştırma sonuçlarına göre, kız ve erkek bireylerin arasında herhangi bir fark olmamasının sebebi değişen dünya koşullarında kadının ve erkeğin yaşam mücadelesinde kayda değer bir ayrımın olmaması, bireyin içinde bulunduğu yaş, araştırmaya katılım sağlayan grubun farklılığı, aile ikliminin etkili olduğu ya da helikopter ebeveynliğin her iki cinsiyetin psikolojik sağlamlığın risk faktörlerini artırıcı veya koruyucu faktörlerini baskılayıcı etki yaptığı düşünülebilir. Farklı bulguların ortaya çıktığı araştırmalara göre ise kızların erkeklere nazaran daha hassas ve kırılgan yapıda oldukları, olumsuz olaylara karşı daha duyarlı olmaları ya da her ikisinin de yetiştirilme tarzları olabileceği düşünülmektedir.

Mevcut araştırma sonuçları, psikolojik sağlamlık düzeylerinde, kız ve erkek özel yetenekli ergenler arasında cinsiyet ve diğer değişkenlere (anne ve baba eğitim düzeyi, ailenin ekonomik durumu) bağlı anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir. Özel yetenekli ergenlerin aile içi ilişkileri ile benlik algısı arasındaki ilişkinin incelendiği araştırma sonucunda araştırmaya katılan özel yetenekli öğrencilerin cinsiyet, yaş, kardeş sayısı, anne-baba öğrenim düzeyi ve ailenin aylık geliri değişkenlerine göre Çocuklar

İçin Aile İlişkileri Ölçeğinin tüm alt boyutlarının puanlarının farklılaşmadığı ortaya konmuştur (Karatay, 2018). Özel yetenekli çocukların sosyal uyumlarının incelendiği araştırmada araştırmaya katılan özel yetenekli çocukların sosyal ilişkiler, okul sosyal davranışları, aile ve akran ilişkileri, sosyal uyum, anti sosyal eğilimler ve sosyal normlar puanları ortalamalarının cinsiyet değişkenine göre farklılaşmadığı saptanmıştır (Öğretici, 2017; Şahin 2018). Normal gelişim gösteren ergenlerin psikolojik sağlık düzeylerinin incelendiği bazı araştırma sonuçlarında ise yine cinsiyete göre anlamlı farklılaşma göstermemiştir (Çetintaş, 2021; Güler, 2021).

Yapılan araştırmalarda, mevcut artırma sonuçları gibi psikolojik sağlık düzeyinin cinsiyete göre farklılık göstermemesinin sebebi, ergenlik döneminde bireylerin, kaygı, stres, gerginlik ve çatışma durumlarıyla daha sık karşılaşma olasılığından, bu durumların sonucu olarak cinsiyet ayrımı olmaksızın hem kızlarda hem de erkeklerde ergenlik döneminin bir parçası olduğu düşünülebilir. Diğer yandan anne-baba eğitim düzeyi bulgularında ergenin psikolojik sağlık düzeyinde anlamlı bir fark olmadığı şeklinde sonuçlanmıştır. Özel yetenekli ergenlere göre; anne-babalarının eğitim düzeyi durumlarının ötesinde, kendilerine nasıl destek ve rol model oldukları, sorumluluklar verdiklerinin; kurdukları iletişim biçimlerinin önemli olduğu düşünülmektedir. Algılanan sosyo-ekonomik düzeyin ergenlerin psikolojik sağlık düzeylerinde farklılık göstermemesinin sebebi olarak ise, araştırma grubundaki öğrencilerin sosyo-ekonomik düzeylerinin dağılımı dikkate alınır ise grubun dörtte üçünden fazlası orta sosyo-ekonomik düzeyde olduğunu belirtmektedir. Bu durum ailenin sosyo-ekonomik düzeyine göre fark bulunmamasının sebebi olabileceği düşünülmektedir.

Özel yetenekli ergenlerin psikolojik sağlıklarının incelendiği Yörük'ün (2019) yaptığı araştırmada, cinsiyet ve yaş değişkenine göre farklılaşırken diğer değişkenlere göre farklılaşmadığı; Azboy'un (2020) araştırmasında cinsiyet, anne baba eğitim düzeyine göre farklılaşmadığı; Yıldırım'ın (2019) çalışmasında ise anne baba eğitim düzeyi, ailenin gelir düzeyine göre farklılaşmadığı, ancak erkek öğrencilerin psikolojik sağlık toplam puanının kızlara göre anlamlı derecede düşük bulunmuştur. Benzer bir şekilde Alvino (1991) araştırmasında da ortaokul döneminde özel yeteneklilik, kızlar için bir avantajken, erkekler için bir dezavantaj oluşturduğu ortaya çıkmıştır. Kline ve Short (1991 a; 1991 b), özel yetenekli çocukların psikolojik sağlıklarının cinsiyete

göre farklılaşmasının incelendiği araştırmalarında, özel yetenekli erkek çocukların ortaokul dönemlerinde duygusal ve sosyal yakınlık kuramadıklarından kız çocuklara göre daha dezavantajlı olduklarını, kızların ise lise dönemlerinde ergenliğe geçişle birlikte artan farkındalık, hassasiyet ve çatışmalar nedeniyle psikolojik sağlamlıklarının azaldığı sonucuna varmıştır. Özel yetenekli çocukların depresyon, anksiyete, stres ve yaşam doyumu arasında ilişkinin incelendiği başka bir araştırma bulguları ise, kızların erkeklere göre kaygı ve stres indekslerinde daha yüksek puanlara sahip olduğunu göstermiştir (Fouladchang, vd., 2010).

Özel yetenekli kız ve erkek çocuklar arasındaki sonuçların farklı çıkmış olması buldukları gelişim döneminin özelliklerinden, kızların ve erkeklerin toplumdaki yetiştirilme tarzlarının farklılığından ya da araştırma yapılan bölgenin kültürel yapısı ve geleneklerinden kaynaklanıyor olabilir.

Bu bilgiler ışığında; özel yetenekli ergenlerin algıladığı helikopter ebeveyn tutumunun psikolojik sağlamlık düzeylerine etkilerinin incelendiği ve psikolojik sağlamlık ile algılanan helikopter ebeveyn tutumunun demografik değişkenlere bağlı ilişkiyi ortaya koyduğu bu araştırma sonuçlarının Aile Danışmanlığı bilim alanında yapılacak araştırmalara ve uygulamalara kaynaklık edeceği öngörülmektedir. Ayrıca ebeveynlere yol gösterici niteliğindedir.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde, özel yetenekli ergenlerin algıladığı helikopter ebeveyn tutumunun psikolojik sağlamlık düzeylerine etkileri; Helikopter Anne-Babalık Ölçeği, Çocuk ve Genç Psikolojik Sağlamlık Ölçeği ve çeşitli demografik değişkenlerin (katılımcıların cinsiyetini, yaşını, kardeş sayısını, anne-baba eğitim durumunu ve mesleğini) yordanmasına ilişkin araştırma sonuçları ve bu sonuçlar doğrultusunda yapılabilecek araştırma ve uygulamalara yönelik öneriler sunulmuştur.

6.1. Sonuç

Araştırmanın hipotezlerini sınımaya yönelik analizlerin değerlendirilmesinden önce algılanan helikopter ebeveyn tutumu ve psikolojik sağlamlık düzeylerinin normallik sayılığını karşılayıp karşılamadığını incelemek için histogramlar, Q-Q plotlar ve çarpıklık-basıklık (Tablo 5) değerleri incelenmiştir. Elde edilen sonuçlar verinin normal dağılım gösterdiğine işaret etmektedir.

Özel yetenekli ergenlerin algıladığı helikopter ebeveyn tutumunun, onların psikolojik sağlamlık düzeyinin yordayıp yordamadığını incelemek için doğrusal regresyon analizi yürütülmüştür. Araştırmanın amaçları doğrultusunda ulaşılan sonuçlar aşağıda verilmiştir:

Algılanan helikopter ebeveynlik düzeyinin psikolojik sağlamlık düzeyini negatif yönde ve anlamlı düzeyde yordadığını göstermektedir ($\beta = -.431, p < .001$). Bulgular Tablo 15’de sunulmuştur. Ayrıca elde edilen sonuçların şekilsel gösterimi Şekil 5’de sunulmuştur.

Çalışma grubundaki ergenlerin anne-babalarının yaşları ile algılanan helikopter ebeveyn tutumu ve çalışma grubundakilerin psikolojik sağlamlığı arasında anlamlı ilişkiler olup olmadığını incelemek için Pearson korelasyon analizi yürütülmüştür. Elde edilen sonuçlar, ergenlerin yaşı ve psikolojik sağlamlık arasında; babanın yaşı ve helikopter ebeveynlik arasında negatif yönde ve anlamlı düzeyde ilişkiler olduğunu göstermektedir. Bulgular Tablo 6’de sunulmuştur.

Psikolojik sağlamlık düzeylerinde kardeş sayısına bağlı anlamlı farklılıklar elde edilmiştir ($F(3,529) = 2,88, p < .05$). Farkın kaynağını incelemek için Tukey çoklu

karşılaştırma analizi yürütülmüştür. Elde edilen sonuçlar iki kardeş olan ergenlerin psikolojik sağlamlık düzeylerinin üç kardeş olan ergenlerden daha yüksek olduğunu göstermektedir ($p = ,036$). Bulgular Tablo 8’te sunulmuştur.

Helikopter ebeveyn tutumlarında anne-baba ilişki durumuna bağlı anlamlı bir farklılık olmadığını göstermektedir ($p > ,05$). Ancak psikolojik sağlamlık düzeylerinde anne-baba ilişki durumuna bağlı anlamlı bir farklılık elde edilmiştir ($\chi^2(2) = 6,64, p < ,05$). Farkın kaynağını incelemek için üç ayrı Mann-Whitney U analizi yürütülmüştür. Elde edilen sonuçlar anne babası birlikte yaşayan ergenlerin psikolojik sağlamlık düzeylerinin, anne babası ayrı yaşayan ergenlerden anlamlı olarak daha yüksek olduğunu göstermektedir ($z(521) = -2,14, p < ,05$). Bulgular Tablo 9’te sunulmuştur.

Özel yetenekli ergenlerin algıladığı helikopter ebeveyn tutumunun ve psikolojik sağlamlık düzeyinin babanın mesleğine bağlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığını incelemek için iki ayrı Kruskal-Wallis H analizi yürütülmüştür. Elde edilen sonuçlar incelendiğinde, algılanan helikopter ebeveyn tutumlarında ve psikolojik sağlamlık düzeylerinde babanın mesleğine bağlı anlamlı farklılıklar elde edilmiştir (sırasıyla, $\chi^2(6) = 14,93, p < ,05$; $\chi^2(6) = 20,66, p < ,01$). Farkın kaynağını incelemek için bir dizi Mann-Whitney U analizi yürütülmüştür. Elde edilen sonuçlara göre, güvenlik mensubu olan babaların çocuklarının algıladıkları helikopter ebeveynlik düzeyi, serbest meslek sahibi olan babaların çocuklarından daha yüksektir ($z(212) = -3,87, p < ,001$). Ayrıca, işçi babaların çocuklarının psikolojik sağlamlık düzeyi; güvenlik mensubu, mühendis veya serbest meslek olan babaların çocuklarından anlamlı olarak daha yüksektir (sırasıyla, $z(80) = -3,88, p < ,001$; $z(86) = -3,33, p < ,001$;). $z(202) = -3,67, p < ,001$). Bulgular Tablo 14’da sunulmuştur.

Ayrıca mevcut araştırmadan elde edilen diğer sonuçlar; algılanan helikopter ebeveyn tutumlarında özel yetenekli ergenlerin cinsiyet ve diğer değişkenlere (yaş, kardeş sayısı, anne-baba ilişki durumu, anne ve baba eğitim düzeyi, ailenin ekonomik durumu) bağlı anlamlı bir farklılık olmadığını göstermektedir. Psikolojik sağlamlık düzeylerinde ise, kız ve erkek özel yetenekli ergenler arasında cinsiyet ve diğer değişkenlere (anne ve baba eğitim düzeyi, ailenin ekonomik durumu) bağlı anlamlı bir fark olmadığını göstermektedir.

6.2. Öneriler

Günümüzde ebeveynlerin ergenlerin akademik başarısı ve hatta günlük rutinleriyle aşırı ilgili olması, bunun çocuğunun doğumundan itibaren aşırı bir koruyuculuk halini alması ebeveynler tarafından normal karşılanmaya başlamıştır. Özellikle sosyal medya ve telefonlar sayesinde ebeveynler çocuklarıyla aşırı ilgilenme, haberdarlık ve yaşamlarına müdahil olma durumundadır. Hem helikopterlik davranışlarının toplum tarafından normal karşılanması hem de teknolojinin iletişimi kolaylaştırması ebeveynlerin yüksek helikopterlik davranışları sergilemesinin sebepleri olabilir. Yapılan araştırmalardan da anlaşılmaktadır ki yüksek oranda belirlenen helikopter ebeveyn tutumu, ergenlerin yaşamlarında düşük özgüven, düşük akademik başarı ve yüksek depresyon ve anksiyete şeklinde ortaya çıkmaktadır. Özellikle toplumumuzda anne-babaların daha çok etik-ahlaki, akademik başarı gibi konulardaki aşırı koruyuculuk davranışları, çocuklarında belki kendi yaşayamadıklarını yaşatma ve mükemmel insan yetiştirme ideali, çocuklarının yaşamından memnuniyet duymayan yetişkinler haline gelmeleri ihtimalini artırmaktadır. Bu bilgiler ışığında aşağıdaki öneriler sunulabilir:

6.2.1. Ailelere ve Eğitimcilere Yönelik Öneriler

- Ailelerin çocukluktan itibaren aşırı koruyucu tutumu, ergenlerin davranışsal bağımlılıklarının artmış olması ve ergenlik döneminin özelliklerinden olan risk alma durumların oluşturabileceği olumsuz sonuçlarla ilgili ailelere farkındalık kazandırılmalıdır.
- Helikopter ebeveynliğin zararları ve etkileri konusunda hem anne babalar hem de çocuklar bilgilendirilmelidir. Ebeveynlere ve çocuklara yapabilecekleri görev ve sorumlulukları konusunda destekleme programları düzenlenmelidir.
- Özel yetenekli çocukların başarılı olmaları için desteğe ihtiyaçları vardır; yapılan mevcut araştırma ebeveynlerin, kendi başlarına yardım istediklerinde yeterince destekleyici olan, hayatın birçok yönünde sorumluluk alan, kararlarında rehberlik eden, özerk ve yeterince bağımsız çocuk yetiştirmelerine teşvik etmektedir.
- Araştırmaya katılan çocuklarda emniyet mensubu babaların daha çok helikopter ebeveyn tutumu davranışı sergiledikleri ve bu meslek çalışanlarının çocuklarının

psikolojik sağamlıklarının daha düşük olduğu belirlenmiştir. Mevcut bulgulardan yola çıkarak: stresli meslek grubunda çalışanlara, kendilerine ve ailelerine yönelik olumsuz yaklaşımlarını azaltacak, farkındalık çalışmaları ve psikoeğitim programları düzenlenebilir.

- Ergenlik döneminde karşılaşılan sorunların çözümüne yönelik ergenlerin her yaş düzeyinde psikolojik sağamlık durumları, risk ve koruyucu faktörleri dikkate alınarak eğitsel etkinlikler ve psikoeğitim programları düzenlenebilir.
- Helikopter ebeveynlerin özel yetenekli çocuklarının göreceli başarısı araştırılabilir. Başarıyı artırmaya ve farkındalık çalışmalarına yönelik yerel yönetimler ve Milli Eğitim Müdürlükleri ile yürütülecek projelerin artırılmasına ihtiyaç vardır.
- Özel yetenekli çocuklara odaklanarak okul yöneticileri ve aileler arasında etkileşimin sık olduğu programlar artırılmalı; okul, aile ve öğrenciler arasındaki yüksek düzeyde etkileşimli bir ağın özel yetenekli her çocuğun yaşam kalitesi ve toplumdaki etkinliğini şekillendirmede esnekliğin rolüne vurgu yapılmalıdır.

6.2.2. Aile Danışmanlığı Alanında Yapılacak Başka Araştırmalar İçin Öneriler

- Helikopter ebeveynlik alt boyutları (etik ve ahlaki, akademik/ okul yaşamı, temel güven ve yaşam becerileri ve duygusal-kişisel yaşam alanı konularında helikopterlik) ve psikolojik sağamlık alt boyutlarını (aile desteği, akran desteği, okul desteği, uyum, mücadele azmi ve empati) değerlendiren ölçeklere yönelik çalışmalar yapılabilir.
- Özel yetenekli çocukların helikopter ebeveynlerine yönelik öz değerlendirme ve farkındalık çalışmalarına ihtiyaç vardır.
- Ebeveynlerin öz-farkındalığının doğruluğunu ve aşırı ilgili olmanın altında yatan öz-farkındalığın nasıl geliştirilip iyileştirilebileceğini incelemek için gelecekteki çalışmalara ihtiyaç vardır.
- Ebeveynlerin kendilerini değerlendirmeleri ile çocuklarının ebeveynlerini değerlendirmeleri arasında fark olup olmadığı karşılaştırılabilir.

- Annelerin ve babaların tutumlarının ayrı ayrı değerlendirilerek incelenmesine, Aile Eğitimi programlarının artırılmasına yönelik çalışmalara ihtiyaç vardır. Programlara hem anne-babaların hem de eğitimcilerin katılımı desteklenmelidir.
- Helikopter ebeveyne sahip özel yetenekli çocukların psikolojik ihtiyaçlarının (özerklik, başarı, ilişki, başatlık gibi) karşılanıp karşılanmamasına yönelik çalışmalar yapılabilir.
- Aşırı koruyucu aileler ve çocuklarına yönelik ileri kesitsel araştırmalar yapılabilir (örneğin özel yetenekli çocuklar ve aileleri yetişkinlik dönemine kadar izlenebilir).
- Özel yetenekli çocuklara etkileri bağlamında; helikopter ebeveynlik ve farklı ebeveynlik türlerinin karşılaştırılmasına yönelik çalışmalar yapılabilir.
- Mevcut araştırma 12-18 yaş grubu ergenlik dönemindeki bireylerle gerçekleştirilmiştir. Genellemenin tüm yaş gruplarına yapılabilmesi için ilkökul ve üniversite öğrencilerinin katılımı ile yapılacak araştırmalara ihtiyaç duyulmaktadır.
- Farklı özel yetenek türlerini (akademik, müzik ve görsel yetenek) kapsayan farklı örneklem grupları ile çalışılabilir. Daha büyük örneklem grubuna ulaşılabilir.
- Ülkemizdeki öğrenciler ve farklı ülkelerdeki öğrencilerin aile tutumları ve etkileri karşılaştırılabilir.
- Hem aile hem de özel yetenekli çocukların olası risk ve koruyucu faktörleri dikkate alınarak uyuma yönelik psikolojik sağlamlıklarını artırıcı farkındalık ve psikoeğitim programları düzenlenebilir. Çünkü psikolojik sağlamlığın sosyal ve akademik sonuçları iyileştirici, çocukların yeteneklerini geliştirici ve onlara yeni bir vizyon kazandıran etkileri yapılan araştırmalardan anlaşılmaktadır.

KAYNAKLAR

- Abalı, O. (2018). *Ergenlik dönemi ve ruhsal yaklaşım*. İstanbul: Adeda Yayıncılık.
- Afifi, T. O. ve MacMillan, H. L. (2011). Resilience following child maltreatment: A review of protective factors. *The Canadian Journal of Psychiatry*, 56(5), 266-272. <https://doi.org/10.1177/070674371105600505>.
- Akkanat, H. (1999). Üstün veya özel yetenekliler. *Üstün yetenekli çocuklar: Seçilmiş makaleler kitabı içinde*, 168-194.
- Akkuş, H. (2015). *Ergenlerde psikolojik dayanıklılığın özgüven ve anne baba tutumları ile ilişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Aile Eğitimi ve Danışmanlığı Anabilimdalı, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Aksüt, M. ve Batur, Z. (2007). İnternet perspektifi'nde ergenlerin sosyalleşme ve iletişim kurma süreci. *Akademik Bilişim '07-IX. Akademik Bilişim Konferansı Bildirileri*, 31.
- Aktaş, E. (2016). *Ergenlerin psikolojik dayanıklılıkları ile gelecek beklentileri arasındaki ilişki*. Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Alexopoulou, A., Batsou, A. & Drigas, A. (2019). Resilience and academic underachievement in gifted Students: Causes, consequences and strategic methods of prevention and intervention. *Int. J. Online Biomed.* 15(1), 78–86.
- Alisinanoğlu, F. (2003). Çocukların denetim Odağı ile algıladıkları anne tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi (Çocukların denetim odağı ile anne tutumları). *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*. 1 (1).
- Alpsoy, S. (2021). *Helikopter ebeveyn tutumunun lise öğrencilerinin öz düzenleme becerileri üzerine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Alsop, G. (2003). Asynchrony: Intuitively valid and theoretically reliable. *Roeper Review*, 25(3), 118-127. <https://doi.org/10.1080/02783190309554213>

- Altman, R. (1983). Social-emotional development of gifted children and adolescents: A research model. *Roepers Review*, 6(2), 65-68.
<https://doi.org/10.1080/02783198309552757>
- Altundağ, Y. (2013). *Anne babası bosanmış ergenlerin psikolojik dayanıklılık düzeylerinde yordayıcı değişkenler olarak yaşam doyumu ve yalnızlık*. Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Alvino, J. (1991) An investigation into the needs of gifted boys, *Roepers Review*, 13(4), 174-18f0, <https://doi.org/10.1080/02783199109553352>.
- Arslan, G. (2015). Çocuk ve Genç Psikolojik Sağlamlık Ölçeği'nin (ÇGPSÖ-12) psikometrik özellikleri: geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Ege Eğitim Dergisi*. 16(1), 1-12.
- Arslan, F., & Tuncay, A. (2018). Din ve psikoloji eğitimi alan öğrencilerin psikolojik sağlamlık ve affedicilik düzeylerinin çeşitli değişkenler açısından incelenmesi. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(2), 1-29.
- Ashton, C. ve Morton, L. (2005). Managing talent for competitive advantage. *Strategic HR Review*, 4(5), 28–31.
- Ataman, A. (2014). *Üstün zekâlılar ve üstün yetenekliler konusunda bilinmesi gerekenler*. Ankara: Vize Yayıncılık.
- Atarbay, S. (2017). *Farklı bölümlerde öğrenim gören üniversite öğrencilerinin sosyal kaygı düzeylerinin psikolojik dayanıklılıklarına etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Aunola, K. ve Nurmi, J. E. (2005). The role of parenting styles in children's problem behavior. *Child Development*, 76(6), 1144–1159.
<https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2005.00840.x-i1>
- Aydın, M. ve Egemberdiyeva, A. (2018). Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Sağlamlık Düzeylerinin İncelenmesi. *Türkiye Eğitim Dergisi*, 3(1), 37-53.
- Aydoğdu, F. ve Dilekmen, M. (2016). Ebeveyn tutumlarının çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2).

- Azboy U. Z. (2020). *Üstün zekâlı/yetenekli çocuklarda psikolojik sağlamlık ve sosyal sermaye ilişkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çağ Üniversitesi, Mersin.
- Baker, J. A. (1995). Depression and suicidal ideation among academically gifted adolescents. *Gifted Child Quarterly*, 39(4), 218-223.
<https://doi.org/10.1177/001698629503900405>
- Baker, J. A. (1996). Everyday stressors of academically gifted adolescents. *Journal of Secondary Gifted Education*, 7(2), 356-368
- Baltacı, H. Ş. ve Karataş, Z. (2015). Perceived social support, depression and life satisfaction as the predictor of the resilience of secondary school students: The case of Burdur. *Eurasian Journal of Educational Research*, 15(60), 111-130.
<https://doi.org/10.14689/ejer.2015.60.7>
- Basım, H. N. ve Çetin, F. (2011). Yetişkinler için Psikolojik Dayanıklılık Ölçeği'nin güvenilirlik ve geçerlilik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 22(2), 104-114.
- Barber, B. K. ve Harmon, E. L. (2002). Violating the self: Parental psychological control of children and adolescents. In Barber, B. K. (Ed.), *Intrusive parenting: How psychological control affects children and adolescents* (p. 15–52). *American Psychological Association*. <https://doi.org/10.1037/10422-002>.
- Belsky, J. (1984). The determinants of parenting: A process model. *Child Development*, 55, 83-96.
- Bergold, S., Wirthwein, L., Rost, D. H., & Steinmayr, R. (2015). Are gifted adolescents more satisfied with their lives than their non-gifted peers?. *Frontiers in Psychology*, 6, 1623. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2015.01623>
- Bethell, C. D., Newacheck, P., Hawes, E., & Halfon, N. (2014). Adverse childhood experiences: assessing the impact on health and school engagement and the mitigating role of resilience. *Health Affairs* 33(1), 2106–2115. <https://doi.org/10.1377/hlthaff.2014.0914>

- Bradley-Geist, J. ve B. Olson-Buchanan, J. (2014). Helicopter parents: An examination of the correlates of over-parenting of college students. *Education+ Training*, 56(4), 314- 328. <https://doi.org/0.1108/ET-10-2012-0096>
- Brasher, P.M. ve Brant, R.F. (2007). Sample size calculations in randomized trials: common pitfalls. *Can J Anaesth*. 54(1), 103–106.
- Bristow J. (2014) The Double Bind of Parenting Culture: Helicopter Parents and Cotton Wool Kids. In: Parenting Culture Studies. *Palgrave Macmillan, London*. 200-215. https://doi.org/10.1057/9781137304612_10
- Britt, T. W., Adler, A. B. & Bartone, P. T. (2001). Deriving benefits from stressful events: the role of engagement in meaningful work and hardiness. *Journal of occupational health psychology*, 6(1), 53. <https://doi.org/10.1037/1076-8998.6.1.53>
- Bromley, E., Johnson, J. G. & Cohen, P. (2006). Personality strengths in adolescence and decreased risk of developing mental health problems in early adulthood. *Comprehensive psychiatry*, 47(4), 315-324. <https://doi.org/10.1016/j.comppsy.2005.11.003>
- Brussoni, M. ve Olsen, L. L. (2013). The perils of overprotective parenting: Fathers' perspectives explored. *Child: Care, Health and Development*, 39(2), 237-245. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2214.2011.01361.x>
- Bolat, H. ve Yanpar Yelken, T. Y. (2020). Özel yetenekli lise öğrencilerinin aile ve okula yönelik demokratik ortam algılarının belirlenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(1), 252-268. <https://doi.org/10.17240/aibuefd.2020.20.52925-555068>
- Bonanno, G. A. (2004). Loss, Trauma, and Human Resilience: Have We Underestimated the Human Capacity to Thrive After Extremely Aversive Events? *American Psychologist*, 59(1), 20–28. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.59.1.20>.
- Budak, İ. (2008). Üstün yeteneklilik kavramı ve tarihsel gelişim süreci. *Journal of Qafqaz University*, (22).

- Cappella, E. ve Weinstein, R. S. (2001). Turning around reading achievement: Predictors of high school students' academic resilience. *Journal of Educational Psychology, 93*(4), 758. <https://doi.org/10.1037/0022-0663.93.4.758>
- Catalano, D., Chan, F., Wilson, L., Chiu, C. Y. & Muller, V. R. (2011). The buffering effect of resilience on depression among individuals with spinal cord injury: A structural equation model. *Rehabilitation Psychology, 56*(3), 200. <https://doi.org/10.1037/a0024571>
- Chan, D. W. (2003). Assessing adjustment problems of gifted students in Hong Kong: The development of the student adjustment problems inventory. *Gifted Child Quarterly, 47*(2), 107-117. <https://doi.org/10.1177/001698620304700202>
- Chen, X., Cheung, H.Y., Fan, X. & Wu, J. (2017). Factors related to resilience of academically gifted students in the chinese cultural and educational environment. *Psychol. Sch. 55*(1), 107–119.
- Chew, J. ve Haase, A. M. (2016). Psychometric properties of the Family Resilience Assessment Scale: A Singaporean perspective. *Family and Behavior, 61*(1), 112–119. <https://doi.org/10.1016/j.yebeh.2016.05.015>
- Cicchetti, D. ve Garmezy, N. (1993). Prospects and promises in the study of resilience. *Development and Psychopathology, 5*(4), 497-502. <https://doi.org/10.1017/S0954579400006118>
- Clark, B. (2008). Growing up gifted: Developing the potential of children at home and at school (7th ed.). Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Cross, T. L., Cassady, J. C., Dixon, F. A., ve Adams, C. M. (2008). The psychology of gifted adolescents as measured by the MMPI-A. *Gifted Child Quarterly, 52*, 326–339. <https://doi.org/10.1177/0016986208321810>
- Cohn, M. A., Fredrickson, B. L., Brown, S. L., Mikels, J. A., & Conway, A. M. (2009). Happiness unpacked: positive emotions increase life satisfaction by building resilience. *Emotion, 9*(3), 361-368. <https://doi.org/10.1037/a0015952>
- Cohen, S. (2004). Social relationships and health. *American Psychologist, 59*(8), 676.

- Connor, K. M. ve Davidson, J. R. (2003). Development of a new resilience scale: The connor-davidson resilience scale (CD-RISC). *Depression and Anxiety*, 18(2), 76-82
- Cook, E. C. (2020). Understanding the Associations between Helicopter Parenting and Emerging Adults' Adjustment. *Journal of Child and Family Studies*. 29, 1899–1913. <https://doi.org/10.1007/s10826-020-01716-2>
- Cosco, T.D., Howse, K. & Brayne, C. (2017). Healthy ageing, resilience and wellbeing. *Epidemiol Psychiatr Sci*. 26(6):579–83.
- Coskun, Y. D., Garipağaoğlu, C. & Tosun, U. (2014). Analysis of the relationship between the resiliency level and problem solving skills of university students. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 114(1), 673–680.
- Cui, M., Darling, C. A., Coccia, C., Fincham, F. D. & May, R. W. (2019). Indulgent parenting, helicopter parenting, and well-being of parents and emerging adults. *Journal of Child and Family Studies*, 28(3), 860-871. <https://doi.org/10.1007/s10826-018-01314-3>
- Çağdaş, A. (2003). *Anne-baba-çocuk iletişimi*. (2. Baskı). Konya: Eğitim Kitabevi Yayınları.
- Çam, O. ve Büyükbayram, A. (2015). The results of nurses' increasing emotional intelligence and resilience. *Psikiyatri Hemsireleri Derneği*, 6(3), 1-14.
- Çetintaş, A. (2021). *Ergenlerde aile yaşam doyumu ile psikolojik sağlık ve duygusal özerklik arasındaki ilişkinin incelemesi*. Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.
- Çerkez E, K. (2021). *Algılanan ebeveyn tutumu ile ergenlerin psikolojik dayanıklılıkları ve benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul Ticaret Üniversitesi, İstanbul.
- Çınar, S. (2021). *Özel yetenekli 6 ve 7. sınıf öğrencilerin dijital oyun bağımlılığı ile empati becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Üsküdar üniversitesi. İstanbul.

- Dağlıoğlu, E. (2018). Erken çocuklukta üstün zekâ/üstün yetenek. (editör: Ayşegül Ataman). Üstün zekâlılar ve üstün yetenekliler konusunda bilinmesi gerekenler. Ankara: Vize Yayıncılık.
- Darling, N. ve Steinberg, L. (1993). Parenting style as context: An integrative model. *Psychological Bulletin*, 113(3), 487-496.
- Darlow, V., Norvilitis, J. M. & Schuetze, P. (2017). The relationship between helicopter parenting and adjustment to college. *Journal of Child and Family Studies*, 26(8), 2291-2298. <https://doi.org/10.1007/s10826-017-0751-3>
- Davaslıgil, Ü. (2004). Üstün çocuklar (R. Şirin, A. Kulaksızoğlu & A. E. Bilgili-Editörler), Üstün yetenekli çocuklar: seçilmiş makaleler kitabı, (ss. 211-218). İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları: 63, I. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi Yayın Dizisi:1.
- Davydov, D. M., Stewart, R., Ritchie, K. & Chaudieu, I. (2010). Resilience and mental health. *Clinical Psychology Review*, 30(5), 479-495. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2010.03.003>
- Day, R. D. ve Padilla-Walker, L. M. (2009). Mother and father connectedness and involvement during early adolescence. *Journal of Family Psychology*, 23(6), 900–904. <https://doi.org/10.1037/a0016438>
- Demir, E. K. ve Şendil, G. (2008). Ebeveyn tutum ölçeği (ETÖ). *Türk Psikoloji Yazıları*, 11(21), 15-25.
- Derman, O. (2008) Ergenlerde psiko-sosyal gelişim, adolesan sağlığı II, *Sempozyum Dizisi No: 63*, 19-21.
- Dinn, A. A. ve Sunar, D. (2017). Çocuk yetiştirme tutumları ve bağıntılarının kültür içi ve kültürlerarası karşılaştırılması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 32(79), 95-110.
- Dries, N. ve Pepermans, R. (2008). Real high-potential careers: An empirical study into the perspectives of organizations and high potentials. *Personnel Review*, 37(1), 85–108.

- Doğan, S. ve Kesici, Ő. (2015). Üstün yetenekli öğrencilerin psikolojik ihtiyaçlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 5(8), 45-81.
- Du, Y., Dang, Q., Zhang, B., Wu, R. & Rasool, A. (2021). The effects of parenting differences on psychological resilience in adolescent students: the role of gratitude. *Children and Youth Services Review*, 130, 106224.
<https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2021.106224>
- Durak, M. (2002). *Deprem yaşamı üniversite öğrencilerinin psikolojik belirtileri yordamadan psikolojik dayanıklılığın rolü*. Yüksek lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Ankara.
- Duru, E. ve Arslan, G. (2014). Evlenmek amacıyla evden kaçan kız ergenler: Bir olgubilim çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5 (41), 36-48.
- Earvolino-Ramirez, M. (2007). Resilience: A concept analysis. *Nursing Forum*. 42(2), 73-82. <https://doi.org/10.1111/j.1744-6198.2007.00070.x>
- Ekşi, H., Barış, Ő., ve Demir, İ. (2020). Ergenlerde helikopter ebeveyn tutumu, şişirilmiş benlik: duygusal özerklik, sosyal kaygı değişkenlerinin aracı etkisi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(Armağan Sayısı), 83-100. <https://doi.10.18026/cbayarsos.627884>
- Elliott, G. C. (2009). Family matters: The importance of mattering to family in adolescence. John Wiley & Sons.
- Ereş, F. (2009). Toplumsal bir sorun: suçlu çocuklar ve ailenin önemi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 17(17), 88-96.
- Erkan, E. (2019). *Bağımlılık kişilik özellikleri ile ebeveyn duygusal erişebilirliği ve helikopter ebeveyn tutumu ilişkisinde kişilerarası ilişki boyutlarının aracı rolü*. Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Ertuna, E. (2016). The Turkish translation, and reliability, validity study of helicopter parenting instrument. *Unpublished master's thesis. Near East University*.

- Fan, X. ve Chen, M. (2001). Parental involvement and students' academic achievement: A meta-analysis. *Educational Psychology Review*, 13(1), 1-22.
<https://doi.org/10.1023/A:1009048817385>
- Feldhusen, J. F. (1986). A conception of giftedness. *Identifying and nurturing the gifted. An International Perspective*, 2(1), 33-39.
- Fingerman, K. L., Cheng, Y. P., Wesselmann, E. D., Zarit, S., Furstenberg, F. & Birditt, K. S. (2012). Helicopter parents and landing pad kids: Intense parental support of grown children. *Journal of Marriage and Family*, 74(4), 880-896.
<https://doi.org/10.1111/j.1741-3737.2012.00987.x>
- Fletcher, D. ve Hanton, S. (2003). Sources of organizational stress in elite sport performers. *The Sport Psychologist*, 17, 175-195. Erişim: Eylül 2021,
<http://journals.humankinetics.com/26/tsp>.
- Fletcher, D. ve Scott, M. (2010). Psychological stress in sports coaches: A review of concepts, 7 theory and research. *Journal of Sports Sciences*, 28, 127-137.
<https://doi.org/10.1080/02640410903406208>.
- Fraenkel, J. R., & Wallen, N. E. (2009). How to design and evaluate research in education (7th ed.). New York: McGraw-Hill Companies. Erişim: Eylül 2021,
URL: <https://archive.org/details/methodology-alobatnic-libraries>.
- Freeman, J. (1983). Emotional problems of the gifted child. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 24(3), 481-485. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.1983.tb00123.x>
- Freeman, J. (2006). The emotional development of gifted and talented children. *Gift Talent Int.* 21(1), 20–28.
- Frey, T. K. ve Tatum, N. T. (2016). Hoverboards and “hovermoms”: helicopter parents and their influence on millennial students’ rapport with instructors. *Communication Education*, 65(3), 359-361.
<https://doi.org/10.1080/03634523.2016.1177846>

- Fritz, J., de Graaff, A. M., Caisley, H., Van Harmelen, A. L. & Wilkinson, P. O. (2018). A systematic review of amenable resilience factors that moderate and/or mediate the relationship between childhood adversity and mental health in young people. *Frontiers in Psychiatry*, 9, 230. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2018.00230>
- Fonagy, P., Steele, M., Steele, H., Higgitt, A. & Target, M. (1994). The Emanuel Miller memorial lecture 1992 the theory and practice of resilience. *Journal of child psychology and psychiatry*, 35(2), 231-257. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.1994.tb01160.x>
- Fouladchang, M., Kohgard, A. & Salah, V. (2010). A study of psychological health among students of gifted and nongifted high schools. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 5, 1220-1225. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2010.07.264>
- Furstenberg Jr, F. F., Kennedy, S., McLoyd, V. C., Rumbaut, R. G. & Settersten Jr, R. A. (2004). Growing up is harder to do. *Contexts*, 3(3), 33-41. <https://doi.org/10.1525/ctx.2004.3.3.33>
- Gable, S. L., & Haidt, J. (2005). What (and why) is positive psychology. *Review of general psychology*, 9(2), 103-110. <https://doi.org/10.1037/1089-2680.9.2.103>
- Gagné, F. (2004). Transforming gifts into talents: The DMGT as a developmental theory. *High Ability Studies*, 15(2), 119-147. <https://doi.org/10.1080/1359813042000314682>
- Gagné, F. (2005) from gifts to talents: the DMGT as a developmental model. In R. J. Sternberg & J. E. Davidson (Eds.), *Conceptions of giftedness* (2nd ed., pp. 98-120). Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Gardner, H. (1999). *Intelligences reframed: multiple intelligences for the 21. Century*. Basic Books, New York.
- Gass, M.A., Gillis, H.L. & Russell, K.C. (2012) *Adventure therapy theory, research, and practice*. Florence, Taylor and Francis.

- Gavazzi, S. M. ve Sabatelli, R. M. (1990). Family system dynamics, the individuation process, and psychosocial development. *Journal of Adolescent Research*, 5(4), 500-519. <https://doi.org/10.1177/074355489054088>.
- Genç, G. (1989). Ergenlik pubertede fizyolojik değişikler. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 5(2), 59-67.
- Gianesini, C. (2011). Resilience as a relational construct: Theoretical and empirical evidences Doctoral Thesis. University of Padua. Erişim: Kasım 2021, [http://paduaresearch.cab.unipd.it/4432/2/PH_thesis_2012__\(in_stampa_24-01-2012\).pdf](http://paduaresearch.cab.unipd.it/4432/2/PH_thesis_2012__(in_stampa_24-01-2012).pdf).
- Giraudeau, B., Ravaud, P. & Donner, A. (2008). Sample size calculation for cluster randomized cross-over trials. *Stat Med*. 27(1), 5578–5585.
- Gizir, C. A. (2004). Academic resilience: An investigation of protective factors contributing to the academic achievement of eight grade students in poverty. Toronto, PWJ Publishing.
- Gizir, C. ve Aydın, G. (2006). Psikolojik sağlamlık ve ergen gelişim ölçeği'nin uyarlanması: geçerlik ve güvenirlik çalışmaları. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(26), 87-99.
- Gizir, C. A. (2007). Psikolojik sağlamlık, risk faktörleri ve koruyucu faktörler üzerine bir derleme çalışması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(28), 113-128.
- Griffin, K. W., Scheier, L. M., Botvin, G. J., Diaz, T. & Miller, N. (1999). Interpersonal aggression in urban minority youth: Mediators of perceived neighborhood, peer, and parental influences. *Journal of Community Psychology*, 27(3), 281-298.
- Grybek, D. D. (1997). Mentoring the gifted and talented, *Preventing School Failure*, 41(3), 115-118.)
- Gottlieb, L. (2011). How to land your kid in therapy. *The Atlantic*, 301(1), 64-78. Erişim: Eylül 2021, https://www.tartaros.lu/uploads/publications/31_c16a5320.pdf.

- Güler, O. (2021). *Ergenlerde psikolojik dayanıklılık ile duygusal özerklik arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Gürkan, U. (2006). Yılmazlık Ölçeği: Ölçek geliştirme, güvenirlik ve geçerlilik çalışması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 39(2), 45-49.
- Hanna, L. (2012) A psychotherapeutic foundation for adventure therapy. In adventure therapy: Theory, Research, and Practice (Eds MA Gass, A Michael, HL Gillis, KC Russell, C Keith): 69-92. New York, Taylor and Francis.
- Hannah, C. L. ve Shore, B. M. (1995). Metacognition and high intellectual ability: Insights from the study of learning-disabled gifted students. *Gifted Child Quarterly*, 39(2), 95-109. <https://doi.org/10.1177/001698629503900206>.
- Harvey, J. ve Delfabbro, P. H. (2004). Psychological resilience in disadvantaged youth: A critical overview. *Australian Psychologist*, 39(1), 3-13. <https://doi.org/10.1080/00050060410001660281>
- Heller, K. A. ve Hany, E. (2004). Identification of gifted and talented students. *Psychology Science*, 46(3), 302-323.
- Herman, K. C., Wang, K., Trotter, R., Reinke, W. M. & Ialongo, N. (2013). Developmental trajectories of maladaptive perfectionism among African American adolescents. *Child Development*, 84(5), 1633-1650.
- Hernández, P., Gangsei, D., & Engstrom, D. (2007). Vicarious resilience: A new concept in work with those who survive trauma. *Family Process*, 46(2), 229-241. <https://doi.org/10.1111/j.1545-5300.200700206.x>
- Hoge, R. D. ve Renzulli, J. S. (1993). Exploring the link between giftedness and self-concept. *Review of Educational Research*, 63(1), 449-465.
- Hurtes, K. P. ve Allen, L. R. (2001). Measuring resiliency in youth: The resiliency attitudes and skills profile. *Therapeutic Recreation Journal*, 35(4), 333-347.

- Ishak, N. M. ve Bakar, A. Y. A. (2010). Psychological issues and the need for counseling services among Malaysian gifted students. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 5, 665-673. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2010.07.162>
- Iwaniec, D. (2006). The emotionally abused and neglected child: Identification, assessment and intervention: A practice handbook. John Wiley & Sons.
- Johnson, D. C., Polusny, M. A., Erbes, C. R., King, D., King, L., Litz, B. T., Schnurr P.P., Friedman M., Pietrzak R.H. & Southwick, S. M. (2011). Development and initial validation of the response to stressful experiences scale. *Military Medicine*, 176(2), 161-169. <https://doi.org/10.7205/MILMED-D-10-00258>.
- Jha, A. P., Morrison, A. B., Parker, S. C. & Stanley, E. A. (2017). Practice is protective: mindfulness training promotes cognitive resilience in high-stress cohorts. *Mindfulness* 8, 46–58. doi: 10.1007/s12671-015-0465-9
- Jin, S. H., Kwon, Y. J., Jeong, J. S., Kwon, S. W. & Shin, D. H. (2006). Differences in brain information transmission between gifted and normal children during scientific hypothesis generation. *Brain and Cognition*, 62(3), 191-197. <https://doi:10.1016/j.bandc.2006.05.001>
- Jung, E., Hwang, W., Kim, S., Sin, H., Zhao, Z., Zhang, Y. & Park, J. H. (2020). Helicopter parenting, autonomy support, and student wellbeing in the United States and South Korea. *Journal of Child and Family Studies*, 29(2), 358-373. <https://doi.org/10.1007/s10826-019-01601-7>
- Kahraman, S. ve Tanrıkulu, T. (2019). Ebeveynin üstün yetenekli çocuğuyla iletişimini geliştirmeye yönelik psiko-eğitim programının etkisinin incelenmesi. *Turkish Journal of Giftedness and Education*, 9(1), 32–46.
- Karairmak, Ö. (2006). Psikolojik sağlamlık, risk faktörleri ve koruyucu faktörler. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(26), 129-142.
- Karairmak, Ö. ve Siviş-Çetinkaya, R. (2011). Benlik saygısının ve denetim odağının psikolojik sağlamlık üzerine etkisi: duyguların aracı rolü. *Turkish Psychological Counseling & Guidance Journal*, 4(35).

- Karabey, B. ve Yürümezoğlu, K. (2015). Yaratıcılık ve üstün yetenekliliğin zekâ kuramları açısından değerlendirilmesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 40(1), 86-93.
- Karatay, İ. (2018). *Özel yetenekli öğrencilerin aile içi ilişkileri ile benlik algısı arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.
- Kartal, E. (2014). *Polislerde yaşanan travma sonrası stres bozukluğu*. Yüksek Lisans Tezi, Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Polis Akademisi, Ankara.
- Kelly, L., Duran, R. L. & Miller-Ott, A. E. (2017). Helicopter parenting and cell-phone contact between parents and children in college. *Southern Communication Journal*, 82(2), 102-114. <https://doi.org/10.1080/1041794X.2017.1310286>
- Keye, M. D. ve Pidgeon, A. M. (2013). Investigation of the relationship between resilience, mindfulness, and academic self-efficacy. *Open Journal of Social Sciences*, 1(6), 1-4. <http://dx.doi.org/10.4236/jss.2013.16001>
- Kılıçoğlu, N. A. (2016). *Tek ebeveynli ergenlerin sosyal-duygusal öğrenme becerilerini geliştirmeye yönelik dışavurumcu temelli grup çalışmasının etkililiğinin sınanması*. Doktora tezi. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kim, Y. H. (2003). Correlation of mental health problems with psychological constructs in adolescence: Final results from a 2-year study. *International Journal of Nursing Studies*, 40(2), 115-124. [https://doi.org/10.1016/S0020-7489\(02\)00037-8](https://doi.org/10.1016/S0020-7489(02)00037-8)
- Kitano, M. K. ve Lewis, R. B. (2005). Resilience and coping: Implications for gifted children and youth at risk. *Roeper Review*, 27(4), 200-205. <https://doi.org/10.1080/02783190509554319>
- Kline, B. E. ve Short, E. B. (1991a). Changes in emotional resilience: Gifted adolescent females. *Roeper Review*, 13(3), 118–121. <http://doi:10.1080/02783199109553333>.

- Kline, B. E. ve Short, E. B. (1991b). Changes in emotional resilience: Gifted adolescent boys. *A Journal on Gifted Education*, 13(4), 184- 187.
<http://dx.doi.org/10.1080/02783199109553354>.
- Kwon, K. A., Yoo, G. & De Gagne, J. C. (2017). Does culture matter? A qualitative inquiry of helicopter parenting in Korean American college students. *Journal of Child and Family Studies*, 26(7), 1979-1990.
<https://doi.org/10.1007/s10826-017-0694-8>
- Kobak R., Abbott C., Zisk A. & Bounoua N. (2017). Adapting to the changing needs of adolescents: parenting practices and challenges to sensitive attunement. *Current Opinion in Psychology*. Jun, 15:137-142.
<https://doi.10.1016/j.copsyc.2017.02.018>.
- Kobasa, S. ve Puccetti, M. C. (1983). Personality and social resources in stress resistance. *Journal of Personality and Social Psychology*, 45(4), 839-850.
<https://doi.org/10.1037/0022-3514.45.4.839>
- Koç, M. (2004). Gelişim psikolojisi açısından ergenlik dönemi ve genel özellikleri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(17), 231-238.
- Kouros, C. D., Pruitt, M. M., Ekas, N. V., Kiriaki, R., & Sunderland, M. (2017). Helicopter parenting, autonomy support, and college students' mental health and well-being: The moderating role of sex and ethnicity. *Journal of Child and Family Studies*, 26(3), 939-949. <https://doi.org/10.1007/s10826-016-0614-3>
- Kumpfer, K. L. (2002). Factors and processes contributing to resilience. In *Resilience and development* (pp. 179-224). Springer, Boston, MA. https://DOI: 10.1007/0-306-47167-1_9
- Kuzgun Y. (1972). Kendini gerçekleştirme. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümü Dergisi*. 10, 162-172.
- Lapsekili Uysal, S. (2020). *Helikopter ebeveynlerin çocuklarının benlik algısı durumlarının kaygı düzeyleri üzerine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul.

- Le Compte, G., Le Compte, A. ve Özer, S.A. (1978). Üç sosyo-ekonomik düzeyde, Ankaralı annelerin çocuk yetiştirme tutumları, Bir ölçek uyarlaması. *Psikoloji Dergisi*, 1, 5-9.
- Lee Duckworth, A., Steen, T. A. & Seligman, M. E. (2005). Positive psychology in clinical practice. *Annu. Rev. Clin. Psychol.*, 1, 629-651.
<https://doi.org/10.1146/annurev.clinpsy.1.102803.144154>
- LeMoyne, T. ve Buchanan, T. (2011). Does hovering matter? Helicopter parenting and its effect on well-being. *Sociological Spectrum*, 31(4), 399-418.
<https://doi.org/10.1080/02732173.2011.574038>
- Leung, J. T. ve Busiol, D. (2016). Adolescents growing up in a "Greenhouse:" A literature review. *International Journal of Child and Adolescent Health*. Erişim: Kasım 2021, <http://hdl.handle.net/10397/72164>.
- Leung, J. T., & Shek, D. T. (2018). Validation of the perceived Chinese overparenting scale in emerging adults in Hong Kong. *Journal of Child and Family Studies*, 27(1), 103-117. <http://doi: 10.1007/s10826-017-0880-8>.
- Leung, J. T. ve Shek, D. T. (2019). Hierarchical factor analysis and factorial invariance of the Chinese overparenting scale. *Frontiers in Psychology*, 10, 1873.
<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.01873>.
- Liebenberg, L., Ungar, M. & LeBlanc, J. C. (2013). The CYRM-12: A brief measure of resilience. *Canadian Journal of Public Health*, 104(2), 131-135.
- Lightsey, O. R. (2006). Resilience, meaning, and well-being. *The Counselling Psychologist*, 34, 96-107. <http://dx.doi.org/10.1177/0011000005282369>
- Lynskey, M. T. ve Fergusson, D. M. (1997). Factors protecting against the development of adjustment difficulties in young adults exposed to childhood sexual abuse. *Child Abuse & Neglect*, 21(12), 1177-1190.
[https://doi.org/10.1016/S0145-2134\(97\)00093-](https://doi.org/10.1016/S0145-2134(97)00093-)

- Locke, J. Y., Campbell, M. A. & Kavanagh, D. (2012). Can a parent do too much for their child? An examination by parenting professionals of the concept of overparenting. *Journal of Psychologists and Counsellors in Schools*, 22(2), 249-265. <http://doi:10.1017/jgc.2012.2>.
- Loukas, A. (2009) Examining temporal associations between perceived maternal psychological control and early adolescent internalizing problems. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 37(8), 1113-1122. <https://doi.org/10.1007/s10802-009-9335-z>
- Luthar, S. S. (2003). Resilience and vulnerability adaptation in the context of childhood adversities. Cambridge, UK: Cambridge Press.
- Luthar, S. S., Cicchetti, D. & Becker, B. (2000). The construct of resilience: A critical evaluation and guidelines for future work. *Child Development*, 71(3), 543-562. <https://doi.org/10.1111/1467-8624.00164>
- Majid, R. A. ve Alias, A. (2010). Consequences of risk factors in the development of gifted children. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 7, 63-69. <https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2010.10.010>.
- Maker, J. (2003). New directions in enrichment and acceleration, in N. Colangelo ve G. Davis (Ed.), *Handbook of Gifted Education*, (p. 163-173). Boston: Allyn and Bacon.
- Mandleco, B. L. ve Peery, J. C. (2000). An organizational framework for conceptualizing resilience in children. *Journal of Child and Adolescent Psychiatric Nursing*, 13(3), 99-111. <https://doi.org/10.1111/j.1744-6171.2000.tb00086.x>
- Masten, A. S., Best, K. M. & Garmezy, N. (1990). Resilience and development: Contributions from the study of children who overcome adversity. *Development and Psychopathology*, 2(4), 425-444. <https://doi.org/10.1017/S0954579400005812>
- Masten, A. S. ve Coatsworth, J. D. (1998). The development of competence in favorable and unfavorable environments: Lessons from research on successful

- children. *American Psychologist*, 53(2), 205. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.53.2.205>
- Masten, A. S. (2001). Ordinary magic: Resilience processes in development. *American Psychologist*, 56(1), 227–238. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.56.3.227>
- Markstrom, C. A., Marshall, S. K. & Tryon, R. J. (2000). Resiliency, social support, and coping in rural low-income Appalachian adolescents from two racial groups. *Journal of Adolescence*, 23(6), 693-703.
<https://doi.org/10.1006/jado.2000.0353>
- Matthews, M. S. ve McBee, M. T. (2007). School factors and the underachievement of gifted students in a talent search summer program. *Gifted Child Quarterly*, 51(2), 167-181. <https://doi.org/10.1177/0016986207299473>
- Meadows, S. O., Miller, L. L. ve Robson, S. (2015). Airman and family resilience. RAND
- Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2014). Özel yetenekli çocuklar aile kılavuzu. Ankara:
- Milli Eğitim Bakanlığı, Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi (2019). Erişim: Eylül 2021,
https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_10/07031350_bilsem_yonergesi.pdf
- McClelland, E. (1985). Defining giftedness. Reston, VA: ERIC clearinghouse on handicapped and gifted children. Retrieved from <http://www.ericdigests.org/pre-923/defining.htm>
- Mofield, E.L. ve Parker-Peters, M. (2015). The relationship between perfectionism and overexcitabilities in gifted adolescents. *Journal for the Education of the Gifted*, 38(4), 405-427
- Morales, E.E. (2010). Linking strengths: Identifying and exploring protective factor clusters in academically resilient low-socioeconomic urban students of color. *Roeper Rev.* 32(1), 164–175

- Morawska, A. ve Sanders, M. R. (2008). Parenting gifted and talented children: what are the key child behavior and parenting issues. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry*, 42, 819-827.
<https://doi.org/10.1080/00048670802277271>.
- Morelock, M. (1992). Giftedness: The view from within. *Understanding Our Gifted*, 4(3), 11- 15.
- Morrow, V. (2008). Ethical dilemmas in research with children and young people about their social environments. *Children's Geographies*, 6(1), 49-61.
- Moon J. R., Song, J., Huh, J., Kang, I, Park, S. W., Chang, S., vd. (2017). The relationship between parental rearing behavior, resilience and depressive symptoms in adolescents with congenital heart disease. *Frontiers in Cardiovascular Medicine*, 4(55). <http://doi: 10.3389/fcvm.2017.00055>.
- Mueller, C. E. (2009). Protective factors as barriers to depression in gifted and nongifted adolescents. *Gifted Child Quarterly*, 53(1), 3-14.
<https://doi.org/10.1177/0016986208326552>
- Neihart, M. (1999). The impact of giftedness on psychological well-being: What does the empirical literature say? *Roeper Review*, 22(1), 10-17.
<https://doi.org/10.080/02783199909553991>
- Neisser, U., Boodoo, G. ve Bouchard, T.J. (1996). Intelligence: knowns and unknowns. *Am Psychol*. 51, 77-101.
- Nelson, M. K. (2010). Parenting out of control: Anxious parenting in uncertain times. New York: New York University Press.
- Odenweller, K. G., Booth-Butterfield, M. & Weber, K. (2014). Investigating helicopter parenting, family environments, and relational outcomes for millennials *Communication Studies*, 65(4), 407-425.
<https://doi.org/10.1080/10510974.2013.811434>
- Okray, Z. (2016). Helicopter parenting and related issues: psychological well being, basic psychological needs and depression on university students. *Curr Res Educ*. 2(3), 165-173.

- Olszewski-Kubilius, P., Lee, S. Y. & Thomson, D. (2014). Family environment and social development in gifted students. *Gifted Child Quarterly*, 58(3), 199-216. <https://doi.org/10.1177/0016986214526430>.
- Orman, Y. (2016). *Lise öğrencilerinde algılanan sosyal destek ile psikolojik dayanıklılık arasındaki ilişkinin incelenmesi: Başakşehir örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nişantaşı Üniversitesi, İstanbul.
- Oskay, G. (1990). Değer yargılarından kaynaklanan ana-baba, ergen çatışmasının sosyo ekonomik ve benzeri değişkenler açısından incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(5), 1-16.
- Öğretici, A. E. (2017). *Bir grup üstün zekâlı çocuğun sosyal uyumlarının incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Gelişim Üniversitesi, İstanbul.
- Önal, N. T. (2019). Üstün zekâlı çocukların tanılanmaları. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(2), 1591-1602. <https://doi.org/10.33206/mjss.476773>
- Özbey, A., ve Sarıcam, H. (2016). Human values and compassionate love in highly gifted students and normal student. *Educational Process: International Journal*, 5(2), 116. <https://doi:10.12973/edupij.2016.52.3>
- Özcan, B. (2005). *Anne babaları boşanmış ve anne babaları birlikte olan lise öğrencilerinin yılmazlık özellikleri ve koruyucu faktörler açısından karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Özcebe, H. (2011). Çocukluktan ergenliğe cinsellik. *Cinsellik ve cinsel eğitim*. Nobel Yayınları
- Özdemir, O., Özdemir, P. G., Kadak, M. T. & Nasıroğlu, S. (2012). Kişilik gelişimi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(4), 566-589.
- Özel, E. ve Zelyurt, H. (2016). Anne baba eğitiminin aile çocuk ilişkilerine etkisi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 16(36), 9-34. <http://dx.doi.org/10.21560/spcd.60151>
- Özgüven, İ.E. (2011). Psikolojik testler. Ankara: Pdrem Yayınları.

- Öztürk, N., Kutlu, M. & Atli, A. (2011). The effect of parents' attitudes on adolescents' decision- making strategies. *Inonu University Journal of the Faculty of Education*, 12(2), 45–64.
- Padilla-Walker, L. M. & Fraser, A. M. (2014). How much is it going to cost me? Bidirectional relations between adolescents' moral personality and prosocial behavior. *Journal of Adolescence*, 37(7), 993-1001.
<https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2014.07.008>
- Padilla-Walker, L.M. & Nelson, I. J. (2012). Black hawk down? Establishing helicopter parenting as a distinct construct from other forms of parental control during emerging adulthood. *Journal of Adolescence*. 35(5), 1177-1190.
<https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2012.03.007>
- Parlaz, E. A., Tekgöl, N., Karademirci, E. & Öngel, K. (2012). Ergenlik dönemi: fiziksel büyüme, psikolojik ve sosyal gelişim süreci. *Turkish Family Physician*, 3(2), 10-16.
- Patton, GC. ve Viner, R. (2007). Pubertal transitions in health. *Lancet*, 369, s. 1130 – 1139. [https://doi.10.1016/S0140-6736\(07\)60366-3](https://doi.10.1016/S0140-6736(07)60366-3)
- Peluchette, J. V. E., Kovanic, N. & Partridge, D. (2013). Helicopter parents hovering in the workplace: What should HR managers do. *Business Horizons*, 56(5), 601-609. <https://doi: 10.1016/j.bushor.2013.05.004>
- Pfeiffer, S. I. ve Stocking, V. B. (2000). Vulnerabilities of academically gifted students. *Special Services in the Schools*, 16(1-2), 83-93.
https://doi.org/0.1300/J008v16n01_06.
- Porter, L. (2005). *Gifted young children: A guide for parents and teachers*. Allen & Unwin Publish.
- Ramzi, S., Pakdaman, S. & Fathabadi, J. (2011). The developmental study of adjustment in gifted and non gifted adolescents and youths regarding personality characteristics. *Procedia-social and behavioral sciences*, 30, 43-47.
<https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2011.10.009>.

- Reed, K., Duncan, J. M., Lucier-Greer, M., Fixelle, C. & Ferraro, A. J. (2016). Helicopter parenting and emerging adult self-efficacy: Implications for mental and physical health. *Journal of Child and Family Studies*, 25(10), 3136-3149. <https://doi.org/10.1007/s10826-016-0466-x>
- Reis, S. M. ve McCoach, D. B. (2000). The underachievement of gifted students: What do we know and where do we go? *Gifted Child Quarterly*, 44(3), 152-170 <https://doi.org/10.1177/0016986200044000302>
- Reis, S. M., Colbert, R. D. & Hébert, T. P. (2004). Understanding resilience in diverse, talented students in an urban high school. *Roeper Review*, 27(2), 110-120. <https://doi.org/10.1080/02783190509554299>
- Renzulli, J. S. (1978). What makes giftedness? Reexamining a definition. *Phi Delta Kappan*, 60(3), 180.
- Rew, L. ve Horner, S. D. (2003). Youth resilience framework for reducing health-risk behaviors in adolescents. *Journal of Pediatric Nursing*, 18(6), 379-388. [https://doi.org/10.1016/S0882-5963\(03\)00162-3](https://doi.org/10.1016/S0882-5963(03)00162-3)
- Rew, L., Taylor-Seehafer, M., Thomas, N. Y. & Yockey, R. D. (2001). Correlates of resilience in homeless adolescents. *Journal of Nursing Scholarship*, 33(1), 33-40. <https://doi.org/10.1111/j.1547-5069.2001.00033.x>
- Richardson, G. E. (2002). The metatheory of resilience and resiliency. *Journal of Clinical Psychology*, 58(3), 307-321. <https://doi.org/10.1002/jclp.10020>
- Robinson, N. M. (2013). Parents and the development and education of gifted students. In C. M. Callahan & H. L. Hertberg-Davis (Eds.), *Fundamentals of gifted education: Considering multiple perspectives* (pp. 236–247).
- Ross, P. O. C. (1993). *National excellence: A case for developing America's talent*. Office of Educational Research and Improvement, US Department of Education.
- Rouse, K. A. G., Ingersoll, G. M. & Orr, D. P. (1998). Longitudinal health endangering behavior risk among resilient and nonresilient early adolescents. *Journal of*

Adolescent Health, 23(5), 297-302. [https://doi.org/10.1016/S1054-139X\(98\)00019-6](https://doi.org/10.1016/S1054-139X(98)00019-6)

Rousseau, S., & Scharf, M. (2015). "I will guide you" The indirect link between overparenting and young adults' adjustment. *Psychiatry Research*, 228(3), 826-834 <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2015.05.016>.

Rousseau, S. ve Scharf, M. (2017). Why people helicopter parent? An actor-partner interdependence study of maternal and paternal prevention/promotion focus and interpersonal/self-regret. *Journal of Social and Personal Relationships*, 35(7), 919–935. <https://doi.org/10.1177/0265407517700514>.

Sameroff, A. (2005). Early resilience and its developmental consequences. Tremblay RE, Barr RG, Peters RDeV, eds. *Encyclopedia on Early Childhood Development*, 1-6.

Saygılı, G. (2014). Problem-solving skills employed by gifted children and their peers in public primary schools in Turkey. *Society for Personality Research*, 42(1), 53–64.

Segrin, C., Woszidlo, A., Givertz, M., Bauer, A. & Murphy, M. T. (2012). The association between overparenting, parent-child communication, and entitlement and adaptive traits in adult children. *Family Relations*, 61, 237–252. <https://doi:10.1111/j.1741-3729.2011.00689.x>.

Segrin, C., Givertz, M., Swaitkowski, P. (2015). Overparenting is Associated with Child Problems and a Critical Family Environment. *J Child Fam Stud* 24, 470–479. <https://doi.org/10.1007/s10826-013-9858-3>

Set, T., Dağdeviren, N. & Aktürk, Z. (2006). Ergenlerde cinsellik. *Genel Tıp Dergisi*, 16(3), 137-141.

Scharf, M., Rousseau, S. & Bsoul, S. (2017). Overparenting and young adults' interpersonal sensitivity: Cultural and parental gender-related diversity. *Journal of Child and Family Studies*, 26(5), 1356-1364. <https://doi.org/10.1007/s10826-016-0652-x>

- Scharf, M. ve Goldner, L. (2018). If you really love me, you will do/be: Parental psychological control and its implications for children's adjustment. *Developmental Review, 49*, 16-30.
<https://doi.org/10.1016/j.dr.2018.07.002>
- Schraw, G. ve Graham, T. (1997). Helping gifted students develop metacognitive awareness. *Roeper Review, 20*(1), 4-8.
<https://doi.org/10.1080/02783199709553842>
- Schiffirin, H. H., Erchull, M. J., Sendrick, E., Yost, J. C., Power, V., & Saldanha, E. R. (2019). The effects of maternal and paternal helicopter parenting on the self-determination and well-being of emerging adults. *Journal of Child and Family Studies, 28*(12), 3346-3359. <https://doi.org/10.1007/s10826-019-01513-6>
- Schiffirin, H. H., Liss, M., Miles-McLean, H., Geary, K. A., Erchull, M. J., & Tashner, T. (2014). Helping or hovering? The effects of helicopter parenting on college students' well-being. *Journal of Child and Family Studies, 23*(3), 548-557.
<https://doi.org/10.1007/s10826-013-9716-3>
- Schiffirin, H. H., Yost, J. C., Power, V., Saldanha, E. R. & Sendrick, E. (2019). Examining the relationship between helicopter parenting and emerging adults' mindsets using the consolidated Helicopter Parenting Scale. *Journal of Child and Family Studies, 28*(5), 1207-1219. <https://doi.org/10.1007/s10826-019-01360-5>
- Schonert-Reichl, K. A. ve Lawlor, M. S. (2010). The effects of a mindfulness-based education program on pre-and early adolescents' well-being and social and emotional competence. *Mindfulness, 1*(3), 137-151.
<https://doi.org/10.1007/s12671-010-0011-8>
- Shores, C. ve Bender, W. N. (2007). Response to intervention. In W. N. Bender & C. Shores (Eds.), *Response to intervention: A practical guide for every teacher*. Thousand Oaks: Corwin Press.
- Stafford, M., Kuh, D. L., Gale, C. R., Mishra, G., & Richards, M. (2016). Parent-child relationships and offspring's positive mental wellbeing from adolescence to

- early older age. *The Journal of Positive Psychology*, 11(3), 326-337.
<https://doi.org/10.1080/17439760.2015.1081971>
- Steinberg, L. (2001). We know some things: Parent–adolescent relationships in retrospect and prospect. *Journal of Research on Adolescence*, 11(1), 1-19.
<https://doi.org/10.1111/1532-7795.00001>
- Sternberg, L. (2007). Risk taking in adolescence: New perspectives from brain and behavioral science. *Current Directions in Psychological Science*, 16(1), 55-59.
- Sternberg, R. J. (2003). *Wisdom, intelligence, and creativity synthesized*. Cambridge University Press.
- Sternberg, R. J. ve Zhang, L. F. (1995). What do we mean by “giftedness”? A pentagonal implicit theory. *Gifted Child Quarterly*, 39(2), 88-94.
<https://doi.org/10.1177/001698629503900205>
- Somchit, S. ve Sriyaporn, P. (2004). The relationships among resilience factors, perception of adversities, negative behavior, and academic achievement of 4th- to 6th-grade children in Thad-Thong, Chonburi, Thailand. *Journal of Pediatric Nursing*, 19(4), 294-303. <https://doi.org/10.1016/j.pedn.2004.02.004>
- Subotnik, R. F., Olszewski-Kubilius, P. & Worrell, F. C. (2011). Rethinking giftedness and gifted education: A proposed direction forward based on psychological science. *Psychological Science in the Public Interest*, 12(1), 3-54.
<https://doi.org/10.1177/1529100611418056>
- Sümer, N., Aktürk, G.E. & Helvacı, E. (2010). Anne-baba tutum ve davranışlarının psikolojik etkileri: Türkiye'de yapılan çalışmalara toplu bakış. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13(25): 42- 61.
- Şahin, F. (2018). *İnternet kullanımı ve bilgisayar oyun bağımlılığının üstün zekâlı ve yetenekli çocukların okul sosyal davranışlarına etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul.
- Şahin, H. (2018). *Ergenlerin psikolojik sağlık düzeyleri ve hayat amaçları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Haliç Üniversitesi, İstanbul.

- Şanlı, D. ve Öztürk, C. (2015). Anne babaların çocuk yetiştirme eğitimleri ve tutumları dikkate alınması. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 8 (4), 240-246.
- Şendur, Ş. T. (2021). *Lise öğrencilerinin bilgisayara yönelik tutumları ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişki*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul Medipol Üniversitesi, İstanbul.
- Tannenbaum, A. J. (1986). Giftedness: A psychosocial approach. In R. J. Sternberg & J. E. Davidson (Eds.), *Conceptions of giftedness* (pp. 21–252). New York: Cambridge University Press.
- Tatlılıoğlu, K. (2012). Okul öncesi dönemde anne baba tutumunun çocuğun kişilik gelişimine etkisi. *Turan Stratejik Araştırmalar Merkezi Dergisi*, 4(15), 83–91.
- Taymaz, A. H. (2019). *Ergenlerin Algıladığı Helikopter Ebeveyn tutumları ile yalnızlık düzeyinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Temel, Z. F. ve Aksoy, A. B. (2001). *Ergen ve gelişimi: Yetiskinliğe ilk adım*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Terzi, Ş. (2006). Kendini Toparlama Gücü Ölçeği'nin uyarlanması: Geçerlik ve güvenirlik çalışmaları. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 26(3), 77- 86.
- Terzi, Ş. (2008). Üniversite öğrencilerinin psikolojik dayanıklılıkları ve algıladıkları sosyal destek arasındaki ilişki. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(29), 1-11.
- Thompson, G., McBride, R. B., Hosford, C. C. & Halaas, G. (2016). Resilience among medical students: the role of coping style and social support. *Teaching and Learning in Medicine*, 28(2), 174-182.
<https://doi.org/10.1080/10401334.2016.1146611>
- Troy, A. S. ve Mauss, I. B. (2011). Resilience in the face of stress: Emotion regulation as a protective factor. *Resilience and mental health: Challenges Across the Lifespan*, 1(2), 30-44.

- Tortop, H.S. ve Eker, C., (2014). Üstün yetenekliler eğitim programlarında öz-düzenlemeli öğrenme neden yer almalıdır. *Üstün Yetenekliler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 2(1), 23-41.
- Tunç, A. ve Tezer, E. (2006). The relationship between parenting style and self-esteem. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 3(25), 37-44.
- Tusaie, K. ve Dyer, J. (2004). Resilience: A historical review of the construct. *Holistic Nursing Practice*, 18(1), 3-10.
- Türk, A. (2020). *Algılanan helikopter ebeveyn tutumlarının kız ergenlerde duygusal yeme ve beden imgesinin yaşam niteliğine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, İstanbul.
- Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük (2021). Zekâ. Erişim: Ekim 2021, <http://www.tdk.gov.tr>.
- Türkiye Üreme Sağlığı Programı, (2009). Üreme sağlığına giriş. Erişim: Eylül 2021, <https://sbu.saglik.gov.tr/Ekutuphane/kitaplar/a%C3%A7sap40.pdf>.
- Türk Zekâ Vakfı (2021). Zekâ. Erişim: Ekim 2021, <http://www.tzv.org.tr>.
- Ulutaş, A. (2016). Ergenlerde sosyal öz-yeterlik algisi ve duygusal öz-yeterlik arasındaki ilişkinin yapısal eşitlik modeli ile incelenmesi: Bir Model Önerisi. *Bartın Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5(3), 831.
- Ünal, N. E ve Uğur, S. A. K. (2020). Sıra dışı olanlar: özel yetenekli yalnız ergenler. *Çocuk ve Medeniyet*, 5(10), 281-296.
- Üstün yetenekli bireyler strateji ve uygulama planı 2013-2017. Erişim: Eylül 2021, <https://abdigm.meb.gov.tr/projeler/ois/005.pdf>
- Van Dyck, A. (2015). What propels helicopter parents? Parents' motivation for over involvement in their children's higher education, Doctoral dissertation, University of Saskatchewan.
- Wagnild, G. M. ve Young, H. M. (1993). Development and psychometric. *Journal of Nursing Measurement*, 1(2), 165-17847.

- Webb, J. T. (1994). Nurturing social emotional development of gifted children. ERIC Digest. Erişim: Kasım, 2021, <https://eric.ed.gov/?id=ED372554>.
- Werner, E. E. ve Smith, R. S. (2001). *Journeys from childhood to midlife: risk, resilience and recovery*. Cornell University Press.
- Windle, M. (2002). Critical conceptual and measurement issues in the study of resilience. In *Resilience and Development* (pp. 161-176). Springer, Boston, MA. https://DOI: 10.1007/0-306-47167-1_8
- Wolin, S. ve Wolin, S. J. (1996). The challenge model: Working with strengths in children of substance-abusing parents. *Child and Adolescent Psychiatric Clinics of North America*, 5(1), 243-256. [https://doi.org/10.1016/S1056-4993\(18\)30396-1](https://doi.org/10.1016/S1056-4993(18)30396-1)
- Wood, S. (2010). Best practices in counseling the gifted in school: What's really happening. *Gifted Child Quarterly*, 54 (1), 42-58.
- Yaşın, Ç. O. ve Özcan, N. D. (2020) Türkiye'de helikopter ebeveyn sahibi olan y neslinin, aidiyet, yaşam becerisi ve özgüven problemleri. *Dokuz Eylül Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 7(2), 450-470.
- Yazdani, S ve Daryei, G. (2016). Parenting styles and psychosocial adjustment of gifted and normal adolescents. *Pacific Science Review B: Humanities and Social Sciences*, 2(3), 100-105. <https://doi.org/10.1016/j.psrb.2016.09.019>
- Yıldırım, Ö. (2019). *Bilim ve sanat merkezlerine devam eden öğrencilerin psikolojik sağlık, öz-yeterlik ve sosyal destek düzeylerinin incelenmesi*, Yüksek Lisans Tezi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, İstanbul.
- Yılmaz, H. (2019). İyi ebeveyn, çocuğu için her zaman her şeyi yapan ebeveyn değildir: Algılanan Helikopter Ebeveyn Tutum Ölçeği (AHETÖ) geliştirme çalışması. *Journal of Early Childhood Studies*, 3(1), 3-30. <http://doi:10.24130/eccd-jecs.1967201931114>
- Yılmaz, H. (2020). Possible result of extreme parenting: Power of helicopter parenting attitude to predict ego inflation. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 10(2), 523-554. <http://dx.doi.org/10.14527/pegegog.2020.018>

- Yılmaz, H. ve Büyükcebeci, A. (2019). Bazı pozitif psikoloji kavramları açısından helikopter ebeveyn tutumlarının sonuçları. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 9(54), 707-744.
- Yörük, İ. (2019). *Özel yetenekli öğrencilerin psikolojik sağlık düzeylerinin benlik saygısı, akran ilişkileri ve ebeveyn tutumları açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Zakeri, H., Jowkar, B. & Razmjooe, M. (2010). Parenting styles and resilience. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 5, 1067-1070.
<https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2010.07.236>
- Zeidner, M. ve Schleyer, E. J. (1999). Educational setting and the psychological adjustment of gifted students. *Studies in Educational Evaluation*, 25(1), 33-46
- Zhang, Y., Zhang, X., Zhang, L. & Guo, C. (2019). Executive function and resilience as mediators of adolescents' perceived stressful life events and school adjustment. *Frontiers in Psychology*, 10(1), 446-453.
<https://doi.org/10.3389/fpsyg.2019.00446>
- Zhao, X., Fu, F. & Zhou, L. (2020). The mediating mechanism between psychological resilience and mental health among left-behind children in China. *Children and Youth Services Review*, 110, 104686
<https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2019.104686>
- Zhong, X., Wu, D., Nie, X, Xia, J., Li, M., Lim, H.A. (2016). Parenting style, resilience, and mental health of community-dwelling elderly adults in China. *BMC Geriatrics*, 16(1), 1-8. <http://doi:10.1186/s12877-016-0308-0>.
- Zolkoski, S. M. ve Bullock, L. M. (2012). Resilience in children and youth: A review. *Children and Youth Services Review*, 34(12), 2295–2303.
<https://doi.org/10.1016/j.chilyouth.2012.08.009>

EKLER

EK-1. ETİK KURUL ONAYI

T.C.
KTO KARATAY ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ
İLAÇ VE TIBBİ CİHAZ DIŞI ARAŞTIRMALAR ETİK KURUL KARARI

Toplantı Sayısı: 3

Toplantı Tarihi: **Ek-03.2021**

Karar Sayısı: 2021/014 Dr. Öğr. Üyesi Hatice YALÇIN'ın, "Üstün Yetenekli Ergenlerin Algıladıkları Helikopter Ebeveyn Tutumunun Psikolojik Sağlamlık Düzeylerinin Etkileri" başlıklı araştırma projesi çalışması ile ilgili 03.03.2021 tarihli dilekçesi ve ekleri görüşüldü.

Görüşme sonucunda araştırma projesi çalışmasının Dr. Öğr. Üyesi Hatice YALÇIN'ın sorumluluğunda yürütülmesinin uygun olduğuna oy birliği ile karar verildi.

Not: Çalışma ile ilgili gerekli izin ve yasal sorumluluk araştırmacılara aittir.

Sorumlu Araştırmacı: Dr. Öğr. Üyesi Hatice YALÇIN

Yardımcı Araştırmacı: Öğretmen Hatice YILMAZ

ASLI GİBİDİR
11.03.2021

Prof. Dr. Taner ZİYLAN

İlaç ve Tıbbi Cihaz Dışı Araştırmalar
Etik Kurul Başkanı

EK-2. MEB ONAYI

KTO Karatay Ün. Evrak Tarih ve Sayısı: 11.06.2021-10096

T.C.
MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI
Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü

Sayı : E-27250534-605.01-26313359
Konu : Araştırma İzin Talebi
(Hatice YILMAZ)

11.06.2021

KONYA KARATAY ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜNE

İlgi : a) Millî Eğitim Bakanlığının 21/01/2020 tarihli ve 81576613-10.06.02-E.1563890 (2020/2) sayılı Genelgesi.
b) Konya Karatay Üniversitesi Rektörlüğünün Konya Karatay Üniversitesi Rektörlüğünün 25/05/2021 tarihli ve E-75599607-044-8885 sayılı yazısı.

Konya Karatay Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Disiplinlerarası Aile Danışmanlığı Tezli Yüksek Lisans Programı 21908186 numaralı öğrencisi Hatice YILMAZ'ın "Üstün Yetenekli Ergenlerin Algıladıkları Helikopter Ebeveyn Tutumunun Psikolojik Sağlamlık Düzeylerine Etkisi" konulu yüksek lisans tezinin bilimsel araştırmalarında kullanılmak üzere anket çalışması yapma izin talebine ilişkin İlgili (b) yazınız ve ekleri incelenmiştir.

Söz konusu araştırmamın, araştırma önerisi formunda "üstün yetenekli" kavramının kullanıldığı görülmüştür. Literatürde "üstün yetenek" kavramı kullanılmasına rağmen, 15 Ocak 2013 tarihinde Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulunca (BTYK) yayımlanan Strateji ve Uygulama Planı'nda aynı kavrama karşılık gelmek üzere daha az kategorize edici olarak "özel yetenek" kavramı tercih edilmiştir. Söz konusu çalışmaya ilişkin araştırmada "üstün yetenekli" kavramı yerine daha az ayrıntılı olan "özel yetenekli" kavramını kullanmak koşuluyla ve "https://docs.google.com/forms/d/1gUbd1IMlbeeCXPXDRIZesFeB2ePibbWDRKGX9_OmUE/edit" linkinde anketin uygulanması şartıyla çalışmamın uygulanması uygun görülmüştür.

Bilgilerinizi ve gereğini rica ederim.

Mehmet Nezir GÜL
Bakan a.
Genel Müdür

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Adres : Vazife Mah. Eyyup Biliçi Cad. No:39, 06170, Yenimahalle/ANKARA Bilgi Doğrulama Adresi : <https://www.meb.gov.tr/meh-ehys>

Tel/Fax No : 0 (312) 432 30 32
E-Posta: mehemmet@meb.gov.tr
Kayıt Adresi : meh@holl.kap.tr

Bilgi için: Şube Sorumlusu
Uzman : Öğretmen

Bu belge güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <https://evrak.meb.gov.tr> adresinden: 04c7-05b6-36c2-9c3d-1c08 koda da teyit edilebilir.

Bu belge, Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.

EK-3. DEMOGRAFİK BİLGİ FORMU

Cinsiyet

Kız Erkek

Yaş

12 yaş 13 yaş 14 yaş 15 yaş
16 yaş 17 yaş 18 yaş

Ailenizde çocuk sayısı:.....

Hangi şehirdeki Bilsem’de öğrenim gördüğü:.....

Annenizin yaşı

35’den küçük 36-40 yaş 41-45 yaş 46-50 yaş 51’den büyük

Babanızın yaşı

35’den küçük 36-40 yaş 41-45 yaş 46-50 yaş 51’den büyük

Anne babanın durumu

Birlikte
Ayrı
Anne vefat etti
Baba vefat etti
Anne ve baba vefat etti

Annenizin en mezun olduğu okul

Okula gitmemiş İlkokul mezunu Ortaokul mezunu
Lise mezunu Önlisans mezunu Lisans mezunu
Lisansüstü mezunu

Babanızın en mezun olduğu okul

Okula gitmemiş İlkokul mezunu Ortaokul mezunu
Lise mezunu Önlisans mezunu Lisans mezunu
Lisansüstü mezunu

Annenizin mesleği

Çalışmıyor Öğretmen Doktor Memur Güvenlik Mensubu
Mühendis Çiftçi Serbest meslek İşçi Diğer

Babanızın mesleği

Çalışmıyor Öğretmen Doktor Memur Güvenlik Mensubu
Mühendis Çiftçi Serbest meslek İşçi Diğer

Ailenizin gelir durumu

Düşük Orta Yüksek

EK-4. ÇOCUK VE GENÇ PSİKOLOJİK SAĞLAMLIK ÖLÇEĞİ (ÇGPSÖ-12)

		Tamamen katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1.	Hayatımda saygı duyabileceğim insanlar var	1	2	3	4	5
2.	Eğitim almak benim için önemlidir	1	2	3	4	5
3.	Ailem benim hakkımda birçok şeyi bilir	1	2	3	4	5
4.	Başladığım faaliyetleri/işleri bitirmeye çalışırım	1	2	3	4	5
5.	Bir şeyler istediğim şekilde gitmediğinde, diğer insanlara ve kendime zarar vermeden bu durumu çözebilirim	1	2	3	4	5
6.	Yardıma ihtiyacım olursa, nereden yardım alabileceğimi bilirim	1	2	3	4	5
7.	Kendimi okuluma ait hissediyorum	1	2	3	4	5
8.	Ailem zor zamanlarımda yanımdadır	1	2	3	4	5
9.	Arkadaşlarım zor zamanlarımda yanımdadır	1	2	3	4	5
10.	Yaşadığım toplumda bana adil bir şekilde davranılır	1	2	3	4	5
11.	Hayatımda gelecekte kullanacağım yeteneklerimi geliştireceğim fırsatlara sahibim	1	2	3	4	5
12.	Ailemin aile geleneklerini ve kültürünü seviyorum	1	2	3	4	5

EK-5. HELİKOPTER EBEVEYNLİK ÖLÇEĞİ (HPS)

		Tamamen katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle katılıyorum
1.	Büyürken bazen anne ve babamın projesi olduğumu hissederim	1	2	3	4	5
2.	Bazen anne ve babamın kendi kararlarımı veremeyeceğimi düşündüklerini hissederim	1	2	3	4	5
3.	Anne ve babam benim hayat sorunlarımı çözmek için müdahale ederler	1	2	3	4	5
4.	Anne ve babam ben büyürken tüm hareketlerimi denetlerlerdi	1	2	3	4	5
5.	Anne ve babam için hayatta asla başarısız olmamam çok önemlidir	1	2	3	4	5
6.	Anne ve babam hayatta tökezlememe izin vermekten korkmazlar	1	2	3	4	5
7.	Anne ve babam olayları bağımsız bir şekilde çözmeme olanak tanır	1	2	3	4	5

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Hatice YILMAZ

Doğum Yeri – Tarihi :

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi : 2011, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Hemşirelik Bölümü

Yüksek Lisans Öğrenimi : 2021, KTO Karatay Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Disiplinlerarası Aile Danışmanlığı Tezli Yüksek Lisans Programı

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

Bilimsel Faaliyetleri :

Yılmaz, H., Yalçın, H. (2021). The Effects of Helicopter Parental Attitude Perceived by Gifted Adolescents on Psychological Resilience Levels. *2nd International Congress on Gifted Youth and Sustainability of the Education (ICGYSE)*, İstanbul, Turkey, 18-19 Dec 2021.

Yılmaz, H. & Yalçın, H. (2021). A New-Generation Parental Attitude Affecting Gifted Adolescents' Psychological Resilience: Helicopter Parenting. *Journal of Gifted Education and Creativity*, 8 (3), 121-129. Retrieved from <https://dergipark.org.tr/en/pub/jgedc/issue/66339/1049063>

İŞ DENEYİMİ

Stajlar : 2008-2010, Hemşire, Sağlık Bakanlığı'na bağlı devlet hastaneleri.

Projeler :

Çalıştığı Kurumlar : 2006-2016, Sağlık Memuru, Sağlık Bakanlığı'na bağlı devlet hastaneleri.

2016 ve halen, Öğretmen, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı devlet okulları

Tarih: 27 Aralık 2021

Tablo 16. Türkiye’deki BİLSEM Kurumlarına İlişkin Veriler

İL	KURUM	7. Sınıf	8. Sınıf	Hazırlık	9. Sınıf	10. Sınıf	11. Sınıf	Top.	n
ADANA	Adana BİLSEM	87	35	47	20	54	33	276	138
	Kozan BİLSEM	6					2	8	4
	Toplam	93	35	47	20	54	35	284	142
ADIYAMAN	Adıyaman BİLSEM	30	8	8	1	4		51	
	Kahta BİLSEM								
	Toplam	30	8	8	1	4		51	25
AFYON	Aydın Doğan BİLSEM								
	Dinar BİLSEM	3	1		1	1		6	3
	Dumlupınar BİLSEM	49	15	20	31	34	21	170	135
	Toplam	52	16	20	32	35	21	176	138
AĞRI	Ağrı BİLSEM	4	1					5	3
	Doğubayazıt BİLSEM								
	Toplam	4	1					5	3
AKSARAY	Aksaray BİLSEM	18	15	20	11	42	32	138	69
	Toplam	18	15	20	11	42	32	138	69
AMASYA	Merzifon Atatürk BİLSEM	2	2	5	2	11	1	23	12
	Şehit Ferhat Üneli BİLSEM	17	9	15	8	34	22	105	52
	Toplam	19	11	20	10	45	23	128	64
ANKARA	Çubuk BİLSEM	1			1	1		3	2
	Etimesgut BİLSEM	78	69	64	30	48	49	338	169
	Keçiören BİLSEM	26	19	29	6	17	6	103	52
	Mamak BİLSEM	11	11	29	15	24	38	128	64
	Sincan Şehit Abdullah Bülentsoy BİLSEM	16	4	1	5	3	3	32	16
	Şehit Hüseyin Gültekin BİLSEM	118	22	26	7	5	8	186	143
	Yasemin Karakaya BİLSEM	120	97	92	54	82	99	544	270
	Yenimahalle BİLSEM	49	38	33	17	22	21	180	140
	Toplam	419	260	274	135	202	224	1.514	757
	ANTALYA	Alanya BİLSEM	15	8	6	2	1		32
Antalya BİLSEM		86	71	68	44	81	54	404	202
Finike Bilim Sanat Merkezi		3	6	4	2	3	1	19	9
Manavgat BİLSEM		2	2	2	1			7	3
Muratpaşa BİLSEM									
Toplam		106	87	80	49	85	55	462	231
ARDAHAN	Ardahan BİLSEM								
	Toplam								
ARTVİN	Artvin BİLSEM	4	1		1			6	3

	Toplam	4	1		1			6	3
AYDIN	Aydın Ticaret Borsası BİLSEM	40	34	60	18	14	11	177	88
	Nazilli BİLSEM	14	10	3	2		1	30	15
	Söke BİLSEM	5	5	5	1	2		18	9
	Toplam	59	49	68	21	16	12	225	112
BALIKESİR	Bandırma BİLSEM	14	7	55	27	9	7	119	64
	Burhaniye BİLSEM	15	13	3	2	1	1	35	18
	Şehit Prof. Dr. İlhan Varank BİLSEM	40	39	38	17	49	42	225	112
	Toplam	69	59	96	46	59	50	379	189
BARTIN	Bartın BİLSEM	10	6	8	10	16	20	70	35
	Toplam	10	6	8	10	16	20	70	35
BATMAN	Batman BİLSEM	9	9	2	1	1	1	23	12
	Toplam	9	9	2	1	1	1	23	12
BAYBURT	Bayburt BİLSEM	6	2	5	4	7	8	32	16
	Toplam	6	2	5	4	7	8	32	16
BİLECİK	Bilecik Borsa İstanbul BİLSEM	14	4	11	9	21	8	67	34
	Toplam	14	4	11	9	21	8	67	34
BİNGÖL	Bingöl BİLSEM	11	7	6	3	9	7	43	21
	Toplam	11	7	6	3	9	7	43	21
BİTLİS	Bitlis BİLSEM	17	5	4	2	9	8	45	22
	Tatvan BİLSEM								
	Toplam	17	5	4	2	9	8	45	22
BOLU	Bolu BİLSEM	23	6	11		1	1	42	21
	Toplam	23	6	11		1	1	42	21
BURDUR	Alpaslan Ali Can BİLSEM	19	21	12	7	22	12	93	46
	Toplam	19	21	12	7	22	12	93	46
BURSA	BTSO Kamil Tolon BİLSEM	25	22	13	8	36	22	126	63
	Halil İnalçık BİLSEM	37	32	33	11	25	23	161	80
	Hamzabey BİLSEM	5	5	8	1	20	13	52	26
	Yıldırım BİLSEM								
	Toplam	67	59	54	20	81	58	339	168
ÇANAKKALE	Biga BİLSEM								
	Çanakkale BİLSEM	38	21	27	16	18	4	124	62
	Toplam	38	21	27	16	18	4	124	62
ÇANKIRI	Ahmet Mecbur Efendi BİLSEM	8	5	5	5	3	8	34	16
	Toplam	8	5	5	5	3	8	34	16
ÇORUM	Çorum BİLSEM	31	14	27	10	32	27	141	70
	Toplam	31	14	27	10	32	27	141	70
DENİZLİ	Nezihe-Derya Baltalı BİLSEM	55	83	81	32	39	42	332	165
	Ülker Yörükoğlu BİLSEM	25						25	12
	Toplam	80	83	81	32	39	42	357	178

DİYARBAKIR	Bismil BİLSEM		1					1	
	Diyarbakır BİLSEM	29	39	16	19	1	1	105	52
	Ergani BİLSEM								
	Kayapınar BİLSEM								
	Toplam	29	40	16	19	1	1	106	53
DÜZCE	Düzce BİLSEM	32	24	56	11	45	31	199	100
	Toplam	32	24	56	11	45	31	199	100
EDİRNE	Şehit Nefize Çetin Özsoy BİLSEM	28	11	13	1	3	3	59	28
	Toplam	28	11	13	1	3	3	59	28
ELAZIĞ	Elazığ BİLSEM	28	29	14	41	23	14	149	74
	Toplam	28	29	14	41	23	14	149	74
ERZİNCAN	Erzincan BİLSEM	12	10	16	8	20	19	85	42
	Toplam	12	10	16	8	20	19	85	42
ERZURUM	Remzi Sakaoğlu BİLSEM	25	12	16	11	23	8	95	47
	Toplam	25	12	16	11	23	8	95	47
ESKİŞEHİR	Emine-Emir Şahbaz BİLSEM	43	41	49	25	48	67	273	135
	Toplam	43	41	49	25	48	67	273	135
GAZİANTEP	Nizip BİLSEM								
	Nuray Tuncay Kara BİLSEM	59	50	43	18	38	49	257	127
	Şahinbey Belediyesi BİLSEM	34	16	26	8	15	18	117	62
	Toplam	93	66	69	26	53	67	374	186
GİRESUN	Giresun BİLSEM	31	10	19	13	27	25	125	62
	Toplam	31	10	19	13	27	25	125	62
GÜMÜŞHANE	Gümüşhane BİLSEM	1	6	6	2	6	3	24	12
	Toplam	1	6	6	2	6	3	24	12
HAKKARİ	Hakkari BİLSEM	1	1	1				3	2
	Yüksekova BİLSEM								
	Toplam	1	1	1				3	2
HATAY	Hatay BİLSEM	21	12	17	9	34	12	105	52
	İskenderun BİLSEM	21	10	15	4	22	6	78	38
	Toplam	42	22	32	13	56	18	183	92
IĞDIR	Iğdır BİLSEM	11	1	2				14	7
	Toplam	11	1	2				14	7
ISPARTA	Şehit Polis Mehmet Karacatilki BİLSEM	36	26	28	20	43	49	202	100
	Toplam	36	26	28	20	43	49	202	100
İSTANBUL	Ahmet Yüksel Özemre BİLSEM	42	66	53	18	3		182	91
	Alev Alatlı BİLSEM	146	52	89	18	20	8	333	165
	Avcılar BİLSEM								
	Bağcılar BİLSEM								
	Başakşehir Sezai Karakoç BİLSEM	37	37	37	10	12	4	137	171
	Bayrampaşa BİLSEM								

	Beşiktaş BİLSEM	56	65	125	68	66	28	408	204
	Esenler Prof. Dr. Sadettin Ökten BİLSEM	12	13	5	1	1		32	16
	Esenyurt BİLSEM	42	30	36	5	13	5	131	65
	Fatih İslam Seçen BİLSEM	30	36	83	21	12	5	187	92
	İstanbul Fuat Sezgin BİLSEM	166	152	91	46	76	72	603	300
	İstanbul Ticaret Odası BİLSEM	33	71	118	90	81	42	435	215
	Kartal Prof. Dr. Şaban Teoman Duralı BİLSEM	76	32	62	27	18	9	224	212
	Küçükçekmece BİLSEM								
	Maltepe Kadir Has BİLSEM	18	5	4				27	13
	Pendik BİLSEM	46	13	20	3	2	2	86	43
	Sancaktepe BİLSEM								
	Şişli BİLSEM			1	6			7	3
	Ümraniye BİLSEM								
	Zeytinburnu Şehitler BİLSEM								
	Toplam	704	572	724	313	304	175	2.792	1.396
İZMİR	Arkas BİLSEM	55	48	27	66	30	3	229	213
	Habaş Mehmet Rüştü Başaran BİLSEM								
	Karşıyaka Aydoğan Yağcı BİLSEM								
	Konak Şehit Ömer Halisdemir BİLSEM	19	11	22	20	15	14	101	50
	Ödemiş BİLSEM	2	3	1	1	1		8	4
	Şehit Fatih Satır BİLSEM								
	Torbali BİLSEM								
	Toplam	76	62	50	87	46	17	338	164
KAHRAMANMARAŞ	Elbistan BİLSEM	8	2	6				16	8
	Nuri Pakdil BİLSEM	29	23	16	7	37	23	135	67
	Toplam	37	25	22	7	37	23	151	75
KARABÜK	Karabük BİLSEM	9	5	5	2			21	10
	Toplam	9	5	5	2			21	10
KARAMAN	Karaman BİLSEM	19	22	2	4		1	48	14
	Toplam	19	22	2	4		1	48	14
KARS	Fahrettin Kırzioğlu BİLSEM	7	7	11	1	2	2	30	15
	Toplam	7	7	11	1	2	2	30	15
KASTAMONU	Kastamonu BİLSEM	22	15	9	3	16	12	77	36
	Toplam	22	15	9	3	16	12	77	36
KAYSERİ	Çetin Şen BİLSEM	60	70	54	32	72	34	322	161
	Necmiye ve Mustafa Maşlak BİLSEM								
	Toplam	60	70	54	32	72	34	322	161

KIRIKKALE	Kırıkkale İl Özel İdaresi BİLSEM	11	7	7	16	9	12	62	30
	Toplam	11	7	7	16	9	12	62	30
KIRKLARELİ	Kırklareli BİLSEM	11	18	17	11	6	11	74	35
	Lüleburgaz Ticaret ve Sanayi Odası BİLSEM	10	10	8	1	8	3	40	20
	Toplam	21	28	25	12	14	14	114	57
KIRŞEHİR	Kaman BİLSEM	13	6	6	8	15	12	60	30
	Yusuf Demir BİLSEM	35	20	34	17	46	49	201	100
	Toplam	48	26	40	25	61	61	261	130
KİLİS	Kilis BİLSEM	19	4	7	1			31	15
	Toplam	19	4	7	1			31	15
KOCAELİ	Gebze BİLSEM	26	10	12	5	4	4	61	30
	Gölcük BİLSEM	5	2	3		3	1	14	7
	İzmit BİLSEM	70	45	54	37	44	40	290	145
	Körfez BİLSEM								
	Toplam	101	57	69	42	51	45	365	157
KONYA	Akşehir BİLSEM	2	1	1			1	5	2
	Ereğli BİLSEM	2		1		1	1	5	2
	Karatay BİLSEM								
	Konya BİLSEM	51	52	37	16	42	45	243	120
	Yüksel Bahadır Alaylı BİLSEM	64	38	40	15	37	50	244	121
	Toplam	119	91	79	31	80	97	497	245
KÜTAHYA	Ahmet Uluçay BİLSEM	5	5	2	2	9	2	25	12
	GEDİZ BİLİM VE SANAT MERKEZİ								
	Kütahya BİLSEM	16	19	21	10	24	22	112	60
	Toplam	21	24	23	12	33	24	137	65
MALATYA	Battalgazi BİLSEM		1	1			1	3	1
	Malatya BİLSEM								
	Toplam		1	1			1	3	1
MANİSA	Akhisar BİLSEM	15	9	16	2	14	14	70	35
	Manisa BİLSEM	42	42	20	18	36	78	236	115
	Salihli BİLSEM	23	7	10	6	36	30	112	60
	Soma BİLSEM	4	1			1		6	3
	Turgutlu BİLSEM	6	4	5	1	6	14	36	13
	Toplam	90	63	51	27	93	136	460	230
MARDİN	Kızıltepe BİLSEM		1	1				2	1
	Midyat BİLSEM	1						1	
	Nusaybin BİLSEM								
	Prof.Dr.Aziz Sancar BİLSEM	5	3	3	2		2	15	7
	Toplam	6	4	4	2		2	18	9
MERSİN	Anamur BİLSEM		3		1		1	5	3
	Hadiye Kuradacı	27	14	21	11	25	6	104	52

	BİLSEM								
	Silifke Cumhuriyet BİLSEM	11	4	6	2	3	7	33	16
	Yenişehir Belediyesi BİLSEM	92	38	43	28	58	45	304	151
	Toplam	130	59	70	42	86	59	446	223
MUĞLA	Bodrum BİLSEM	2	2	2			1	7	4
	Fethiye BİLSEM	6	2	7				15	7
	Milas BİLSEM	4	1	1				6	3
	Muğla BİLSEM	18	8	11	5	2	2	46	23
	Toplam	30	13	21	5	2	3	74	36
MUŞ	Muş BİLSEM	7	8	12	5	21	15	68	34
	Toplam	7	8	12	5	21	15	68	34
NEVŞEHİR	Nevşehir Halil İncekara BİLSEM	14	11	14	9	18	13	79	39
	Toplam	14	11	14	9	18	13	79	39
NİĞDE	Akşemseddin BİLSEM	21	25	31	16	34	9	136	69
	Toplam	21	25	31	16	34	9	136	69
ORDU	Dr. M. Hilmi Güler BİLSEM	44	50	25	13	114	89	335	160
	Fatsa BİLSEM	2	2	5	1	4	1	15	7
	Ünye BİLSEM	8	1	2	1	7	3	22	11
	Toplam	54	53	32	15	125	93	372	185
OSMANİYE	Kadirli BİLSEM								
	Şehit Veli Demiryürek BİLSEM	24	2	4	1	2	1	34	16
	Toplam	24	2	4	1	2	1	34	16
RİZE	Ardeşen BİLSEM	2	2			2		6	3
	Fatma-Nuri Erkan BİLSEM	36	20	19	6	20	29	130	75
	Toplam	38	22	19	6	22	29	136	69
SAKARYA	Sakarya BİLSEM	46	38	42	30	37	18	211	105
	Toplam	46	38	42	30	37	18	211	105
SAMSUN	Atakum BİLSEM								
	Samsun Rotary Kulübü BİLSEM	57	41	55	46	76	36	311	155
	Toplam	57	41	55	46	76	36	311	155
SİİRT	Siirt Bilim Sanat Merkezi	8	4	2	8	13	8	43	21
	Toplam	8	4	2	8	13	8	43	21
SİNOP	Sinop BİLSEM	43	9	8	2	38	18	118	59
	Toplam	43	9	8	2	38	18	118	59
SİVAS	Sivas BİLSEM	18	20	26	20	27	36	147	73
	Toplam	18	20	26	20	27	36	147	73
ŞANLIURFA	Birecik BİLSEM					1		1	
	Karaköprü BİLSEM								
	Siverek BİLSEM		1			1		2	1
	Şanlıurfa BİLSEM	6	7	8	6	23	15	65	32

	Viranşehir BİLSEM		1						
	Toplam	6	9	8	6	25	15	69	35
ŞIRNAK	Cizre İsmail Ebul-iz BİLSEM								
	Şırnak BİLSEM								
	Toplam								
TEKİRDAĞ	Çerkezköy BİLSEM								
	Çorlu BİLSEM	28	34	39	9	19	21	150	75
	Tekirdağ BİLSEM	19	19	19	16	14	16	103	51
	Toplam	47	53	58	25	33	37	253	126
TOKAT	Erbaa BİLSEM								
	Niksar BİLSEM								
	Tokat BİLSEM	22	17	24	7	24	32	126	63
	Turhal BİLSEM		1	2	1			4	2
	Toplam	22	18	26	8	24	32	130	74
TRABZON	Trabzon Faruk Başaran BİLSEM	31	29	25	25	69	38	217	109
	Toplam	31	29	25	25	69	38	217	109
TUNCELİ	Hacı Bektaş Veli BİLSEM	9	2	2				13	8
	Toplam	9	2	2				13	8
UŞAK	Uşak BİLSEM	33	33	33	10	19	8	136	76
	Toplam	33	33	33	10	19	8	136	76
VAN	Edremit BİLSEM								
	Erciş BİLSEM								
	Yusuf Gökçenay BİLSEM	27	7	13	12	27	16	102	50
	Toplam	27	7	13	12	27	16	102	50
YALOVA	Atatürk BİLSEM	20	18	28	17	26	30	139	78
	Toplam	20	18	28	17	26	30	139	78
YOZGAT	Boğazlıyan BİLSEM								
	Fatma Temel Turhan BİLSEM	12	11	17	8	9	5	62	30
	Sorgun BİLSEM	2	1	1			1	5	2
	Toplam	14	12	18	8	9	6	67	32
ZONGULDAK	Kdz. Ereğli Şahinde Hayrettin Yavuz BİLSEM	27	8	11	6	12	14	78	39
	Prof. Dr. Şaban Teoman Duralı BİLSEM	24	7	12	4	31	18	96	46
	Toplam	51	15	23	10	43	32	174	87
Genel Toplam		3.738	2.667	2.976	1.578	2.743	2.169	15.871	8.007